Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 35 גראָשען — היינט 16 זייטען.

נייער פאלקסבלאט

אונאפהענגיגע אידישע דעמאקראטישע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

Nr. 155	Łódź, Piątek 5 lipca 1929 r.	זיבעטער יאהרגאנג	לאדז פרייטאג, כז סיון תרפ"ט	Nr. 155

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פיעטרקאווער 21, טעל. 24-71

אלג. יוד. ארב.-בונד „בונד" אין פוילן

מארגן, שבת, דעם 6-טן יולי ד. י. 10 אזייגער פרי קומט פאר אין זאל „פילהארמאניע" נארוטאוויטשא 20

א פייערלעכער קבלת-פנים

פארן ה' וויקטאר אלטער

- צו זיין צוריקקומען פון אמעריקע -

אין פראגראם:

1) ארויסטריט פון ארב.-כאר ביי דער „קולטור-ליגע".
2) באגריסונג פון ה' י. ל. ליכטנשטיין אין נאמען פון לאדזער קאמ. פון „בונד"
3) רעפעראט פון ה' וו. אלטער א. ד. ט.: „אמעריקע דאס לאנד און די מענטשן" (רייזע-איינדריקן).

לאדזשער קאמיטעט פון „בונד".

בילעטן צום פרייז פון 30 און 50 גר. צו באקומען אין לאקאל פון ארב.-ווינקעל (פאלודניאווא 20) און מארגן, שבת — ביי דער קאסע אין פילהארמאניע.

ארבייטער-געזעלשאפט פאר פיזישער ערציהונג „מארגנשטערן" אין פוילן, אפט. אין לאדז.

שבת, ד. 6. יולי, פונקט 2 נאכמ. קומט פאר אויפ'ן ספארט-פלאץ אין העלענאוו

א גרויסער טורן- און ספארט-פעסט

אין פראגראם:

1) דעפילאדע פון אלע ספארטלער און פעסט-רעדע פון פארזיצער ה' פאזנאנסקי
2) אויפמארש און אלגעמיינע פריי-איבונגען
3) שפרינגען איבער פערד, באק און קאסטען
4) איבונגען מיט פענדלעך
5) איבונגען לויט בוק-סיסטעם
6) שפרינגען איבער פערד מיט טראמפאלין
7) איבונגען מיט האמערס
8) איבונגען מיט א רייף
9) ספארט-שפילען (אלע מענער- און ספארט-גרופען
10) אלימפישער שטאפעט — 100, 200, 400, 800 מעטער
11) פיראמידע פון אלע ספארטלער 12) האנט-באל-מעטש

עס בעטייליגען זיך אין די איבונגען אלע מענער-, פרויען- און יונגעל-גרופען אין דער צאהל פון 300 ספארטלער.

בילעטן ביי דער קאסע.

אלע איבונגען ווערן אנגעפיהרט דורכ'ן אינסטרוקטארען-קאלעגיום פון „מארגנשטערן" אונטער דער בעגלייטונג פון פייערלעכער ארקעסטער פון „יוידזעווער מאנופאקטור".

וויכטיג נייעס פאר די איינוואוינער פון דער נאוואמיעסקא גאס און אומגעגנד!

דער בעוואוסטער כשר'ער רעסטאראן

י. רייכמאן, 28 נאוואמיעסקא 28 טעל. 45-97

גיט ארויס צום איצטיגן זומער-סעזאן

געשמאקע און געזונטע מיטאגן פון 2.25 זל. אן

צו אויסגעצייכנטע גיב איך ארויס טעגליך וועמפלעך מיט קישקע, טשולענט, גולאש, גראשלעך א. ז. וו.

דער בופעט איז פערזעהן מיט די בעסטע פרישסטע צובייסן.

אריגינעלער אקאטשימער ביער אויפ'ן ארט.

— שנעלע און סאלידע בעדינונג. —

א דאמסקע נייי-מאשין

זינגערס אין נייעם צושטאנד. צו פערקויפען זעהר ביליג ביי גאלדשמיד נאוואמיעסקא 6

לעהרערין

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען לאסמאן זגערזער 15

ELEKTROWNIA ŁÓDZKA

podaje do wiadomości Pp. Odbiorców energji elektrycznej na **OGRANICZNIKI**, iż ostateczny termin uregulowania należności za **rachunki III-go kwartału (białe)**, to jest za czas od **1 lipca 1929 r.** do **1 października 1929 r. upływa dnia 10 lipca r. b.**

Niewpłacenie należności w terminie wyżej wskazanym pociągnie za sobą skutki zerwania umowy zawartej na dostawę energji elektrycznej, oraz przerwę w dostawie prądu, bez uprzedniego o tem zawiadomienia.

W celu uniknięcia ścisku przy płaceniu w ostatecznym terminie, uprasza się o wcześniejsze regulowanie należności.

Przy płaceniu należy bezwzględnie przedstawić zapłacony rachunek biały za II kwartał 1929 roku.

DYREKCJA
ŁÓDZKIEGO TOWARZYSTWA ELEKTRYCZNEGO
Spółka Akcyjna.

8162

Z intencji zaręczyn p.
Rózi Grosmanówny
z p. **Abramem Mlumensmanem**
życzą różowej przyszłości
Łonia Mlumensmanówna
Julek Szerer

Z intencji zaręczyn naszych przyjaciół
p. **Różki Grosmanówny**
z p. **Abramem Mlumensmanem**
życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości
Abram FRYDMAN z Narzeczoną

רוזשא גראסמאן
אברהם מלומענסמאן
פערלאבט
לאדז, אין יולי 1929.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע טאכטער און שוועסטער
פרל. רוזשא גראסמאן
מיט ה' אברהם מלומענסמאן
גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען א גליקליכע צוקונפט.
פאמיליע גראסמאן

א הערציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ליבען זוהן
אברהם מלומענסמאן
צו זיינע תנאים מיט
פרל. רוזשא גראסמאן
זאל זייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין.
עלטערן מלומענסמאן

צו דער פערלאבונג פון מיינע ליבע פריינד
פרל. רוזשא גראסמאן
מיט ה' אברהם מלומענסמאן
ווינש איך פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט
מאקס ראפאפארט

בעקאנטמאכונג

די פערוואלטונג פון לאדזער יודישען חתונה-מוזיקער-פעראיין, מאכט בעקאנט די גאנצע לאדזער יודישע בעפעלקערונג און פון די אומגעגענד, אז אלע חתונה-מוזיקער-אונטערנעהמער האבען זיך פעראייניגט און מיר נעהמען אן,

חתונות צו צוגענגליכע פרייזען,

אין פעראיינס-לאקאל זאוואדזקא 4.
יעדען טאג אויסער שבת און יום-טוב פון 11 פריה ביז 6 נאכמיטאג טעלעפאן 58-64.
די פערוואלטונג.

Tylko zł. 4.80

kosztuje para

OBUWIA LUDOWEGO

„PEPEGE"

nr. 35 do 41. Obuwie to z trwałą, mocną podeszwą jest niezrównane w noszeniu na ulicy, w domu i dla sportu tak latem, jak i zimą.

ŻĄDAJCIE WSZĘDZIE TYLKO MARKI PEPEGE Z PODKOWĄ

nr. 22 do 27	nr. 28 do 34	nr. 42 do 46
zł. 3.20	zł. 3.80	zł. 5.60

פראטעסט פון אגודת הרבנים

געגען דער העצערישער בעשולדיגונג, אז יודען האבען בעליידיגט די קריסטליכע הייליגטימער

וואַרשאַ, (יט"א) די אַגודת־הרבנים אין פוי־לען האָט פערעפענטליכט דורך דער יודישער טעלע גראַפען־אַגענטור פאָלגענדען אויפרוף:

„צו אַלע בירגער פון דער פוילישער רעפובליק. צוליב דער אַנטיסעמיטישער העצע, וועלכע ווערט לעצטענס געפיהרט דורך געוויסע געזעלשאַפטליכע גרופּירונגען און פרעסע־אָרגאַנען, אַלס אַ נקמה, פאַר דער בלומרשטער בעליידיגונג פון קריסטליכע הייליגטימער דורך דער יודישער שול־יוגענד. האַלט די אַגודת־הרבנים, אַלס די העכסטע פערטרעטער־שאַפט פון די יודישע גייסטליכע אין פוילען, פאַר איהר הייליגען חוב, צו פערעפענטליכען די פאָלגענדע ערקלערונג:

די פיל טויזענד־יעהריגע יודישע מסורה לערנט צו טאָלערירען און בכבוד־האַלטען אַלע אַנדערע אמונות, וועלכע זענען נאָר מודה אין אַחרות־הבורא, די יודישע געשיכטע, וואָס איז דורכגעזאַפּט מיט'ן בלוט פון די הייליגע מערטירער על קדוש־השם, ליי־קענט אַמבעסטען אָפּ אַלע מינים פאַלשע בעשולדי־גונגען און בלבולים, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אויף יודען אין אַלע צייטען, אַז זיי פערשוועכען פרעמ־דע הייליגטימער. דאָס איז אַן'אמת, וועלכער איז שוין נענוג בעקאַנט אין דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט. קיין שום יוד, וועמען דאָס יודענטום איז טייער, וועט קיינמאָל נישט וואַגען צו בעליידיגען אַן'אַנדערע אמונה. אינ'ם צוואַנציגסטען יאָהר־הונ־דערט אינ'ם צעהנטען יאָהר נאָך דעם תחית־המתים פון דער פוילישער מלוכה, האָבען אַזעלכע שענדליכע בלבולים נישט געפּרובט צו געפונען קיין שום אָפּ־קלאַנג, נישט בלויז בייַ די אינטעליגענטע ספערען פונ'ם פוילישען פאָלק נאָר אַפילו נישט בייַ די ברייטע שיכטען פון די אַמוועניגסטענס בעוואוסטזיניגע מאַ־סען.

אַלס די רעליגיעזע מנהיגים פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען ערקלערען מיר אַמפייער־ליכסטען: אַז עס איז אויף קיין פאַל נישט געשעהן קיין שום בכוונה'דיגע בעליידיגונג פון די קריסטליכע רעליגיעזע געפיהלען, מצד דער יודישער שול־יוגענד, ווייל אַזאַ פאַקט איז בכלל נישט מעגליך און רערי־בער פראָטעסטירען מיר ווי אַמענערגישסטען געגען דער העצע, וואָס ווערט געטריבען צוליב דעם אויף דער יודישער בעפעלקערונג".

דייטשלאנד פאדערט פון ענגלאנד ענטשעדיגונג

לאָנדאָן, 4 (ספּ.) „דיילי ניוס" שרייבט, אַז דאָס עוואַקואירען דעם רהיין־געביט דורכ'ן ענג־לישען מיליטער האָט אָנגעטראָפען אויף פינאַנציעלע שוועריגקייטען, ווייל די דייטשע רעגירונג האָט אַרויס געשטעלט גרויסע פאָרערונגען דער ענגלישער רעגי־רונג אַלס ענטשעדיגונג פאַר די פערלוסטען, וואָס עס האָט געליטען די דייטשע בעפעלקערונג. די ענג־לישע מיליטער־קאָמאַנדע האָגדעלט דעריבער אונ־טער מיט דער דייטשער רעגירונג אויף אַראָפּצולאָזען פון דער סומע. יעדענפאַלס, וועט צוליב דעם דאָס עוואַקואירען דאָס רהיין־געביט ביז'ן 1 יאַנואַר נישט פאָרקומען.

אבגעברענט הונדערט פאלאצן אין צפון-אמעריקא

ניו־יאָרק, 4 (ספּ.) די ריזיגע שרפה, וואָס איז אויסגעבראָכען אין די וועלדער פון דער אומ־געגענד אין סאַן־פראַנציסקאָ, האָט אַרומגעכאַפּט אין פלאַמען די שטאָט מיל־וואַלי, די רעזידענץ פון דער אַמעריקאַנישער פינאַנץ־אַריסטאָקראַטיע, וועל־כע האָט זיך דאָרט אויסגעבויט אַ גרויסע צאָהל פּרעכטיגע ווילעס און פאַלאַצען. אין משך פון אַ קורצער צייט האָט זיך דאָס פייער בליץ־שנעל פער־שפּרייט איבער עטליכע שטאָט־קוואַרטאַלען, ביז־איצט זענען שוין פון דער שרפה פערניכטעט געוואָ־רען הונדערט פאַלאַצען.

ארבייטסלאָזיגקייט אין ענגלאנד

לאָנדאָן, 4 (ספּ.) די ענגלישע פּאַרלאַמענט סעסיע וועט פונאַנדערגעלאָזט ווערען אויף די זומער־פעריען דעם 25 יולי. די ערעפנונג וועט פאָרקומען אין אָקטאָבער.

לאָנדאָן, 4 (ספּ.) די גאַנצע ענגלישע פּרעסע רעדט אַרום זעהר ברייט דעם רעגירונגס־פּלאַן אויף צו בעקעמפען די אַרבייטסלאָזיגקייט אין ענג־לאַנד. אַ טייל צייטונגען זענען צופרידען און אַ טייל בעציהען זיך קריטיש צום רעגירונגס־פּראָיעקט. יעדענפאַלס, שטרייכט אונטער די בירגערליכע פרעסע מיט צופרידענהייט, וואָס דער פּלאַן זעהט נישט פאָר קיין געוואַלדיגע סאָציאַליסטישע רעפאָרמען.

אויפרעגונג אין אמעריקא געגען כינא

וואַשינגטאָן, 4 (ספּ.) דער כינעזישער אויס־ערן־מיניסטער ד"ר וואַנג, האָט אין אַ נאָטע צום אַמעריקאַנישען אַמבאַסאַדאָר אין כינע געפאָדערט דאָס אַרויסשיקען דעם אַמעריקאַנער קאָרעספּאָנ־דענט פון „ניו־יאָרקער טיימס", וועלכער האָט אין זיינע בעריכטען געבראַכט זעהר פיל שאָרען כינא.

די דאָזיגע נאָטע האָט אין אַמעריקאַ אַרויס גערופען גרויס אויפרעגונג.

דאָס פאָפּולערסטע בוך פון דער וועלט,
דאס בוך, וואס איז אַרויס אין הונדערטער טויזענדער עקזעמפּלאַרען;
דאס בוך, וואס האט איבער איין נאַכט דעם מחבר גע־מאַכט פאַר דעם בעליבסטען שרייבער פון אונזער צייט
עריך מאריא רעמאַרק'ס
אויפ'ן מערב-פראנט קיין שום נייעס
(אים וועסטען ניכטס נויעס)
וועלען פיל צעהנדליגער לעזער פון
„נייעם פאלקסבלאט"
קאנען בעקומען אומזיסט דורך א גורל
יעדער לעזער, וועלכער וועט צושטעלען 30 קופּאָנען, וועט אַריינגעהן אין גורל.
דער ערשטער קופּאָן ווערט געדרוקט היינט, פרייטאָג אויף דער 13 זייט.
שניידט היינט אויס דעם קופּאָן נומער 1!

בעקאנטמאכונג.
די קאאפעראַטיוו=באַנק
פון שייבלערס ראיאן פאַר קליינהענדלער און האנדווערקער, קילינסקעגא 120,
קאָאָפּעראַטיוו מיט בעשרענקטער האפטונג
טיילט מיט, אַז זי ערלעדיגט אַלע סאָרט באַנק=אָפּעראַציעס, ד. ה.
הלוואות, דיסקאנטא, אינקאסע, וקלאַדען
פון די קלענסטע סומע אָן א. אַז. וו.
בעמ.: אינקאַסאָס ווערען ערלעדיגט אַמשנעלסטען און אַמביליגסטען.
פּרעזעס פון דער פערוואַלטונג: יעקב דוד איזענבערג.
וויצע-פּרעזעס: יעקב קראנהיים, בנימין קאהן.
וו.-פּרעזעס פון אויפזיכטס-ראַט: ישראל סוויעראַנאַווסקי. בונעם פּיעטרקאָווסקי. שלמה וויינקראַנץ.

האַנטווערקער=פעראיין, אגראדאווא 9.
עפענטליכע ערקלערונג!
צוליב דעם, וואס דער מאגאזין=שניידער=מייסטער=פעראיין 1 מאַי 2 האָט נישט געפיהרט קיין שום טעטיגקייט לטובת דעם טריקאָ=וועש=פאַך, טרעטען מיר אויס פון דערמאָהנטען פעראיין און שליסען זיך אָן אין האַנטווערקער=פעראיין, אגדאדאווא 9.

1. יצחק הילער,
2. פנחס ראַוועס,
3. ליבע פוקס,
4. אשר לייזעראָוויטש,
5. י. רעדליך,
6. שרה גאָלדבערג,
7. ישראל קישערמאַן,
8. יחיאל וואמפאן,
9. יודעל פרענקעל,
10. חנה באוועלניק,
11. מענדל הערץ,
12. אשר לענגאַ,
13. לייב פראג,
14. ראובן נירנבערג,
15. מ. מאשקאוויטש,
16. מיכאל מאַראַקאָ,
17. אהרן טשינש,
18. יצחק שפּיגעל,
19. אייזיק פייערשטיין,
20. ישראל רעדליך,
21. גומשאַ קינרוס,
22. שמואל גאלדרינג,
23. איטשע פינקלשטיין,
24. אליהו אייזנער,
25. חיה סטראַשונעק,
26. יהודית באָרנשטיין,
27. מינדל מאַגנעס,
28. יהושיע פרידמאַן,
29. חוה דושאַלאָווסקאַ,
30. הערשל סומריי,
31. אלעזר ביאַלאָגורסקי,
32. שמעון מאשקאוויטש,
33. מאַניאַ קיפערמינץ,
34. חנה וועקשטיין,
35. משה ראַוועס I,
36. פנחס פערלמוטער,
37. לייב גוטערמאַן,
38. גרשון קרויזהאַר,
39. משה ראַוועס II,
40. ראובן פרושיצקי,
41. משה סאַנדלער,
42. נתן שמולעוויטש,
43. בינם מילראַד,
44. שלמה מאַרקאָוויטש,
45. געניאַ וויסאָצקאַ,
46. רבקה אָרנבוך,
47. יצחק טייכמאַן,
48. רויזע רייך,
49. חיה וויינטרויב,
50. נטע לעווין,
51. משה שימשעוויטש,
52. שמואל שאַפּיר,
53. אבא האראָנטשיק,
54. שפרה טישלער,
55. ישראל אייכעל,
56. שרה קראַסנאָפּאָל,
57. מרדכי גוטשטאַט,
58. ישעיה גרינבוים.

אכטונג לעטניקעס!
אין וויש נאַווא-גורא
און דער ווילע אראנאוויטש, פּראָנט, ביים שוסטער בעקומט מען טעגליך 7 אַ זייגער פריה דעם
„נייעם פאלקסבלאט"
ס'ווערט אויך אָבגעשיקט אַ היים.

אַ גוט געשמאַק און כשר מיטאָג
בעקומט איהר נאָר ביי ה'
פרידוואלד אין זאל פאלודניאווא 10
פון 2 זל. אן.
בעמ.: דער זאַל ווערט אויך פערדינגען אויף חתונות מיט אָדער אָהן פאַרציאָנען. 8156

דער בעקאַנטער מוזיקער
י. טאַובע, לאדז, אַלעע 1 מאַי 18
וואוינט אין זומער־סעזאָן — אין ווישניאָווא=גורא
ווילע קוזדי, גיבען שטיפּט און ערטיילט דאָרט לעקציעס וויאָלין, קלאַוויר און מאַנדאָלין.

CIECHOCINEK
„Wiktorja" — ווילאַ וולאצלאווסקא=גאַס
Dr. med. W. Łaski
אינערליכע און קינדער=קראַנקהייטען
נעמט אָן פון 1-טען יוני 1929. 2728

Dr. DONCHIN
מאניושקי 1, טעלעפאן 9-97
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אינעווענדיגע קראַנקהייטען
נעמט אָן טעגליך פון 10—1 מיטאָג און 4—7 נ.מ.
זונטאָג פון 10 ביז 1 מיטאָג.

באר „כרמל"
נאוואמיעסקא 27, טעל. 49-27
גיט אַרויס צום זומער=סעזאָן
געשמאַקהאַפטע, נאַרהאַפטע און געזונדע
מיטאָגען פון 2 זל. אן.
אווענדברויטען פון 1.20 זל. אן.
דער בופעט איז אויך רייך פערזעהען מיט ערשטקלאַסיגע צובייסען, ווי אויך אינ- און אויסלענדער. געטרענקע און מיט די בעסטע מאַרטען ביר. מיטאָגען צו בעקומען פון 12—5 נ"מ. שנעלע און סאָלידע בעדינונג.
אינהאַבער ל. שיינביין, נאוואמיעסקא 27

א יישר כח!

דעם פערסאָנאַל מיט דעם מנהל ה' י. עדעלשטיין כראש פון דער שולע סאלנא 9 פאַר דער גוטער און רעליגיעזער ערציהונג פון מיין 12-יעהריגען זוהן, ווי אויך פאַר דעם אויסהאַלטען דעם עקזאַמען אין 3-טען קלאַס פון יודישען גימנאַזיום, אָהן פאָרברייטונג (pomocy) אין דער היים, נאָר דירעקט פון דער שולע זעלבסט.

יישר כח! ה' עדעלשטיין, גאָט זאָל אייך געבען כח און מוט צו אייער אַרבייט.

שמחה האפמאן, פלאַץ וואלנאשצי 11

דער בעוואוסטער
פענסיאָנאַט „ZDROWIE"
אין לוטאמירסק ביי לאדז אינהאַבער פריידענרייך
מאַכט בעקאַנט, אַז פון היינט פרייטאַג ד. 28. יוני הויבט אָן צו קורסירען דער טראַמוואַי פון לאָדז ביז לוטאָמירסק.
בעמערקונג: דער פענסיאָנאַט געפינט זיך אין אַ טרוקענעם סאָס־נאָווען וואַלד און איז פערזעהן מיט אַ ערשטקל. כשר'ע קוך זעהר גוטע בעדינונגען, פערשידענע געזעלשאַפטליכע פערווייליג־גען ווי אויך ראַדיאָ און פאָטעפאָן. געדענקט גענוי דעם אדרעס
פענסיאָנאַט „ZDROWIE", אינהאַבער פריידענרייך

אויפפאדערונג

אַזוי ווי כ'האָב געקויפט ביי ה' שלאַמאָוויטש אַ מאַשין צו מאַכען טייג מיט 2 וועגעלעך און צוגעשטעלט נאָר איינס און מיינע אָפטע אויפפאָדערונגען האָבען ביז איצט נישט געווירקט. דעריבער פאָדער איך איהם צום לעצטען מאָל אויף אין משך פון 5 טעג מיר צוצושטעלען דעם צווייטען וואָגען, ווייל אָהן דעם פעהלענדען וואָגען קען איך די מאַשין נישט לאָזען אין בעטריב, אין געגענפאַל איז אַ חוץ דעם, וואָס כ'וועל אָפּ־שטעלען איהם דאָס צאָהלען די ווייטערדיגע וועקסלען, וועל איך דעם ענין איבערגעבען אין געריכט

ר. קינרוס זאוואדזקא 17.

לאָדז, 5 יולי 1929

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 5 יולי 1929

מלחמה-ליטעראַטור

****** פון ******
לעא הענינג

די לעצטע וועלט-מלחמה הויבט שוין אָן צו קריגען אויך איהר קינסטלערישען תקון, אַזוי צו זאָגען: וועגען דער מלחמה האָט מען שוין זעהר פיל געשריבען אין אייראָפּא און אַמעריקא; וועגען דער וועלט-קריג איז שוין דאָ אַ גאַנץ גרויסע ליטעראַטור. אָבער אַט די מלחמה-ליטעראַטור האָט ביז איצט ס'רוב געטראָגען אַ היסטאָרישען אָדער פּובּליציסטישען כאַראַקטער: שטאַטס-לייט, גענעראַלען און דיפּלאָמאַטען פון די פערשידענע קריגערישע פעלקער האָבען געשריבען זייערע מעמואַרען, קריטישע און אַפּאָלאָגעטישע. אַ סך איז אויך געשריבען געוואָרען וועגען דער פראַגע ווער ס'איז אַממיינסטען שולדיג געווען אין דער וועלט-מלחמה. מיט איין וואָרט: די ליטעראַטור וועגען דער וועלט-מלחמה איז געווען הויפּטזעכליך פון אַ היסטאָריש-פּובּליציסטישער בעדייטונג. און אין פערגלייך (אין כמות) מיט אַט דער מלחמה-פּובּליציסטיק איז די קינסטלערישע ליטעראַטור וועגען דער וועלט-קריג געווען זעהר אָרים און מאָגער.

מען האָט געקענט ממש אויף די פינגער איבערצעהלען די פּאָר ליטעראַריש-קינסטלערישע שאַפונגען, וועלכע האָבען געשילדערט די ליידען פון דער מענשהייט ווען זי האָט זיך געוואַלגערט געקריפּעלט אין בלוט און בלאָטע.

גענעראַלען, פּאָליטיקער און פּובּליציסטען — די פיהרער און פיהרערלעך פון די מיליאָנען-קעפּיגע אַרמעען — האָבען געשריבען פיל און דיק-בענדיגע מלחמה-געשיכטעס און מעמואַרען; די אייראָפּעישע פּאָעטען און קינסטלער האָבען ס'רוב געשוויגען און געוואַרט.

אמת, ס'זענען ערשינען באַלד נאָך דער מלחמה אויך אַ פּאָר בעדייטענדע ריין-קינסטלערישע אָדער פּאָעטישע ווערק וועגען דער מלחמה, נעמליך: באַרביס'ס „פייער", דוהאַמעלס „דאָס לעבען פון די מאַרטירער", סאַסונס ביטערע מלחמה-לידער און לאַצקאָ'ס „מענשען אין קריג".

אָבער מיט דער גרויסער אָפיציעלער און האַלב-אָפיציעלער היסטאָריש-פּובּליציסטישער מלחמה ליטעראַטור האָבען אַט די פּאָר קינסטלערישע בילדער און שטימונגען פון דער גרויזאַמער וועלט-מלחמה נישט געקענט קאָנקורירען.

„די מענשען פון שווערד" און מעשים האָבען גענומען די פּען און געשריבען, עפּעס ווי זיי וואָלטען זיך צוגעאיילט אין זייער גלייכען ריין צו וואַשען פאַר די קומענדיגע היסטאָריקער; און „די מענשען פון דער פּען" — די אייראָפּעאישע דיכטער און נאָוועליסטען — האָבען געשוויגען, גלייך ווי זיי וואָלטען אַלץ נאָך געווען דערשלאָגען און פערבלענדעט פון די בלוטיגע קאָשמאַרען.

ליטעראַטור-קריטיקער אין אַלע שפּראַכען און לענדער פלעגען זיך דעריבער מאַקע אָפט פרעגען: ווי קומט עס וואָס „די גרעסטע וועלט-מלחמה אין דער געשיכטע" האָט נאָך נישט געשאַפען די גרויסע מלחמה-נאָוועלע, דעם גרויסען מלחמה-ראָמאַן? פאַר וואָס האָבען אונזערע קינסטלער, עלטערע און יונגערע, וואָס האָבען מיטגעלעבט און איבערגעלעבט די שרעקליכע יאָהרען נאָך נישט געפּרואווט שילדערען די גרויסע עפּאָכע וועלכע האָט צו זיך קיין גלייכען נישט אין דער גאַנצער געשיכטע?

אָבער די פראַגען זענען לייכט פערענטפערט געוואָרען: אָהן אַ פּערספּעקטיוו, אָהן דער גייסטיגער ווייטקייט קענען קיין קינסטלערישע ווערק נישט געשאַפען ווערען. גענעראַלען און פּאָליטיקער קענען אפשר שרייבען מעמואַרען און „געשיכטע" אָהן פּערספּעקטיוו מיט די בלוטיגע געשעהענישען פאַר די אויגען. אָבער עכטע פּאָעטישע ווערק קענען נישט געשאַפען ווערען אונטער די שווערע האַמער-קלעפּ פון דער ווירקליכקייט.

מען זעהט נישט דעם גהינום ווען מען איז אין גהינום. שילדערען דעם גהינום אין גהינום קען מען אוודאי נישט.

זעהען מיר מאַקע לעצטענס דעם פאַקט: וואָס ווייטער מיר ווערען פון דער וועלט-מלחמה, אַלץ מעהר און בעסערע קינסטלערישע ווערק ווערען וועגען איהר געשאַפען.

באַלד נאָך דער וועלט-מלחמה האָבען מיר געהאַט אַ צוויי דריי קינסטלערישע שילדערונגען פון דער קריג; איצט מיט אַ צעהן-צוועלף יאָהר שפּעטער זענען שוין דאָ אַ סך מעהר און בעסערע נאָוועלען און ראָמאַנען וועלכע שילדערען יענע שרעקליכע יאָהרען.

עס איז שוין דאָ, ווייזט אויס, די פּערספּעקטיוו וועלכע מאַכט מעגליך די מעהר וועניגער אָביעקטיווע שילדערונגען פון יענע יאָהרען.

עס געהט נישט אַוועק אַ חודש כמעט אַז מיר זאָלען נישט הערען פון אַ נייער מלחמה—נאָוועלע. און אמת גוטע מלחמה-נאָוועלען און ראָמאַנען צעהלען זיך שוין אין די צעהנדליגער.

עס איז גענוג אפשר דערווייל צו דערמאָנען אַזעלכע צוויי פּראַכטפולע קינסטלערישע מלחמה ביכער ווי צווייג'ס „דער משפט פון סערזשאַנט גרישא" און רעמאַרקס „אויפן מערב-פראָנט קיין נייעס" און זייער געוואַלדיג גרויסען און פערדינטען ערפאָלג, מען זאָל אָנהויבען גלויבען אַז די וועלט-מלחמה הויבט שוין אָן קריגען איהר קינסטלערישען תקון.

ס'איז נאָך צו פריה, פערשטעהט זיך, אונטערצופיהרען סך הכל צו דער נייער מלחמה-ליטעראַטור וואָס איז שוין געשאַפען געוואָרען. ערשטענס, ווייל נישט אַלע קינסטלערישע מלחמה-ביכער זענען שוין אַזוי צו זאָגען נתגלה געוואָרען.

דער מזל פון ביכער און אפילו אמת גוטע ביכער איז זאַפּסמאַל זעהר קאַפּריזנע: אַ טייל ווערען נתגלה פריהער און אַ טייל שפּעטער, אין דייטשלאַנד, פראַנקרייך, רוסלאַנד און ענגלאַנד זענען אפשר פערהאַן שוין מלחמה-ביכער וועלכע וואַרטען ערשט זיי זאָלען ענטדעקט און בעריהמט ווערען. און וואָס איז נאָך וויכטיגער: מען קען נאָך נישט מאַכען אַ סך-הכל צו דער נייער מלחמה-ליטעראַטור פשוט ווייל זי האָט זיך ערשט אָנגעהויבען שאַפען. ערשט אין די לעצטע צוויי יאָהר האָבען זיך בעוויזען אַזעלכע בעדייטענדע מלחמה-קינסטלער ווי לעאָנאַרד פראַנק, רעמאַרק, די צווייג'ס, באַבעל, מאַרטראַם א. אַ. נישט רעדענדיג שוין פון די שרייבער וואָס זענען שוין בעריהמט פון פאַר דער מלחמה און האָבען אַצינד ערשט גענומען שילדערען מלחמה-מאָטיוון און בילדער. און ס'איז ערשט אינגאַנצען עפּעס מעהר ווי צעהן יאָהר זינט ס'איז שטיל געוואָרען אויף די שלאַכט-פעלדער.

ס'איז שוין דאָ אַ פּערספּעקטיוו צו דעם קריג. אַז נישט וואָלטען אַזעלכע פיינע עכט-קינסטלערישע מלחמה-ערצעהלונגען ווי לעאָנאַרד פראַנק'ס, רעמאַרקס, צווייג'ס באַבעלס, און דעם ענגלישען מאַרטראַמס נישט געקענט געשאַפען ווערען.

אָבער איז די וועלט-מלחמה מיט דעם גאַנצען קרייז רעוואָלוציעס און קאָנטער-רעוואָלוציעס שוין גענוג ווייט פון אונז? דערפאַר קען מען גלויבען אַז די לעצטע וועלט-מלחמה הויבט ערשט אָן קינסטלעריש געשילדערט צו ווערען. דער פּראַכט-פולער אָנפאַנג איז ערשט געמאַכט געוואָרען.

און ס'קען זיין אַז ס'איז שוין נישט ווייט די צייט ווען ס'וועלען געשאַפען ווערען אַזעלכע מלחמה-ביכער וואָס וועלען זיך באמת קענען פערגלייכען מיט טאָלסטאָי'ס „קריג און פרידען".

עס זענען שוין דאָ גרויסע אָנזאָגען, אַז די ליידען פון אַ יונגער מענשהייט, וועלכע איז אונטערגעגאַנגען אָדער צוקריפּעלט געוואָרען אין די שרעקליכע מלחמה-יאָהרען, וועלען נישט געהן לאיבוד, וועלען פעראייביגט ווערען.

און ס'איז זיכער אַ חסר של אמת, וואָס דווקא איצט, ווען אַלע מענשען און פעלקער הויבען אָן אַלץ מעהר און מעהר פערגעסען דעם סם-המות-טעם פון וועלט-קריג, זאָלען קינסטלער ערשט נעמען שילדערען די בלוטיגע און בלאָטיגע גהינום-יאָהרען. מענשען זענען געבענשט מיט דער כח השכחה: ווען זיי קענען נישט פערגעסען זייערע נעכטיגע יסורים, וואָלטען זיי היינט נישט געקענט לעבען. אמת'ע קינסטלער ווידער זענען געשטראָפט מיט'ן כח פון זכרון: זיי געדענקען די ליידען אַז וועלכע מענשען פערגעסען אַזוי גיך און פערשרייבען זיי — למען תזכרו.

די ניכטערע שענק

— פון —
פ. בימקא

יחזקאל'ס שענק איז געווען אַרויס פון שטאָט. אַ פערצייטיגע, שטילע שענק, אַ באַלעבאַטישע, איינגעהאַלטענע, אַ פרומע, און אין אַ געלעכטער האָט מען זי גערופען — „די קלויז".

אַ שטילער יוד, אַ ליכטיגער, איז געווען דער שענקער, ר' יחזקאל, גאָר נישט ווי די איבעריגע שענקאַריעס הפקר-יונגען, וואָס סע געהט נישט ביי זיי אָהן אַ טאָפּ און אַ כאָפּ, א זעץ אין ריציין, אַ בריק אין בויך און אַ זעץ אין די זייטען.

ער איז געווען גאָר פון אַנ'אַנדער טייג געקנאָטען, אָט דער יוד; און אַזוי ווי ער אַליין, — אויף אַזאַ פוס האָט ער די שענק אַוועקגעשטעלט.

פון זעקס אינדערפריה ביז אין האַלבער נאַכט נישט אַ מינוט פריהער און נישט אַ מינוט שפּעטער, סיידען מ'האָט אָנגעקלאַפּט ביי איהם אין לאָדען: מען ברויכט נויטיג האָבען אַ ביסעל בראָנפען אויף אַ רפואה.

ר' יחזקאל האָט געקענט זיינע לייט, די דאָרפישע אַזוי גוט ווי די שטאָטישע; געוואוסט נישט נאָר מיט וואָס יעדען איינעם ענטגעגענצוקומען און שוין נישט בעדאַרפט אַפילו פרעגען. אָדער וואַרטען ביז יענער וועט איהם זאָגען, נאָר גלייך ביי זיין אַריינקומען און זעצען זיך — איהם שווייגענדיג צוגעטיילט דאָס גלעזעלע שטאַרקס, שוואַכס, מיטעלס, מיט אַ בלויזען שאָקעל מיט'ן קאָפּ:

— דאָ האָסטו וואָס בעדאַרפסט און וואָס ס'איז גוט פאַר דיר; און אויב ס'האָט דיר אָנגעשמעקט עפּעס אַנדערש, קענסטו דיך גאַנץ שעהן בעגעהן אָהן דעם.

ער האָט געלאָזט אַזוי לאַנג טרינקען, יחזקאל, ביז ער האָט געזעהן, אַז ער איז מיט יענעם אויף אַ וועג, דער מענש איז אַלץ אין זיינע הענד און ער האַלט דאָס צוימעל איבער איהם, נישט קיין מורא געהאַט ער זאָל איבערכאַפּען די מאָס און ווערען שיכור. ער האָט שטאַרק נישט געוואָלט און נישט צוגעלאָזט, מ'זאָל זיך אָנשכור'ן ביי איהם, אין זיין שענק און פערמיאוס'ען איהם דעם שעהנעם נאָמען, וואָס ער האָט געטראָגען — „די ניכטערע שענק".

און טייער איז אָט די שענק געווען צו די אייגענע שטאָטישע און דאָרפישע לייט, כאָטש זיי זענען אַביסעלע אומגעדולדיג געווען און זענען אַ סך אויסגעשטאַנען צוליב זיין עקשנות, ווייל עס איז זיי נישט איינמאָל אויסגעקומען אין מיטען ברען, אין מיטען פייער, ווען ס'בלוט האָט זיך צעהיצט און גענומען רעדען אויף זיין לשון: „נאָך אַ גלעזעלע, נאָך אַ גלעזעלע"... און זיך אָבער סוף כל סוף געמוזט אונטערגעבען צו ר' יחזקאל'ן, וועלכער האָט זיך קאַטעגאָריש געזאָגט: „אַ פיין, כ'גיב נישט מעהר"...

און כאָטש דאָס האָט זיי בעת מעשה שטאַרק פערדראָסען און זיי האָבען זייער פערדרוס אַרויסגעוויזען, מיט געשרייען און קולות — זענען זיי דאָך אַלעמאָל טיף אין האַרצען געבליבען צופרידען, און נאָכדעם געקוקט מיט פיל דאַנקבאַרקייט אויף ר' יחזקאל'ן, ווי אויף איינעם, וואָס לאָזט זיך נישט בענאַרישען און געקראָכען רק צו איהם, אין דער ניכטערער שענק, טאַקע דערפאַר ווייל זיי זענען דאָ געווען זיכער מיט זיך... זיכער, אַז זיי וועלען אַרויס פון דאָרטען מיט גאַנצע ביינער...

אַ גוטען נאָמען האָט דעריבער די „ניכטערע" שענק, געהאַט אויך ביי די ווייבער, וועלכע האָבען זיך געקענט לעגען שלאָפען מיט אַ רוהיגען קאָפּ, ווען די מענער זייערע זענען אַוועק פונ'ם הויז; נישט געציטערט איבער' אָנגעהאָרעוועטע גראָשען, אַז ער וועט זיך אַרויסגליטשען, און נאָך וועניגער מורא געהאַט, דאָס דער מאַן וועט זיך אָנטרינקען און בלייבען ערגיץ שטעקען ביז די הענער וועלען קרייען אויף טאָג, נאָר זיי וועלען זיי האָבען צו דער ריכטיגער צייט ניכטערע אינדערהיים: „אַ גוט-נ'אָוונער אַ גוט יאָהר" — און זיך געהן לעגען שלאָפען. גאָר נישט ווי מ'קומט פון אַ שענק.

— די שענק, „די ניכטערע שענק.

די דאָזיגע שענק איז געווען אין מיטען, אירגעוויינליך. מ'איז אַריינגעקומען האָט מען געקענט זעהן בענק, טישלעך, פעסלעך אויפגעשטעלטע, אַלטע פערקאָרקעוועטע פלאַשען מיט בעזילבערטע העלזלעך, אין די שוואַרצע פלאַשען האָבען אַפילו געקענט זיין געלע און בלוט-רויטע וויינען, נאָר זיי האָבען געמוזט זיין שוואַרץ און אויסזעהן צוליב'ן גלאָז, דערפאַר זענען אין די ווייסע פלאַשען די קאָלי'ען שוין געווען פערשידען אויסגעמישט, און, אויף דער זון קוקענדיג, געלויכטען און געשפּרינקעלט איבער דער אויבען-אָן וואַנד, ווי איינגעפאַסטע, גלאַנציגע שטיינער.

שאַריענדיג אויף טאָג, ווען די הימלען נעהמען פון זיך אַראָפּשאַרפען די טונקעל-בלויע נאַכטיגע געוואַנטען, פינטעלט שוין אַזוי פריה עמיץ אויפ'ן טראַקט: אַ יודעל, אַ פויערל, אַ פויערטע... פערקעהרען פון דאָרף אין שטאָט אַריין, און צוריק, אַ שפּאַן אַהין, אַ שפּאַן אַהער, און אין אַטליכענם אָפּגעהן פון דעם שטיקעל וועג — קומט די שענק אַזוי אויס, ווי מ'וואָלט בעדאַרפט ביי איהם אָפּכאַפּען דעם אָטעם; און ווען מ'זאָל אַפילו דאַן נישט אַריינשמעקען אין איהם ווערט שוין פון איהר אַזוי פריהמאָרגענדיג אויפ'ן האַרצען, און מען צענעהמט זיך ניכטערדיג און פרעהליך;

— דאָס איז אַ שענק, וואָס אַפילו ווען מ'טרעט נישט אָפּ ביי איהר, צענעהמט ער אויך די ביינער און ס'ווערט וואַרימלעך פון איהר.

פאַר דער טיר שטעהט שוין דענסטמאָל ר' יחזקאל — שטעהט גלייך ווי אַ בוים און ביהט... ער איז דערווייל אָהן אַ שטאָך אַרבייט, און אין דער שענק איז נאָך האַמהיימליך, טריב — אַזוי נעהמט ער דאָ אויף פאַר'ן דרויסען פון זיין שענק די דורכגעהער מיט אַ גוט אויג, אַ שמייכעל, אַ שאָקעל מיט'ן קאָפּ, שפּעטער, ווען ס'ווערט מעהר טאָג און ס'נעהמט זיך שוין ווער אַריינכאַפּען צו איהם אין שענק, קען ער שוין לענגער אינדרויסען נישט שטעהן און מיט קיין בלויזען „גוט מאָרגען" מעהר זיי נישט אָפּקומען, און מוז אַריינגעהן מיט זיי זיך אָפּגעבען.

מיט'ן קוק ווערט היימליכער און עס הערען זיך רופען צווישען די טישלעך אויב ער דערלאַנגט נאָרנישט צו דער מינוט און צו דער רגע:

— אַ גלאָז בראָנפען!

— אַ גלאָז וויין!

אַ ניכטערע שענק, און מ'האָט אין איהר פונדעסטוועגען קיין תהילים נישט געזאָגט, יחזקאל איז נישט אַל קנעווען אַ צדיק; ער האָט פאָרט אין זיך געהאַט אַנ'אָדער פון אַ שענקער, און נישט אַזוי דאָס געלד ביי יענעם אין דער קעשענע האָט איהם געקיצעלט, ווי די פלאַשען וויין און פעסלעך בראָנפען האָבען איהם נישט צורוה געלאָזט. אויב זיי האָבען זיך נישט אויסגעליידיגט און אומגעביטען; און איבער וואָס ס'האָט געראַרט די קעפּ ביי נאָך יודען, אַנדערע שענקער:

— הלמאי ס'לעגט זיך קיינער ביי איהם נישט אַוועק שיכור אויפ'ן פלאַץ. נאָר געהט. אַלעמאָל אַ רוים ווי יענער איז אַריין — ניכטער, כאָטש יענער האָט אין שענק אַ היפּש ביסעל געלד אַראָפּגעלאָזט.

— נישט אַנדערש ווי ער האָט עפּעס אַ שפּרוך פון אַ מכשף, וואָס ער ווענדט אָן אויף די טרינקער, אָדער ער האָט עפּעס אַנדערש צוגעטראַכט, ער זאָל נישט געבען די ריכטיגע געטראַנקען, און זיי זאָלען פאָרט פיהלען אַ ריכטיגען טעם פון וויין, בראָנפען, און פון אַלעם איבעריגען.

און אין דער ריכטיגקייט איז יחזקאל בלויז געווען אַנ'עהרליכער שענקער: ער האָט קיין וואַסער אין בראָנפען נישט געגאָסען, ער האָט בלויז נישט געגעבען צו טרינקען געמישט, בראָנפען מיט ביר אינאיינעם, וויין מיט אָקעוויט, צי פערקעהרט; ווער עס האָט אָנגעהויבען מיט ביר, האָט שוין אין דעם אָוונט קיין וויין פון איהם נישט געקענט קריגען, אָדער פערקעהרט; יענער האָט זיך אַפילו געקענט אויפ'ן קאָפּ שטעלען; יחזקאל האָט בלויז געבויכט האַלטען אַנ'אויג אויף זיינע לייט, — מען זאָל זיך נישט צעבייטען מיט די גלעזער ביי די טישלעך; אָבער מען קען זיך דען אייביג היטען און פערהיטען? נאָך דערצו, אַז מען זוכט איינעם אָפּצוטון אויף טערקיש? עס זאָל זיך אויף אַ נאָווינע עמיץ ביי איהם אָנשכור'ן, — האָט נישט איינמאָל זיך געמאַכט, אַז מ'האָט גענומען אַ חברה-מאַן, אין דער אַרבייט אַריין, איהם אונטערגערוקט בשתיקה, זיך היטענדיג פאַר יחזקאל'ן, — פולע גלעזער, בראָנפען, וויין און עפּעס אַנדערש אויך, ביז ער האָט אָנגעהויבען פלאַפּלען פון דער וועלט אַרויס, זיך נאַריש מאַכען ווי אַ קליין קינד, און איהם געפיהרט אונטער די הענד צו ר' יחזקאל'ן אין די אויגען אַריין, מיט אַ געוואַלד, און אַ געלעכטער, אַז ער האָט געקענט מיינען, דער באַלקען וועט אַראָפּפאַלען איבער די קעפּ, און די רייפען אויף די פעסער פלאַצען, די באַרעלס ווערען צעזעצט.

— אַ? געכאַפּט אַ לעשטש?

יחזקאל'ן האָט דאָס געקאָסט געזונד; מ'האָט געוואוסט, אַז מ'נעהמט איהם דערמיט די לעבער, אָבער ער האָט זי דען נישט געוואָלט אויסגעבען, און דאָס געזוכט אַוועקצומאַכען מיט דער האַנד, מאַכען עס פאַר קליין געלד:

— מ'האַקט האָלץ מוזען פאַלען שפּענער; און וואו מ'טרינקט, מוז זיך טרעפען אַ שיכור... מ'קען זיך מיט אַלעם נישט אויסהיטען, מ'זאָל אַפילו קוקען מיט'ן מלאך המות'ס אויגען... און נאָך דערצו, ווען מ'זוכט יענעם אָפּצוטון... אונטערצושטעלען אַ פיסעל....

אָבער דאָס האָט איהם נאָך אַלץ דעם שעהנעם נאָמען זיינעם נישט קאַליע געמאַכט און אַלץ געהייסען „די ניכטערע שענק", ביז מ'האָט איהם איינמאָל און אומגערן מיט אַזאַ בחור, וואָס מ'האָט איהם אָנגעשיכור'ט אויף אַ געלעכטער, — דעם קאָפּ אָפּגעהאַקט און אָפּגעקוילעט צום טויט; מ'האָט מיט דעם אָנגעשכורטען צופיל איבערגעכאַפּט די מאָס, איהם אָנגעגאָסען ווי אַ פאַס, און דאָס מאָל שוין נישט בלויז אָנגעטרונקען איהם, נאָר פּראָסט פשוט אָפּגעסמ'ט; אַזוי, דאָס אַ מינוט דערנאָך, ווען מ'האָט איהם אַרויסגעפיהרט מיט אַ גוואַלד און אַ געשריי, און געלאָזט ליגען פערהאַקט אין דר'ערד, איז ער שוין געווען טויט מיט אַלע טויטע גלייך.

און אויף צומאָרגענס, אַז מ'האָט איהם אַזוי געפונען, אָהן אָטעם, אַ פערשטאַרטען — האָט מען זיך אויף דער הייסער מינוט נישט געקענט אָפּגעבען קיין רעכנונג, אַז ס'איז געווען אַ שטיקעל, אַ שפּיצעל, נאָר דער טויטער איז אַדורך מיט דער גאַנצער שרעק פונ'ם טויט איבער די שטילע און דאָרפישע הייזער, פונקט ווי אַ ווינטעל איבער די גראָזען אויף אַ לאָנקע, — און זיי האָבען זיך גענומען בוינען מיט אַ גערויש...

— דאָס איז ער פון דער „ניכטערער שענק" אַרויס שיכור, און שוין מעהר אַהיים קיין לעבעדיגער נישט דערצויגען...

האָט זיך דאַן די „ניכטערע שענק" אויסגעניכטערט אין די ווייבערישע קעפּ, און זיי האָבען מיט איין מאָל מורא געקראָגען פאַר די מענער זייערע, וואָס האָבען ליב צו זיצען איבער'ן גלעזעל, — זיי זאָלען אָהן אַריינשטעקען די נאָז זייערע מעהר; און די שענק האָט מיטאַמאָל גענומען וויסטען, פונקט ווי מען וואָלט איבער איהר אויפגעהאָנגען אַ שוואַרצע שילד:

„אַ מענש האָט זיך דאָ אָנגעשיכורט און — געשטאָרבען."

פאַרוואָס פיהלען זיך מענשען מיד און מוטל־אָז

פון ד״ר י. טעז

צו װערען מיד האָט יעדער דאָס רעכט. נאָך אַ שװערער אַרבײט איז מען מיד. דער מענש מוז זיך אָפּרוהען. מען קאָן נישט אַרבײטען װי אַן׳אױטאָמאַט, אַ. אַ. מענש איז נישט פון אײזען, ער איז אַ בשר ודם, פלײש און בלוט און בל װעגען נישט קײן שטאָל און אײזען, און אַפילו אײזען װערט אױך אַלט, אָפּגענוצט און פערזשאַװערט.

פיל מעהר װערט אָפּגענוצט דער קערפּער, װאָס בעשטעהט פון לעבעדיגע צעלען, װאָס אָטעמען, פערענדערען זיך, און נוצען זיך אָפּ. מידקײט איז אַ נאַטירליכע ערשײנונג און אַ מענש, װאָס װערט קײנמאָל נישט מיד איז נאָך נישט געבוירען געװאָרען.

אָבער אױך אַ לײדיג־געהער װערט מיר. אָפט נאָך מעהר פון אַן׳אַרבײטער: װײל די מענשליכע מאַשין מוז אַרבײטען. אָהן אַרבײט איז עס אַ טױטע מאַסע — אַ לײמענער גולם. דער מענשליכער קערפּער רוהט קײנמאָל נישט. עס אַרבײט אין קערפּער, װי אױפ׳ן סמבטיון, עס זידט, קאָכט, ריהרט זיך און קלאַפּט, װי אין אַ מיהל, אַפילו װען מיר שלאָפען קאָכט דער מאָגען און עס שלאָגט דאָס האַרץ, פרײד און אומעט ברענגען דעם קערפּער צו אַלץ גרעסערע אָנשטרענגונגען. מענשען שטאַרבען אַמאָל פאַר פרײד, זײ שטאַרבען אױך פאַר צרות. אָט די געפיהלען ברענגען דאָס האַרץ צו גרױסע אָנשטרענגונגען, כדי צו האַלטען דאָס בלוט אין צױם און כדי צו רעגולירען די צירקולאַציע. קומט אַ פלוצליכע ענדערונג, אײדער דאָס האַרץ קען זיך צופּאַסען צו די נײע פאָרערונגען. קאָן אײנמאָל פּאָרקומען, אַז דאָס האַרץ זאָל בלײבען שטעהען פאַר גרױס פרײד.

אָבער אױך אונטער געװעהנליכע אומשטענדען װערט אין קערפּער געטון אַ געװאַלדיגע אַרבײט. און דאָס האַרץ איז נאָר אײן קלײנער אבר, דער מענש אָטעמט אַפילו װען ער שלאָפט, דאָס בלוט לױפט אין די אָדערען און די קערפּער־צעלען כאַפּען שײעס פון דער נעכטיגער „װעטשערע״. די נירען זענען טעטיג און די לעבער גיסט אױס די גרינע גאַל, כאָטש מיר זיצען און רעדען חניפה׳לעך, אָדער פראַװען אַ פרעהליכע מלוה־מלכה. אױך אונזער געהירן נעהמט נישט קײן אורלױב — אַפילו װען מיר שלאָפען. מיט אײן װאָרט — דאָס מענשליכע פאַבריקעל איז תמיד בעשעפטיגט. די רעדער דרעהען זיך, דער מאָטאָר טרײבט און די צײנדלעך פערכאַפּען אײנער דעם אַנדערען. עס איז נישטאָ קײן שטילשטאַנד אין מענשליכען קערפּער.

און פונדעסטװעגען װערען מיר דערפון נישט מיד. מיר פיהלען נישט קײן מידקײט פון׳ם האַרצען, קײן שלאַפקײט פון די געדערים, און די נירען פערלאַנגען נישט קײן „אורלױב״ פון זײער גרױסער אַרבײט, סײדען זײ װערען קראַנק. דעמאָלט ערשט לאָזען זײ אונז װיסען, אַז װײטער אַזױ געהט נישט, דעמאָלט זענען מיר נישט נאָר מיד, נאָר אױך אױף צרות, און פאַרװאָס איז דאָס אַזױ?

װען מיר רעדען װעגען מידקײט מײנט מען אין טעגליכען לעבען די מידקײט פון די מוסקולען, די מוסקולען, די האַלץ־העקער, די פּראָלעטאַריער פון דעם גוף, װערען מיר נאָך אַ שװערער אַרבײט, װײל זײ נוצען אָפּ מעהר ענערגיע, װי דער קערפּער קאָן זײ צושטעלען. דאָס איז אײן אורזאַך. די צװײטע סיבה איז, װאָס די מוסקולען װערען אָנגעפילט מיט פערברענונגס־פּראָדוקטען און גיפטען, װאָס ענטשטעהען בײ אָנגעשטרענגטער אַרבײט און אַזױ װי עס זאַמלען זיך אָן צופיל ניפטען, גיבען זײ אַ סיגנאַל, אַז עס איז גענוג, זײ װערען אָנגעשטרענגט הױבען אָן פױלען זיך און מען הױבט אָן פיהלען, אַז עפּעס איז נישט מיט אַלעמען, שפּעטער הױבען זײ אױך אָן װעה־טון.

אָבער נישט אַלע מענשען װערען גלײך מיד. אײנער װערט מיד נאָכדעם, װי ער געהט דורך אַ גאַס אָדער צװײ, און אַן׳אַנדערער קאָן לױפען מײלען, אײדער דער שומר דערמאָהנט איהם, אַז ער זאָל נישט איבעררײסען דאָס שטריקעל. פון װאָס קומט אַזאַ גרױסער חילוק צװישען מענשען?

מיר רעדען נאָך אַלץ װעגען נאָרמאַלע מענשען. אַ מענש קאָן פערטרײבען די מידקײט מיט אַלערלײ מיטלען. ערשטענס, אַמאָל האָט דער קערפּער אַלײן בעשאַפען די רפואה פאַר דער מכה. אָט נעהם אַ װאונדערבאַרע זאַך. ליגען זיך צװײ קלײנע קערפּערלעך, װי צװײ יאַרמולקעס, אױבען אָן אױף ד ינירען. האַכט זיך, װעמען אַרט עס? אָבער אָט די צװײ ניר־שרײמלעך — מען רופט זײ „אַרדענאַלס״ — זענען לעבענס־װיכטיג, זײ רעגולירען אונזער לעבענס־ריטם.

בעדאַרף דער קערפּער צו טון מעהר אָנשטרענגונגען — גיסען אָט די נירען־קענדלעך מעהר „אײל אױפ׳ן פײער״. ברענט עס טאַקע נישקשה׳דיג, און מען װערט נישט מיד בײ דער אַרבײט, זײ װשאַלעװען נישט קײן „אַרדענאַלין״, װי מען רופט דעם טײערען שטאָף, און אַזױ לאַנג װי זײ ליפערען איהם איז עס װאויל און פײן. טאָמער אָבער, חלילה, נוצען זיך אױס אָט די אָרגאַנען און הערען אױף צו ליפערען דעם שטאָף אין אַ גענוגענדע מאָס — איז פּיטער. מען נעהט אַרום אַ פערמאַטערטער, אַ האַלב טױטער, קױם װאָס מ׳האָט כוח צו ושיפען. אָבער אױך נאָרמאַלע מענשען קענען האָבען שטאַרקערע אָדער שװאַכערע אַרדענאַלס, און פון דעם װעט אָפּהענגען צי מען איז אַ מענש אַ בריה צי אַ פערשלאָפענער פױלער, און געהט פרעג בײ גאָט אַ שאלה.

אַ חוץ די אַרדענאַלס האָט אַ גרױסען אײנפלוס אױף אונזער שטאַרקײט און שװאַכקײט, התמדה און „פױלקײט״ נאָך אַנדערע זאַכען, װאָס רעגולירען אונזער טעטיגקײט, אַזאַ שומר אין דער „טײראָאיד״ אַ דריז, װאָס ליגט אױפ׳ן נאַרגעל און װערט גרױס בײ מענשען װאָס לײדען פון אַ גױטער. אַמאָל צעפּלאַשעט זיך אָט דער פערשװינדעל װי אַ סקאַרבאָװע פעררעל און מאַכט אָן אַ חורבן. בײ אַנדערע װירער, איז דער טײראָאיד נישט גענוג טעטיג און מען געהט אַרום קױם װאָס מען ריהרט זיך, מען איז אַ פױלאַק און אַ נאָכשלעפּער. מען טו׳ט אױף כפרות. אָט פון װאָס עס הענגט אָפּ, צי מען איז אַ „מענש מיט בײנער״, אַ מענש, װאָס שלינגט אײן די אַרבײט װאָס ער האָט צו טון און קעהרט איבער װעלטען, אָדער װירער, צי מען איז אַ לעמעשקע און אַ „טױגעניכטס״, װי די דײטשען זאָגען.

מילא מיט׳ן טײראָאיד קען מען זיך אַן׳עצה געבען. מען גיט דעם מענשען צו עסען טײראָאיד און עס װערט װידער לעבעדיג אין קערפּער. מען קאָן אױך בעשענקען דעם צעפּאַלאַשעטען טײראָאיר, אָבער מיט די אַנדערע, — און צו דער חברה בעלאַנגען אױך די געשלעכטס־דריזען און אַנדערע מיט זײ ,זענען מיר נישט אַזױ גליקליך. דערװײל האָבען מיר נישט קײן מיטעל װי־אַזױ זײ צו בעאײנפלוסען, אַז זײ זאָלען ליפערען דאָס, װאָס מען ערװאַרט פון זײ.

אָבער לאָמיר איבערלאָזען דאָס קאָמפּליצירטע פּראָבלעם און לאָמיר זיך צוריק אומקעהרען צו אונזער אַלטעגליכען לעבען מיט זײנע ערפאַהרונגען, אַ מענש, װאָס איז גוט אױפגעלעגט, אַרבײט בעסער, ער װערט נישט אַזױ גיך מיד, אַ מענש, װאָס האָט ליב ד יאַרבײט, און האָט אינטערעס אין דער זאַך װאָס ער טוט קאָן אױפטון װאונדער, להיפך, איז אַ מענש, װאָס טוט די אַרבײט אױף אָפּטשעפּעניש און האָט פײנט דעם מין אַרבײט, אַ שװער בעדריקטער, אַ מידער — מען קאָן פון איהם קײן סך אַרבײט נישט בעקומען. די אַרבײט טו׳ג אױף כפרות — װײל זײן האַרץ איז נישט דערבײ. אַ געצװאונגענע אַרבײט מאַכט מיד און דער אײנציגער אױסװעג איז צו מ׳ן די אַרבײט, װאָס מען האָט ליב. צו מאַכען די אַרבײט אינטערעסאַנט, הײסט בעקעמפען די מידקײט.

אָבער נאָך אַ זאַך איז װיכטיג. די אַרבײט װאָס מען קען טון, װאָס מען טוט יעדען טאָג, ברענגט נישט אַזױ גיך צו אַ מידקײט, װי אַן׳אַרבײט, װעלכע מען מוז ערשט לערנען. אַ מעכאַנישע אַרבײט, דאָס הײסט אַן׳אַרבײט, װאָס די מוסקולען טוען כמעט מעכאַניש, אָהן גרױסע גײסטיגע אָנשטרענגונגען, טוט מען שפּילענדיג. אַנדערש איז עס, אַז מען מוז אָנשטרענגען די נערװען, כדי זיך נישט טועה צו זײן. די נערװען־אַרבײט איז אַן׳אָנגעשטרענגטע און מען װערט לײכט מיד ,און אַ מידער װערט באַלד אומעטיג. נאַכלעסיג, פערגעסליך און צערשטרײט, װי אַ „צערשטרײטער פּראָפעסאָר״ װאָס טוט אָן דאָס פּעלצעל אױף דער פערקעהרטער זײט.

אָבער נאָך אײנס איז װיכטיג, אַ׳ז װיכטיג אַז מיר װילען דאָס בעטאָנען מעהר פון אַלעמען, די שטימונג, דער טעמפּעראַמענט ,דער געפיהל, אָדער די געפיהלען שפּילען דאָ אַ גרױסע ראָלע.

אָט זיצט אַ פרעסער בײ דער אַרבײט און זינגט זיך צו די פרעסער־זמירות מאַכט װיצען און איז פול מיט שטיפערײ, און דאָס אײזען פליהט װי אַ זומער־פײגעלע... די אַרבײט מאַכט זיך כמעט אַלײן, דער מײסטער האָט הנאה: אָט אַ פײנער אַרבײטער! דער פעראײן דאַרף זיך פאַר איהם נישט אָנ׳נעהמען. און געבען איהם זיצט אַ באַלעבאַטישער יונג, אַ מעלאַנכאָליקער, אָנגעבלאָזען, װי אַ אינגריק, קרעכצט און גענעצט. און װאָס מעהר ער אױ׳קעט אַלץ פּאַמעליער רוקט זיך דאָס פערעסעל. דער מײסטער פערבײסט די ליפּען. אוי, װי װערט מען פּטור פון דעם שלימזל. אָט אַ פױלאַק, אָבער איז ער באמת אַ פױלאַק?

האָפנונג, פרעהליכקײט, אינטערעס און צופרידענקײט פערדאָפּעלט די אַרבײטס־ענערגיע, מען װערט נישט אַזױ גיך מיד. טרױער, האָפנונגסלאָזיגקײט מאַכט געלײמט, די הענד און בלײ־שװער די פיס אָבער פאַרװאָס איז ער טרױעריג דער יונג? פאַרװאָס איז ער מיד?

פרעגט בײם חולה! עפּעס איז נישט מיט אַלעמען אין זײן נשמה. שפּילט דעם חתן אַ װײנענדיגס און ער האָט אַלץ הנאה. עס איז איהם פאָרט פרעהליך. אָבער דער אומעטיגער איז נישט קײן חתן ,די חתונה איז איהם נישט ניחא. ער גריזשעט איהם אַ װאָרעם בײם האַרצען, אָדער טאַקע אָט די געדערים, װאָס אַרבײטען אָהן אונזער װיסען, זענען בײ דעם יונגנמאַן נישט אַזױ אײ־אײ־אײ, עפּעס איז דאָרטען חרוב און דער יונגערמאַן שטעהט אױף אין דער־פריה מיד, צובראָכען, אײדער ער האָט זיך געלײגט, זײן שלאָף איז קײן שלאָף נישט און זײן רוה איז נישט קײן רוה. נו, איז ער טאַקע תמיד מיד, נאָך אײדער ער נעהמט זיך צו דער אַרבײט.

און װאָס בעװײזט דאָס?

אױב אימיצער איז מיד, אומעטיג און פערזױערט, איז דאָס נישט װײל ער װיל אַזױ, נאָר װײל ער איז נישט מיט אַלעמען און אַנשטאָט זײ־דעל־װאָרטער פערדינט ער רחמנות און מיטלייר.

אין דער װיסענשאַפט־װעלט

פון ל. באַראַדולין

כמעט יעדע װאָך האָבען מיר אַ קורצען איבערבליק װעגען דעם פּראָגרעס פון װיסענשאַפט, די װיסענשאַפט שטעהט נישט אױף אַן׳אָרט; זי האַלט שטענדיג אין װאַקסען און פּראָגרעסירען. נײע פאָרשונגען און ענטדעקונגען װערען שטענדיג געמאַכט. און מענשען דרינגען שטענדיג און סיסטעמאַטיש אַרײן אַלץ טיפער און טיפער אין די סודות פון דער נאַטור.

נײע פיזישע, כעמישע און עלעקטרישע קאָמבינאַציעס װערען שטענדיג ענטדעקט, און פון אָט די קאָמבינאַציעס װערען בעשאַפען אַלץ נײע מאַשינען זאַכען, פּראָדוקטען און אײנריכטונגען, װאָס פערלײכטערען און מאַכען בעקװעמער אונזער לעבען אױף דער ערד און גיבען בעשעפטיגונג צו נײע טױזענדער און טױזענדער מענשען, פון אונטער דער ערד גראָבט מען אױס די רעשטלעך און שפּורען פון אַמאָליגע פּאַסירונגען, און מיר קריגען אַ קלאָרען בעגריף װעגען די מענשען און זײער קולטור מיט טױזענדער יאָהרען צוריק; װעגען חיות, װאָס האָבען געלעבט מיט מיליאָנען יאָהרען צוריק, און װעגען דעם װי־אַזױ די איבערפלאַך פון דער ערד האָט זיך געהאַלטען אין פערמירען מיט צעהנדליגער מיליאָנען יאָהרען צוריק. מיר קריגען אַ בעגריף װעגען דעם, װי־אַזױ עס זענען ענטשטאַנען און זיך ענטװיקעלט די ערד, די חיות, דער מענש אַלײן, זײן קולטור און ציװיליזאַציע.

אױפ׳ן גרונד פון די שטענדיגע פאָרשונגען און ענדערונגען װערען נײע װיסענשאַפטליכע טעאָריעס געבױט; און אָט די טעאָריעס גיבען אונז אַ קלאָרען בעגריף װעגען דער נאַטור און איהרע כוחות, און דאָס גיט אונז אַ מעגליכקײט די דאָזיגע כוחות צו בעקעמפען. מיר זענען שױן נישט מעהר אַזעלכע הילפלאָזע בעשעפענישען געגען די בלינדע כוחות פון נאַטור װי אַמאָל.

די װיסענשאַפט װאַקסט, די װיסענשאַפט פּראָגרעסירט, אָבער די װיסענשאַפט איז נישט קײן אָרגאַנישער קערפּער און קען פון זיך אַלײן נישט װאַקסען. דער פּראָגרעס פון דער װיסענשאַפט איז דער רעזולטאַט פון אומערמידליכער אַרבײט פון הונדערטער געלעהרטע ,װאָס האָבען דער זאַך זײערע לעבענס געװידמעט. און דער ברײטער עולם, װאָס געניסט שטענדיג פון די פרוכטען פון זײער אַרבײט, האָט קײן בעגריף נישט װעגען דעם, װי אַזױ די װיסענשאַפט — דער „פּראָגרעס פון װיסענשאַפט״— װערט געשאַפען.

אָט ליגט פאַר מיר אַ ביכעל, װאָס איז נישט לאַנג אָנגעקומען פון װאַשינגטאָן. דאָס איז דער בעריכט װעגען דער „פעלד־אַרבײט״, װאָס דער סמיטסאָניאַן אינסטיטוט האָט דורכגעפיהרט אין י. 1928. דער „סמיטסאָניאַן״ איז אײנער פון די גרעסטע און װיכטיגסטע װיסענשאַפטליכע אינסטיטוטען פון דער װעלט. דאָס ביכעל ענטהאַלט צװײ הונדערט זײטלעך, דרײסיג פאָרשער, דאָס רוב פאָרשטעהער פון גאַנצע עקספּעדיציעס, בעריכטען װעגען דעם, װאָס יעדער פון זײ האָט אױפגעטון פאַר יענעם יאָהר.

די דאָזיגע פאָרשער האָבען זיך פערשפּרײט איבער אַלע עקען װעלט, און יעדער פון זײ האָט אָנגעפיהרט די פאָרשונג לױט זײן ספּעציאַליטעט.

די אַרבײט פון פאָרשען אַלײן איז גאָר נישט קײן לײכטע, עס איז פערבונדען מיט גרױסע שװעריגקײטען און זעהר אָפט מיט געפאַהרען פאַר׳ן לעבען אי מצד די װילדע חיות און גיפטיגע שלאַנגען, אי מצד די מאָסקיטען או זאַנדערע אינזעקטען, װאָס פערשפּרײטען געפעהרליכע קראַנקהײטען, אי מצד די װילדע פעלקער, מיט װעלכע מען דאַרף זײן צו דער העכסטער שטופע פאָרזיכטיג. אױב מען װיל נישט פערליהרען דעם קאָפּ בפועל ממש.

די װיסענשאַפט פּראָגרעסירט נישט אַלײן, מענשען שאַפען דעם פּראָגרעס פון דער װיסענשאַפט, און אָפט מאָל צאָהלען זײ דערפאַר אַ גאַנץ שװערען פּרײז.

מיט אַ פליגעל פון אַ פליג האָט מען געמאָסטען די טעמפּעראַטור פון װײטע שטערען

דער ערשטער בעריכט אין דעם בוך פון דעם סמיטסאָניאַ־אינסטיטוט איז פון ד״ר ס. אַבאָט, סעקרעטאַר פון דעם אינסטיטוט ,ער איז אַן׳אױטאָריטעט איבער דער פראַגע פון דער זון, איבערהױפּט װעגען איהר טעמפּעראַטור, װאָס האַלט זיך שטענדיג אין בײטען, די לעצטע פאַר יאָהר האָט ער זיך אָפּגעגעבען צו מעסטען די טעמפּעראַטור פון די פּלאַנעטען פון אונזער זונען־סיסטעם, און פון װײטע שטערען. אײניגע שטערען זענען אַזױ װײט אַז עס נעמט יאָהרען, אײדער זײער ליכט דערגרײכט די ערד.

פאַר זײנע אַסטראָנאָמישע פאָרשונגען האָט ד״ר אַבאָט ערפונדען עטליכע זעהר דעליקאַטע און זעהר טיפזיניגע אַפּאַראַטען. אײניגע פון זײנע אַפּאַראַטען װערען בעטראַכט אַלס די גרינגליכסטע און פערלעסליכסטע אין דער װעלט.

כדי צו געבען אַ בעגריף, װי דעליקאַט עס דאַרף זײן אַן׳אַפּאַראַט פאַר אַזעלכע פאָרשונגען, װאָס ד״ר אַבאָט פיהרט אָן, װעלען מיר דאָ אױך קורצען דערצעהלען װעגען זײן אַפּאַראַט, מיט װעלכען ער האָט געמאָסטען די טעמפּעראַטור פון װײטע שטערען. דעם אַפּאַראַט האָט ער אַלײן ערפונדען און איהם געגעבען אױפ׳ן פּרינציפּ פון דעם בעװאוסטען ראַדיאָמעטער.

אין די פענסטער פון אָפּטישע געװעלבער קען מען אָפט זעהען אַזעלכע קלײנע אַפּאַראַטען ,װאָס זעהען אױס װי גלעזערנע פלעשלעך, אינעװײניג זענען פעררהאַן פיר קלײנע פירקאַנטיגע מעטאַלענע פליגלען אָנגעװעצט אױף אַ שטעהענדען אַקסעל, יעדעס פליגעל איז פון אײן זײט שװאַרץ און פון דער צװײטער זײט װײס, אָט דאָס אַפּאַראַטעל רופט זיך „ראַדיאָמעטער״ װען ער שטעהט אַנטקעגען דער זון אָדער אַנטקעגען אַן׳אַנדער קװאַל פון װאַרימקײט װעלען זיך די פליגלען אָנהױבען דרעהען.

דער שכל פאַרװאָס עס דרעהט זיך איז אַזאַ: שװאַרצער קאָליר שלינגט אײן זיך אײן מעהר װאַרימקײט, ד.ה. װערט גיכער אָנגעװאַרימט, װי אַנדערע קאָלירען. װען עס שטעהט אַנטקעגען דער זון װערען די שװאַרצע זײטען פון די פליגעלעך גיכער אָנגעװאַרימט, װי זײערע װײסע זײטען. די װאַרימקײט פון דער שװאַרצער זײט פון פליגעל שטױסט פון זיך אָפּ די לופט, און דערפאַר דרעהען זיך די פליגעלעך, װאָלט אין אָט דער גלעזערנער כלי געװען לופט, װאָלטען זיך ד יפליגעלעך נישט געדרעהט, װײל דער גאַנצער אַפּאַראַט איז זעהר דעליקאַט, און די פליגעלעך װאָלטען נישט געקענט דורכשלאָגען פאַר זיך אַ װעג דורך דער געדיכטער לופט. מוז מען פריהער פון דאָרטען די לופט אַרױסציהען, און די אָנגעװאַרימטע זײטען פון די פליגעלעך האָבען פאַר זיך בלױז צו עטליכע מאָלעקולען פון לופט, פון װעלכע זיך אָפּצושטױסען, די לופט איז דאָרטען זעהר, זעהר שיטער.

אױף אָט דעם פּרינציפּ האָט ד״ר אַבאָט אױפגעבױט זײן אַפּאַראַט. די פליגלען, װאָס דאַרפען זיך דרעהען דאָט ער געמאַכט נישט פון דינע שטיקלעך אַלומיניום, װי אין אַ געװעהנליכען ראַדיאָמעטער נאָר פון די פליגלען פון אַ געװעהנליכער פליג. און בענוצט האָט ער נישט קײן גאַנצע פליגלען, נאָר קלײנינקע שטיקעלעך.

אָט די מיניאַטור־פליגעלעך האָט ער אױפגעהאַנגען אין אַ כלי, פון װעלכער די לופט איז געװען אַרױסגעצױגען. און געהאַנגען זײנע פליגעלעך אױף אַ דינעם האָר פון קװאַרץ, קװאַרץ איז אַזאַ זעהר האַרטער מינעראַל, געװעהנליכע זאַמד און צוריבענער קװאַרץ. דעם קװאַרץ דאַרף מען פריהער צושמעלצען אַז עס זאָל זיך גיסען װי סיראָפּ, און פון דעם דאַרף מען אױסציהען און לאָזען אָפּקיהלען אַ דינעם פאָדים. און אַזױ דין איז געװען דער פאָדים, אַז מען האָט איהם מיט די אױגען נישט געזעהן, און אַזױ רעליקאַט איז געװען אָט דער פאָדים פון קװאַרץ, אַז מען האָט זײן איבערשטען עק אױסגעדרעהט פערציג מאָל אײדער זײן אונטערשטער עק האָט זיך אױסגעדרעהט אַ האַלבען מאָל.

כדי צונױפצוקלײבען די שטראַלען פון אַ װײטען שטערען און לאָזען זײ פאַלען אױף אָט דעם עקסטרעם־דעליקאַטען אַפּאַראַט, האָט מען בענוצט דעם טעלעסקאָפּ פון דער מאונט־װילסאָן־אָבסערװאַטאָריע אין קאַליפאָרניען. מען האָט צונױפגעקליבען אַלע װײטע שטראַלען פון יענעם װײטען שטערען, װאָס זענען געפאַלען אױף דעם שפּיגעל, און מען האָט זײ קאָנצענטרירט אױף די מיניאַטור־פליגלען פון ד״ר אַבאָט׳ס אַפּאַראַט, און לױט דעם, װי די פליגעלעך האָבען זיך אױסגעדרעהט, האָט מען אָפּגעשאַצט די טעמפּעראַטור פון יענעם װײטען שטערען.

-:-:-:-:-:-

מעכאַנ. שלאָסעריי און שווייסעריי
J. REDER
Łódź, Konstantynowska 11
מעכאַניש
אויספיהרונג
כ׳נעהם אָן אַלער־אַרט שלאָסעריי־אַרבייט און צופּאַסען פערשידענע מאַשינען־טיילען און שווייסונגען, פאַר שטריקער ווערט געליפערט טישען מיט מעסטערס פו 30 זל. אָן. פּאַראָפינערס פון 7 זל. אָן.

Dr. H. WOŁKOWYSKI
נעגעלניאַנאַ 25, טעל. 26-87
ספּעציעל אַרצט פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען. מענער־שוואַכע. אַלע אַרט אַנאַליזען, בעהאַנד־לונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—10 פריה, 12—2 נ.מ. און פון 4—8 אָוו.

„מאראלישע דיקטאטור"

דער טשעכאָסלאָוואַקיש־פּראָצעס פאַר'ן מלוכה־טריבונאַל וועט אַריין אין דער געשיכטע אַלס איינער פון די אומגעווענליכסטע עפּיזאָדען פון אונזער צייט. לויט אונזער מיינונג, האָט מען געדאַרפט פערפיהרען אַ פּראָצעס, פאַרוואָס די הכנסה איז איבערגעשטיגען אין הונדערטער מיליאָנען דעם פאַראויסגעזעהענעם ביודזשעט, אָבער נישט דערפאַר, וואָס מען האָט פון דעם עודף אויסגעגעבען אַ פּאָר מיליאָן איבער דער מאָס, אַלס געוועהנליכער בירגער פערשטעה איך, דאָס אויב איך האָב אויסגערעכענט צו האָבען הכנסה הונדערט זלאָטים אַ וואָך און עס ווייזט זיך אַרויס אַז איך פערדין צוויי הונדערט זלאָטים אַ וואָך, איז נישט קיין אומגליק, ווען מיין בעל־הביתטע וועט אויסגעבען נאָך צעהן זל. די וואָך איבער דער נאָרמע, וואָס עס איז געווען בעשטימט.

די פראַגע איז נאָר: פינאַנציעל נעהמט זיך עפּעס אַזאַ שפע פון הכנסה צו אונז, פינאַנצען זענען עפּעס די הכנסות אַזוי געוואַקסען אין דער צייט, ווען דאָס גאַנצע לאַנד קרעכצט אונטער'ן יאָך פון שטייערען?

אָנגעקלאָגט איז געוואָרען דער מיניסטער דערפאַר, וואָס ער האָט געמאַכט הוצאות, אויף וועלכע ער האָט נישט געהאַט קיין פולמאַכט פון סיים, אָדער דערפאַר, וואָס ער האָט לאחר־המעשה זיך נישט געאיילט צו בעקומען דעם הסכם פון סיים אָבער דאָ האָט זיך געשאַפען אַ מערקווירדיגע סיטואַציע.

גראָד איז דער מיניסטער אַליין אַ דעפּוטאַט און האַלט זעהר פיל פון סיים, נאָר בעת מען האָט איהם, ווי אויך די אַנדערע מיניסטאָרען, בעשטימט אויף זייערע שטעלעס, האָט מען מיט זיי אויסגענומען אַ תנאי פּנגוע דעם סיים, אַז זיי האָבען מיט איהם גאָר נישט צו טון. די בעציהונגען צום סיים נעהמט אויף זיך דער פּרעמיער מאַרשאַלעק פּילסודסקי. דער שולדיגער, הייסט עס, איז דער פּרעמיער, ווייל ער האָט דאָך געדאַרפט רעגולירען די בעציהונגען צום סיים, און ער לייקענט נישט די שולד. ער זאָגט עס און שטרייכט עס אונטער פאַר'ן טריבונאַל. היינט וואָס איז דאָ שולדיג דער מיניסטער טשעכאָוויטש? וואָס האָט מען צו איהם?

די אָנקלאָגער גענה'ן, אַז ער האָט זיך געדאַרפט אָפּזאָגען, זיך אָנגעבען אין דעמיסיע. וואָס וואָלט אָבער דערפון אַרויסגעקומען? דער צווייטער וואָלט זיך דאָך אויך געפונען אין דערזעלבער סיטואַציע וואָס ער, ער וואָלט דאָך אויך געמוזט זיך אונטערוואַרפען דעם סיסטעם, לויט וועלכען די פעראַנטוואָרטונג קעגענאיבער דעם סיים נעהמט אויף זיך דער פּרעמיער!

און דער שולדיגער, דער אמת־שולדיגער שטעהט פאַר'ן געריכט נישט אַלס אָנגעקלאָגטער, נאָר אַלס עדות ער איז מודה און נעהמט אויף זיך די שולד. פונדעסטוועגן וועט קיינעם נישט איינפאַלען איהם צו מאַכען דעם פּראָצעס, איהם צוציהען צו פעראַנטוואָרטליכקייט! און דאָס געשעהט נישט אויס אַכטונג, אויס יראת הרוממות אָדער יראת העונש, נאָר צוליב אַ פאָרמעלען טעם, וואָס איז געשטיצט טאַקע אויף דער קאָנסטיטוציע.

מיט רעכט האָט מען געהערט אויפ'ן טריבונאַל אַזעלכע האַרבע ווערטער אויפ'ן חשבון פון דער קאָנסטיטוציע. ווי בעוואוסט, האָט מען די קאָנסטיטוציע אויסגעאַרבייט אין אַ צייט, ווען די נ.ד. זענען געשטאַנען אויבען־אָן און האָבען געציטערט, אַז מאַרשאַל פּילסודסקי זאָל נישט ווערען פּרעזידענט. מען האָט דערום אַזוי געאַרבייט, דאָס מען האָט די פולמאַכט פון פּרעזידענט מעגליכסט פערשמעלערט. דערפאַר האָט מען געגעבען גרויסע פולמאַכטען דעם פּרעמיער־מיניסטער. איצט קומט דערום אויס, אַז געגען פּרעמיער קען מען אַפילו פאָרמעל קיין טענות נישט האָבען און מען מוז וואַרפען די שולד אויף אַ מענשען, וואָס איז באמת נישט שולדיג.

האָבען די טענות פון די אָנקלאָגער נישט געמאַכט קיין איינדרוק, ווייל, ווי אַדוואָקאַט פּאַסכאַלסקי האָט זיך אויסגעדריקט, מיר שטעהען אַלע אונטער דער „מאָראַלישער דיקטאַטור" פון אַ גרויסער פערזענליכקייט. און אָט דעם כוח פון דער מאָראַלישער דיקטאַטור הויבען אָן צו פיהלען אויך זיינע געגנער.

אין דער לעצטער צייט האָט די ענדעקישע פּרעסע אָנגעהויבען רעדען גאָר אַנ'אַנדער לש'ן און אויפ'ן צוזאַמענפאָהר אין פּויזען איז די פראַגע וועגען רעווידירען די בעציהונג צום מאַרשאַלעק בעהאַנדעלט געוואָרען זעהר ערנסט.

אָט דאָס איז דער כוח פון דער מאָראַלישער דיקטאַטור.

ש. י. ס.

דער פאָליטישער מאָמענט

די איינשטעלונג פון די סאָוויעטיש־ענגלישע בעציהונגען געהט־צו זעהר לאַנגזאַם. די ענגלישע רעגירונג האָט אָנגעפרעגט דערווייל די מיינונג וועגען דעם ביי איהרע דאָמיניעס און האָט ביז איצט בעקומען אַ תשובה בלויז פון קאַנאַדע, וועלכע איז נישט אַזוי בעגייסטערט פונ'ם פאָרשלאַג.

דאָס ווידעראויסוועהלען פון דעם קאָנסערוואַטיווען דעפּוטאַט פיצראָי אַלס פאָרזיצער פון פאַרלאַמענט אויך מיט די שטימען פון די לייבאָר־דעפּוטאַטען האָט אַרויסגערופען אַ געוויסע אומצופרידענהייט אין די לינקע קרייזען פון דער לייבאָר־פּאַרטיי דאָס האָט געווירקט אויף דעם אופן פון ערלעדיגען דעם קאָנפליקט צווישען מאַקדאָנאַלד דעם פּרעמיער, מיט דער פּאַרטיי. מאַקדאָנאַלד האָט געהאַלטען אַז די פּאָליטיק פון דער פּאַרטיי אין פאַרלאַמענט דאַרף דעצידירען בלויז דער קאַבינעט, וועלכער טראָגט אויך פאַר איהר די פולע פעראַנטוואָרטליכקייט. דאַגעגען האָט געהאַלטען די לייטונג פון פּאַרטיי, אַז ס'דאַרף געשאַפען ווערען אַ בעראַטונגס־אַפּאַראַט, וואָס זאָל שטעהן אין קאָנטאַקט מיט'ן קאַבינעט די ראָווינע מיינונג האָט געזיגט.

די וואָך איז געהאַלטען געוואָרען די טראָן־רעדע. צוליב דעם, וואָס דער קעניג איז נאָך קראַנק, האָט די רעדע געלייענט דער לאָרד קענרוועער די רעדע איז די ערשטע אין דער געשיכטע פון ענגלאַנד וואָס איז אויסגעאַרבייט געוואָרען פון דער לייבאָר־פּאַרטיי, וועלכע בילדעט איצט די רעגירונג. קיין איבעראַשונג האָט די רעדע נישט געבראַכט. קיין שום רעוואָלוציאָנערע שריט ווערען נישט אָנגעזאָגט אין איהר.

די אַקציע צו בעגרעניצען די בעוואָפנונג אויפ'ן ים, וואָס איז אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס אַנערקענונג, געפינט זיך נאָך אין פאָרבערייטונגס־סטאַדיום, אָבער דערווייל האָבען די פעראייניגטע שטאַטען געלאָזט פאַלען אַ וואָרט, וואָס זאָגט אָן, אַז די אַקציע וועט זיך פערענגערען וואַהרשיינליך אַזוי ווי די אַלע ביז־איצטיגע פּרובען: די פעראייניגטע שטאַטען פערלאַנגען נישט מעהר און נישט ווייניגער אַז די פערהעלטניש פון אַמעריקאַנישען און ענגלישען פלאָט, וועלכער איז ביז איצט געווען פעסטגעשטעלט אויף דריי צו פינף, זאָל געענדערט ווערען אויף גלייך, ענגלאַנד, דער ביז־איצטיגער קעניג פון די ימים וועט אויף דעם נישט איינגעהן, ווען נישט דראָהט דער איצטיגער רעגירונג צו פערלירען איהר פּאָפּולאַריטעט אין לאַנד. דער סאָציאַליסטישער קאַבינעט וועט נאָך האָבען צו איבערווינדען נישט איין שוועריגקייט אויך אויף דעם געביט.

*

דער בעזוך פון דער איטאַליענישער לופט־עסקאַדרע האָט פאָרמעל געזאָלט זיין אַנ'אויסדרוק פון העפליכקייט: די איטאַליענישע לופט־פליהער האָבען געראַנקט די רוסישע פאַר'ן אָפּ־זוכען די נאָבילע־עקספּעדיציע. אין די פּאָליטישע קרייזען האָט מען געשמועסט, אַז דער בעזוך האָט הינטער זיך אַ וויכטיגערען ציל — געבען אַ שטויס צו אַ איטאַליעניש־סאָוויעטישער דערנעהנטערונג.

אָבער טערקיי, וואָס קען זיך נישט אויף קיין העפליכקייטען, האָט אי דעם פליה איינגעזעהען אַ ברוך פון לאָזאַנער טראַקטאַט, לויט וועלכען איר־כאַליען טאָר נישט פליהען איבער'ן שוואַרצען ים. און האָט אָפּגעגעבען אַ פּראָטעסט ביי דער אינטער־נאַציאָנאַלער קאָנטראָל־קאָמיסיע פון בעוואָפנונג, וועלכע האָט דעם פּראָטעסט אָפּגעשיקט צום סעקרעטאַריאַט פון פעלקער־בונד.

*

דער שוועדישער קעניג גוסטאַוו דער 5. האָט געמאַכט אַ בעזוך אין עסטלאַנד און לאַטוויען. דער דאָזיגער „פריינדשאַפטס־בעזוך" ווערט אויסגעטייטשט אַלס אַ ווייטערער פּרוב צו שאַפען אַ דרייע געהנטערונג צווישען אַלע באַלטישע מלוכות.

אַלס אַ כאַראַקטעריסטישען מאָמענט פון דעם בעזוך בעצייכענט מען אין דער דיפּלאָמאַטישער וועלט דעם פאַקט, וואָס בעת דעם אָפיציעלען קבלת פנים ביים אָנקומען פונ'ם קעניג קיין עסטלאַנד, אין וועלכען ס'האָט זיך בעטייליגט דער גאַנצער דיפּלאָמאַטישער קאָרפּוס זענען נישט געווען אָנוועזענד דער דייטשער און דער סאָוויעטישער געזאַנדטער. דאָס זאָל זיין געוועזען אַ פּאָליטישע דעמאָנסטראַציע אַז דייטשלאַנד און רוסלאַנד פיהרען אַנ'איינהייטליכע געמיינזאַמע פּאָליטיק אויפ'ן באַלקאַן.

*

אין עסטלאַנד זענען פאָרגעקומען וואַהלען צום פאַרלאַמענט. און דער איצטיגער קאַבינעט איז געבליבען אָהן אַ מעהרהייט. דער סאָציאַליסטישער פּרעמיער האָט זיך דעריבער אָנגעגעבען אין דעמיסיע. אויפ'ן אָמט פון פּרעמיער־מיניסטער ווערט איצט אַרויסגערוקט די קאַנדידאַטור פון איצטיגען עסטלענדישען געזאַנדטען אין וואַרשאַ, שראַנדמאַן.

*

אַ מיניסטאָרען־קריזיס קומט אויך איצט פאָר אין יאַפּאַן: דער יאַפּאַנישער געהיימער ראָט און טערן' פּאַרזיץ פון יאַפּאַנישען אימפּעראַטאָר האָט בעשלאָסען צו ראַטיפיצירען דעם קעלאָג־פּאַקט. דערביי זענען ענטשטאַנען חלוקי־דעות וועגען טעקסט פונם ראַטיפיקאַציע־אַקט. דער מיניסטאָרען־קאַבינעט פון ביוסאַן טאַנאַק האָט אָנגענומען די פאָרמול „אין נאָמען פון פאָלק". געגען דעם האָט זיך אַרויס געזאָגט דער געהיימער ראָט, ווייל עס ווידערשפּרעכט לויט זיין אויפפאַסונג דעם פּרינציפּ פון דער יאַפּאַנישער מאָנאַרכיע.

צום קריזיס האָבען מיטגעווירקט די פינאַנציעלע שוועריגקייטען, וועלכע די רעגירונג לעבט לעצטענס אַדורך און די צוזאַמענשטויסען מיט די כינעזער ביי דער מאַנדזשורער אייזענבאַהן.

די זאָרגען פון מאַקדאָנאַלד'ס רעגירונג

(אַ בריף פון לאָנדאָן)

דער נייער קאַבינעט לאָזט זיך שווימען אין שטורמישען ים פון אַרבייט. ווען דער אַרבייטער־קאַבינעט איז געווען אין אָפּאָזיציע, האָט ער פונקט, ווי די קאָנסערוואַטיווע אָבער ליבעראַלען געמאַכט אַ סך פערשפּרעכונגען; און פונקט ווי זיי, בשעתּם, פערטראַכט ער זיך איצט איבער דעם ווי וויקעלט מען זיך אַרויס פון די צוזאָגען. די טראָן רעדע, וואָס איז פערפאַסט דורכ'ן פּרעמיער ענטהאַלט טאַקי אַ סך ווערטער, נעבעלהאַפטע צוזאָגען, און... זעהר ווייניג זאַכען, וואָס לאָזען זיך פערווירקליכען.

מ'דאַרף געדענקען, אַז די אַרבייטער זענען אין פאַרלאַמענט אין אַ מינדערהייט: 289 אויף 616. דאָס מיניסטעריום איז אָפּהענגיג פון דער אָפּאָזיציע. שוין צוליב דעם אַליין קומט אויס צו פערטרעטען מעשים מיט ווערטער, און פיל וועהלער האָבען באמת געגלויבט, אַז דאָס אַרבייטס־מיניסטעריום וועט זיך באַלד פערנעהמען ראַדיקאַל צו איבערבויען די גאַנצע מלוכה־אָרדנונג.

נעהמען מיר, למשל, קויהלען־גרעבער. די צייט פון קויהלען, בפרט פון די טייערע ענגלישע קויהלען, איז שוין לאַנג פאַריבער. אָנשטאָט דאַמף איז געקומען עלעקטרי, וועלכע קען אַרויסבעקומען די ענערגיע אָהן קויהלען. די ענגלישע קויהלען־גרובען שליסען זיך, אָבער קירצען זייער פּראָדוקציע, און נאָר אַ טייל פון די קויהלען־גרובען אַרבייטען אין דער פולער מאָס. די אַרבייטער־פּאַרטיי האָט אָבער צוגעזאָגט צו פערזאָרגען מיט אַרבייט אַלע קויהלען־גרעבער: אָנשטאָט דעם 8-שעה'דיגען אַרבייטס־טאָג וועט איינגעפיהרט ווערען אַ 7-שעהדיגער, ווי דאָס איז געווען פון 1918 ביז 1926. די קויהלען־גרובען וועלען נאַציאָנאַליזירט ווערען.

איצט פאָדערען שוין די קויהלען־גרעבער פון דער רעגירונג, אַז זי זאָל אויספיהרען איהר צוזאָג, און אויב נישט, וועלען זיי האָבען דעם זעלבען גורל, וואָס די קאָנסערוואַטיווע און די ליבעראַלען. אַזוי האָט ערקלערט דעם 23. יוני אויף אַ מיטינג דער פיהרער פון די קויהלען־גרעבער.

די קויהלען־פראַגע — האָט ער ערקלערט — מוז באַלד געלעזט ווערען.

איצט ווערט אויסגעפּרובט נישט נאָר די אַרבייטער־רעגירונג, נאָר דער גאַנצער פאַרלאַמענט, און מיר ווילען גלויבען, אַז דאָס אַרבייטס מיניסטעריום וועט האַלטען זיין צוזאָג און וועט באַלד איינפיהרען דעם 7-שעה'דיגען אַרבייטס־טאָג אין די קויהלען־גרובען. דאָס וועט זיין דער אָנהויב פון דער רעפאָרם.

דעם גענעראַל־סעקרעטאַר פון די קויהלען־אַרבייטער איז לייכט עס צו פאָדערען. אָבער כדי עס אַדורכצופיהרען, איז נויטיג אַ מעהרהייט אין ביי־דע פּאַלאַטעס. אמת, זייט'ן 1910 י. קען די אויבערשטע פּאַלאַטע (דאָס לאָרדען־הויז) בלויז צוויי מאָל אָפּוואַרפען אַ געזעץ, וואָס איז אָנגענומען אין פאַרלאַמענט. אויב דער פאַרלאַמענט נעהמט דעם געזעץ־פּראָיעקט אָן צום דריטען מאָל, ווערט דער פּראָיעקט אויטאָמאַטיש אַ געזעץ. אָבער דערצו מוז מען דאָך האָבען אַ מעהרהייט אין פאַרלאַמענט, און די אַרבייטער־רעגירונג האָט עס נישט. ביי אַזאַ לאַגע וועט דעם פּרעמיער אויסקומען די רעפאָרם דערווייל פערבייטען מיט... אַ נייעם צוזאָג.

אַ נישט־אָנגענעהמע לאַגע שאַפט זיך אויך צוליב דער בעציהונג מיט די סאָוויעטען. איידער די אַרבייטער־פּאַרטיי איז געקומען צו דער מאַכט, איז דער פּרעמיער געווען קאַטעגאָריש אין זיינע ערקלערונגען, און האָט בפירוש פערשפּראָכען אויסצובעסערען דעם טעות פון דער קאָנסערוואַטיווער רעגירונג, וועלכע האָט אין 1927 י. אַרויסגעשיקט פון לאָנדאָן די סאָוויעטישע דיפּלאָמאַטען. ס'האָט געהייסען, אַז דאָס ווידעראויפשטעלען די בעציהונגען מיט די סאָוויעטען וועט באַלד פערשאַפען אַרבייט פאַר אַלע אַרבייטסלאָזע אין ענגלאַנד.

אַזוי־ווי רוסלאַנד איז הויפּטזעכליך אַנ'אַגראַר־לאַנד און ענגלאַנד אַנ'אינדוסטריע־לאַנד, וועלען זיי זיך גאַנצזייטיג עקאָנאָמיש דערגענצען. רוסלאַנד וועט קויפען אַלע נויטיגע מאַשינען, שיפען, טעקסטיל־אויסאַרבייטונגען א. אַ. וו. וואָס ווערען אויסגעפערטיגט דורך די ענגלישע אַרבייטער און וועט דערפאַר צאָהלען מיט תבואה; אַזוי־אַרום וועלען די פּרייזען אויף ברויט ממילא פאַלען אין ענגלאַנד.

כדי אָבער רוסלאַנד זאָל קענען ענטוויקלען איהר לאַנדווירטשאַפט, מוז זי בעקומען אַ הלואה. אויף צו רואינירען רוסלאַנד האָט ענגלאַנד אין 20 1919 י. אויסגעגעבען 100 מיליאָן פונט־שטערל. שטיצענדיג די עקספּעדיציעס פון די ווייסע גענעראַלען. ס'איז פיל פּראַקטישער און ראַציאָנעלער אויסבאָרגען איהר איצט אַ הילף אויף אויפצובויען איהר ווירטשאַפט. און אַזוי־ווי דאָס ווירטשאַפטליכע אויפשטייגען פון רוסלאַנד איז פאַר ענגלאַנד געוואונשען און נויטיג, איז נישט קיין בייז, אַז די הלואה וועט אַפילו פערלוירען געהן. (אַזוי האָט אַרגומענטירט דעם ענין דער געוועזענער געזונדהייטס־מיניסטער פון דער ערשטער אַרבייטער־רעגירונג, אויטלי.)

פאַר די וואַהלען האָט מאָסקווע בעזוכט אַ גרופּע ענגלישע אינדוסטריעלער, וועלכע איז אָרגאַניזירט געוואָרען דורכן אינדוסטריעלער רעמנאַנט. נאָך זיין צוריקקומען פון מאָסקווע, האָט רעמנאַנט פערזיכערט, אַז די ענגלישע אינדוסטריע וועט פאַר זיך געפינען אין רוסלאַנד אַנ'אומגעשעפּליכען אָפּזאַץ־מאַרק.

אַנדערע אַנטייל־נעהמער פון דער עקספּעדיציע זאָגען זיך אַרויס אַ ביסעל איינגעהאַלטענער:

„רוסלאַנד איז איצט רואינירט, זי קען אָפּנעמען סחורות, נאָר נישט צאָהלען פאַר זיי. צאָהלען פערשפּרעכט זי ערשט אין 5 יאָהר אַרום; כדי אויפצובויען די אינדוסטריע אין רוסלאַנד, איז נויטיג אַ הלואה פון אַ מיליאַרד פונט־שטערלינג:

אַלזאָ, קומט אויס, אַז מ'דאַרף רוסלאַנד באָרגען אַזאַ בעטראַג, וואָס קיינער איז עס נישט בכח צו טון.

אַ צווייטער מיטגליד פון דער עקספּעדיציע, לאַנג — האַלט, אַז ער האָט געקענט אין רוסלאַנד אָפּשליסען די גרעסטע טראַנזאַקציעס אויף צו ליפערען סחורה, ביי אַ קרעדיט אויף 5 יאָהר. די פראַגע איז נאָר, צי קען די ענגלישע אינדוסטריע קרעדיטירען סאָוויעט־רוסלאַנד אויף 5 יאָהר. לאַנג זעהט איין אַ געוויסע מעגליכקייט פון אַזאַ קרעדיט, אויב ער זאָל טראָגען אַנ'אינטערנאַציאָנאַלען כאַראַקטער, ד. ה. מ'קען קרעדיטירען רוסלאַנד, אויב זי וועט זיך פערפליכטען צו צאָהלען אַלע מלוכות.

ווי מ'זעהט, אַלזאָ, איז דער דאָזיגער פּראָיעקט גאָר נישט דאָס זעלבע, וועגען וואָס די רוסישע פריינד האָבען גערעדט פאַר די וואַהלען.

די ענגלישע פאַבריקאַנטען זענען גרייט צו האַנדלען מיט רוסלאַנד, זיי ווילען איהר אָבער נישט באָרגען קיין סחורות אָהן געלד. און דעם פּראָיעקט פון אַ הלואה נעהמען זיי אויף ווי אַ וויץ.

דער אַרבייטער־קאַבינעט האָט דערפיהלט איצט, אַז ער האָט בנוגע סאָוויעט־רוסלאַנד געמאַכט גרעסערע הבטחות, ווי ער קען עס אויספיהרען.

קיין שום מיניסטעריום אין ענגלאַנד קען איצט נישט גאַראַנטירען קיין הלואה אויף צו האַנדלען מיט רוסלאַנד; קיין שום מיניסטעריום איז נישט ביכולת צו גאַראַנטירען אַ הלואה פון אַ מיליאַרד פונט־שטערלינג; קיין שום מיניסטעריום קאָן עס נישט טון — בפרט, ווען עס האָט נישט הינטער זיך קיין מעהרהייט אין פאַרלאַמענט.

זוכט איצט דאָס אַרבייטס־מיניסטעריום צו בעהאַלטען די פערשפּרעכונגען און רעדעס און אויסטייטשונגען. די דיפּלאָמאַטישע בעציהונגען מיט רוסלאַנד וועלען ווערען צוריקגעשטעלט, דאָס קען די רעגירונג טון, אָבער גאַראַנטירען פאַר סאָוויעט־רוסלאַנד אַ הלואה — דאָס איז לאו דוקא!

דיאָנעאָ.

דער פאליטישער נזיר

פון ל. פאגעלמאן

מאהאטמאגאנדי, וועלכען פיל פון זיינע אנ־הענגער בעטראכטען, ווי א מין היילינען, איז דער פיהרער פון דער נאציאנאליסטישער בעווע־גונג אין אינדיען, און האט א מעכטיגען איינפלוס אויף מיליאנען מענשען, וועלכע זענען גרייט אויסצופילען יעדען בעפעהל זיינעם.

דער הויפט־שטריך פון גאנדי'ס פערזענליכ־קייט איז זיין טיפער רעליגיעזער גלויבען, וועל־כער ווירקט אויף מענשען מיט אן אויסערגע־וועהנליכער קראפט. צוזאמען מיט זיין רעליגיע־זען גלויבען איז אויך פערבונדען זיין הייסע איבערגעבענהייט צו זיין פאלק, צו אינדיען. ער טרוימט וועגען דעם, אז אינדיען זאל ווערען נישט נאר א זעלבסשטענדיג לאנד, נאר אויך די גייסטיגע פיהרערין פון דער וועלט.

זיין טרוים איז, אז אינדיען זאל איבער־שטייגען די אייראפעאישע לענדער נישט אין מיליטערישער מאכט און נישט אין אינדוסטריע־לער ענטוויקלונג, נאר אין קולטור און איבער־הויפט אין רעליגיעזער שטימונג און אין גייס־טיגען לעבען. ער וויל מאכען אינדיען פאר א מוסטער פון א העכערען לאנד, וואו מענשען לעבען א גייסטיג העכערען און שענערען לעבען.

ווי אלע רעליגיעזע פיהרער, געהט זיין גע־דאנק פיל ווייטער פון זיין אייגען לאנד און פון זיין אייגען פאלק: זיין בליק געהט אריבער די גרעניצען פון אינדיען און דערגרייכט די גאנצע וועלט. ער גלויבט, אז אינדיען, אויב זי זאל פערבלייבען געטריי צו איהר אייגענארטיגען גייסט, וועט מיט דער צייט איבערנעמען די פיהרערשאפט פון דער וועלט.

אין זיין אויסזעהען מאכט גאנדי וועניגער פון אלץ דעם איינדרוק פון א פיהרער: ער איז א מאן פון זעהר קליינעם וואוקס, א דארער, כמעט הויט מיט ביינער, מיט גרויסע אויערען און זעהר א ברייטער און לאנגער נאז, אנגעטון אין א לאנג העמד. וואס איז געמאכט פון גרא־בען לייווענד. ער מאכט גיכער דעם איינדרוק פון אן אסקעט, פון א נזיר, וועלכער לעבט אן־אפגעזונדערטען לעבען. ער האט אין זיך עפעס מיסטישעס, געהיימניספולעס, און אין דער זעל־בער צייט עפעס קינדישעס; ווען ער צולאכט זיך, פיהלט זיך אין איהם דאס קינדישע אמשטארק־סטען: זיינע גרויסע ברוינע אויגען לויכטען דע־מאלט אויף, און זיין געלעכטער, א הילכיגער און א הארציגער, קלינגט אזוי נאאיוו און קינדיש.

גאנדי ווערט פעררעכענט אלס זעהר אן ערליכער, געוויסענהאפטער מענש. אפילו זיינע שונאים און געגנער אנערקענען דאס, ווען ער האט פראקטיצירט אין אדוואקאטור פלעגט ער זיך אפזאגען פון יעדער האנאראר וואו ער האט געפיהלט אן'אומרעכט פון זיין קליענט. עס פלעגט טרעפען, אז ער פלעגט פערלאזען דעם קליענט אין מיטען פראצעס אויב ער פלעגט זיך איבער־צייגען, אז דער קליענט זאגט ליגען.

געענדיגט דעם אוניווערזיטעט האט ער אין לאנדאן, און אין די סטודענטישע יאהרען האט ער איבערגעלעבט א סך צרות צוליב זיינע רע־ליגיעזע איבערצייגונגען. ער פלעגט, צום ביי־שפיל, נישט עסען קיין פלייש, און פלעגט אפ־הונגערן טעג נאכאנאנד נישט קריגענדיג קיין נרינס צום עסען.

גאנצע טעג פלעגט ער זיצען איינער אליין אין זיין צימער, בענקענדיג נאך זיין היים, זיין בעליבטע אינדיען. נעכט פלעגט ער אפליגען אין טרעהרען צוליב זיין אויסערגעוועהנליכער בענקשאפט.

בכלל איז ער א טיפע ראמאנטישע נאטור, וואס איז ווי צוגעפאסט פאר דער ראלע פון א רעליגיעזען פיהרער.

א לאנגע צייט האט ער קיין שום רעוואָ־לוציאנערע נייגונגען נישט ארויסגעוויזען ער האט געלערענט זיין פאלק, אז נאר דורך א גייסטיגען לעבען און נישט דורך מלחמה קען מען דער־גרייכען אמת'ע פרייהייט און אונאפהענגיגקייט.

אזוי האט ער זיך אויך אין אנפאנג גע־האלטען צו ענגלאנד, וועלכע איז די הערשערין פון אינדיען. אין דער צייט פון מלחמה האט ער אפילו אנגענומען די שטעלונג וועגען „מלחמה ביז'ן סוף", ווייל ער האט געהאפט דערמיט צו דערגרייכען פיל פאר זיין פאלק; ער האט גע־מיינט, אז נישט איינרייסענדיג מיט ענגלאנד, וועט ער קריגען פון איהר פרייהייט פאר אינ־דיען.

פאר זיין שטעלונג האט ער שפעטער גע־ליטען זעהר פיל: ער האט זיך איבערצייגט, אז ס'איז געווען א טעות צו לעגען, וועלכע עס איז האפנונגען אויף דער מלחמה. גאנדי האט עס שפעטער אליין צוגעגעבען, אבער זיינע געגנער האבען זיין טעות שטארק אויסגענוצט געגען איהם.

ווען די מאכט פון ענגלאנד האט זיך אנ־געהויבען שטארק צו פיהלען אין אינדיען, און די שטימונגען פון פאלק האבען זיך אויך גע־ענדערט און פערשארפט, איז גאנדי געווארען אלץ מעהר און מעהר רעוואלוציאנער געשטימט. ער האט ערקלערט א שטרייק געגען ענגלאנד: ער האט אויפגעפאדערט דאס פאלק נישט צו אר־בייטען צוזאמען מיט די ענגלענדער, נישט אנצו־נעהמען די שטעלעס און טיטלען, וועלכע ענגלאנד וועט פארלעגען, נישט צו שטיצען די ענגלישע הלואות, איינצוארדנען אייגענע געריכטען, כדי נישט אנצוקומען צו די אפיציעלע ענגלישע גע־

וואספאר א מענש איז גאנדי, דער איטציגער פיהרער פון אינדיען?

ריכטען, און נישט צו בעזוכען די ענגלישע שולען.

שפעטער איז ער געגאנגען נאך ווייטער: ער האט גערופען די מאסען נישט צו ערפילען זייערע בירגערליכע פליכטען, נישט צו צאהלען קיין שטייערען נישט צו פאלגען די רעגירונגס־בעפעהלען און ארויסצוווייזען א ווידערשטאנד צו יעדער פארערונג פון ענגלאנד.

דער רעוואלוציאנערער קאמף האט אריינגע־צויגען דעם רעליגיעזען פיהרער און האט איהם אל קמעהר אוועקגעשטויסען פון זיין פרידליכער פראגראם.

עס פערשטעהט זיך, אז גלאט איז דאס איהם נישט אפגעגאנגען; ער איז געזעסען א לאנגע צייט אין געפענגניש, וואו ער איז שיער נישט אוועק אויף יענער וועלט.

עס האט זיך אבער פערשפרייט א שטארקע בעוועגונג פאר זיין בעפרייאונג און ער איז ענדליך בעפרייט געווארען.

די נאציאנאלע בעוועגונג, וועלכע ער האט אנגעפיהרט איז ביסלעכווייז פערוואנדעלט געווארען אין א פאליטישער פארטיי, וועלכע האט גענערט די פיהרערינע טאקטיק, זי האט זיך גענומען בעטייליגען אין דעם פאליטישען לעבען, און אין דעם פאר־לאמענט, וואו זי שפילט א וויכטיגע ראלע.

גאנדי קלייבט איצט קרעפטען פאר דער נאה־הענטער צוקונפט, ווען ער ערווארט זעהר ערנסטע קאמפען און פאסירונגען. אינדיען פאדערט פולשטענ־דיגע אונאפהענגיגקייט, און די פיהרענדע קאנ־סערוואטיווע רעגירונג פון ענגלאנד האט געפאדערט דאס שטרענגערע מיטלען, וואס מעהר דיקטאַ־טארישע הערשאפט אין אינדיע. דער צוקונפטיגער צוזאמענשטויס פון ביידע צדדים האט זיך געפיהלט אין דער לופט.

גאנדי פיהרט אן לעצטענס א גרויסען בילדונגס־קאמפאניע.

אין זיינע פיר גרויסע ביכער, וועלכע זענען פער־שפרייט אין די צעהנדליגער טויזענדער, פיהרט ער דורך זיין גאנצע פילאזאפיע, זיין פאליטישען פראָ־גראם און זיין בליק אויף מאראל און רעליגיע.

ער פרעדיגט איינפאכקייט אין לעבען און אין די געוואוינהייטען, ער טרעט ארויס געגען מאשינען און געגען דער אינדוסטריע וואס איז פערבונדען מיט דער מאשין.

איינפאכע קליידער, איינפאכע שפייז, איינפא־כער ארט לעבען און אויפריכטיגע בעציהונג צו מענ־שען — דאס זענען די הויפט־פאָדערונגען וועלכע גאנדי שטעלט ארויס אין זיין פראגראם.

אין זיין קאמפאניע געגען ענגלאנד'ס הער־שאפט רופט ער די אינדישע מאסען אומצוקעהרען זיך צוריק צום וועב־שטוהל און שפינרעל און נישט צו קויפען קיין סחורות פון ענגלאנד.

צי וועט ער זיגען אין זיין קאמף געגען דער אינדוסטריע בכלל איז נאך א גרויסע פראגע, אָ־בער ס'איז קיין צווייפעל נישט, אז גאנדי האט פיל געהאלפען אויפצוועקען די אינדישע מאסען צו א פאליטישען, נאציאנאלען און רעליגיעזען לעבען.

אין זיין קאמף פאר נאציאנאלער בעפרייאונג פון אינדיען, האט גאנדי אריינגעבלאזען א נשמה, א רעליגיעזען גייסט, און דעריבער האט ער דעם קאמף דערהויבען איבער די געוועהנליכע קאמפען, וואס יעדעס פאלק מאכט דורך.

ער אליין, אלס פיהרער, איז אויך גאר אנ־דערש ווי אלע איבעריגע איצטיגע פיהרער: עס פיהלט זיך אין איהם א גייסטיגע קראפט און א־אריגינעלע פערזענליכקייט.

צי מען איז איינשטימיג מיט זיינע אידעען צי נישט, אבער בעציהען מוז מען זיך מיט רעס־פעקט צו זיין גלויבען און אידעאליזם.

דער לאנגיעריגער בעוואוסטער גלאט=כשר'ער רעסטאראן
פון צ. ראזענבלום, פיעטריקאווער 38
גיט פרי'ם צום סעזאן שמאקהאפטע מיטאגען
צום פרייז פון 2.50 זל. אן
גלייכצייטיג מעלדע איך, אז עס איז צו בעקומען מילכיגע פרישטיקען
און אווענדברויטען. שנעלע בעהאנדלונג.
מיט אכטונג צ. ראזענבלום, 38 פיעטריקאווער.

וואס איז א נייעס? \ ווען א מענש בייסט א הונד, אדער—פערקעהרט \ פון צביון

א רעדאקטאר פון א געוויסער גרויסער צייטונג האט אויף דער פראגע „וואס איז נייעס"? אזוי געענטפערט:

— ווען א הונד האט איינגעביסען א מענשען איז דאס קיין נייעס נישט, אבער, אז א מענש האט איינגעביסען א הונד, איז דאס א גרויסע נייעס, וואס דארף געדרוקט ווערען מיט די גרעס־טע אותיות אויף דער ערשטער זייט.

איך ווייס נישט, ווער דער רעדאקטאר איז געווען, נאר עס איז נישט קיין גרויסער אונטערשיד, וועלכער רעדאקטאר דאס האט געזאגט, אבי דאס געזאגטע איז נישט אמת.

אייגענטליך, האב איך קיינמאל נישט געגלויבט, אז פון א צייטונגס־שטאנדפונקט איז עס א גרויסע נייעס, ווען א מענש בייסט איין א הונד, דאס איז בלויז א טשיקאווע זאך, ווי, למשל, זיך קראצען די פאטילניצע מיט'ן גראבען פינגער פון פוס, אדער; עסען אייזערנע טשוועקעס מיט רושענכץ, אדער נישט קיין וויכטיגע צייטונגס־נייעס. אבער אויב דאס איז געווען מיין מיינונג, האב איך דאך קיינמאל נישט אויסגעקומען צו לייקענען. אז א מענש זאל האבען איינגעביסען א הונד או זעהן וואס פאר א חשוב'ען פלאץ אט אזא נייעס קען פערנעהמען אין די צייטונגען. איך האב שטענדיג געלייענט אין די צייטונגען וועגען הינד, וואס בייסען מענשען. אבער קיינמאל נישט וועגען מענשען, וועלכע בייסען הינד. ענדליך, אבער, האט די גרויסע נייעס פא־סירט. מיט איניגע טעג צוריק האב איך געלייענט אין די צייטונגען, אז א מענש האט איינגעביסען א הונד. אבער אנשטאט די דאזיגע גרויסע, וואונ־דערבארע נייעס זאל געדרוקט זיין מיט די גרעס־טע אותיות און אויף דעם חשוב'סטען פלאץ אין דער צייטונג, איז עס געווען אפגעדרוקט אין א ווינקעל. דעם חשוב'סטען פלאץ אין די צייטונגען פון יענעם טאג האט גאר פערנומען די נייעס וועגען אן עקספלאזיע אין א קוילען־גרובען, וועגען איבערשטאנד אין מעקסיקא, וועגען די פערהאנד־לונגען, ווי גרויס עס זאל ענדליך זיין די מלחמה־קאנטריבוציע, וואס דייטשלאנד דארף צאהלען.

אויך אין די אנדערע צייטונגען איז אזוי געווען.

עס איז, אלזא, פאר מיר קלאר, געווארען, אז די טעאריע פון דעם דערמאנטען רעדאקטאר וועגען דעם, וואס עס איז נייעס און וואס עס איז נישט, איז אין גאנצען א פאלשע. דער אמת איז, אז ווען א הונד האט איינגעביסען א מענשען, איז דאס פון א צייטונגס־שטאנדפונקט א נייעס, אבער ווען א מענש האט איינגעביסען א הונד, איז דאס מעהר ווי א טשיקאוועס.

נייעס איז נישט עטוואס אזוינס. וואס איז אויסערגעוועהנליך, אדער עס פאסירט זעהר זעל־טען. אויסערגעוועהנליכע זאכען זענען מייסטענס נישט מעהר ווי טשיקאווע זאכען, און ווען טשיקאווע זאכען וואלטען פון א צייטונגס־שטאנדפונקט גע־ווען וויכטיגע נייעס, ראן וואלט א צירק, וואו עס געפינען זיך אויסערגעוועהנליכע און טשיקאווע זא־כען געווען דער בעסטער קוואל פון נייעס פאר א צייטונג. אויף דער ערשטער זייט פון דער צייטונג, אויף דעם אנגעוועהנטסטען פלאץ, וואלט מיט גרוי־סע אותיות געווען אנגעשריבען „א קעלבעל מיט פינף פיס", „א גאנז מיט צוויי קעפ", „א מענש, וואס קראצט זיך דעם רוקען מיט זיין נאז", „א פרוי מיט א ציגענעם קאפ" א. אז. וו. און דאך זעהען מיר, אז די אלע אויסטערלישע טשיקאווע זאכען פערנעהמען אין דרי נייעס־זייטען פון די צייטונגען א גאנץ אומבעדייטענדען פלאץ, דעם אנ־געוועהנסטען אורט אין די צייטונגען פערנעהמען גאר אזעלכע נייעסען, וועלכע זענען אינגאנצען נישט אויסערגעוועהנליך, נאר טרעפען זיך מאנכעס מאל גאנץ אפט.

אן'עקספלאזיע אין א קוילען־גרוב, א צו־זאמענשטויס אויף אן אייזענבאהן־ליניע, א פייער־שאדען, א פערפלייצונג, א מארד א.אז.וו. זענען א־זעלכע זאכען, וואס זענען גארנישט אויסערגעוועהנ־ליך. זיי פאסירען גאנץ אפט, און דאך יעדעס מאל, ווען זיי פאסירען, זענען זיי א נייעס, וואס פערנעהמט דעם ערשטען פלאץ אין די צייטונגען, גאנץ גלייך פון וואס פאר א ריכטונג און כאראקטער די צייטונגען זאלען נישט זיין.

עס איז שווער צו געבען א פינקטליכע דעפי־ניציע, וואס עס קען בעטראכט ווערען פון א צייטונגס־שטאנדפונקט פאר א וויכטיגע נייעס אדער נישט, ווייל דאס הענגט זעהר פיל אפ פון דעם כא־ראקטער און פון דער ריכטונג פון די צייטונגען.

נאר אויב עס איז אפילו שווער צו געבען א גענויע דעפיניציע וואס עס קען בעטראכט ווערען פאר וויכטיגע נייעס פון א צייטונגס־שטאנדפונקט, קענען מיר אן'אלגעמיינע דעפיניציע ווי עס איז דאך געבען. אט האב איך דא פריהער אויסגערעכענט איניגע זאכען, וואס ווערען בעטראכט ווערען פאר וויכטיגע נייעס פון יעדער צייטונג, וואס פאר א ריכטונג און וואס פאר א כאראקטער זי זאל נישט האבען. און זיכער וועט יעדע צייטונג אנגעבען דעם שענסטען פלאץ פאר נייעס וועגען אן'ערד־ציטערניש, א רעוואלוציע, א מלחמה, אן'אויסברוך פון א קריזיס, פיל מעהר, ווען עס קומט פאר אן־ערד־ציטערניש, א רעוואלוציע, א מלחמה, א גרויסע קאטאסטראפע, ראן גיבען די צייטונגען פאר דעם אפ נישט בלויז דעם בעסטען פלאץ, נאר אזוי פיל פלאץ וויפיל זיי האבען. ווען עס קומט פאר א גרויסע ערד־ציטערניש, ווען עס ווערט ערקלערט מלחמה אדער ברעכט אויס א רעוואלוציע זענען די צייטונגען אינגאנצען פערנומען מיט אט דער נייעס, נישטא קיין אנדערע. האבען דעם טאג גאר קיין אנדערע נייעסע נישט פאסירט? זענען דעם טאג גארנישט פארגעקומען קיין געשלענען, קיין פאמיר־ליען־סקאנדאלען? איז אין ערגיץ נישט פארגעקומען קיין שרפה, קיין גנבה, אדער אז א ווייב זאל אנטלויפען מיט א פרעמדען מאן?

זיכער זענען דעם טאג פארגעקומען די אלע זאכען, ווי אין אלע טעג פון יאהר, נאר פאר דעם האבען זיי וועניג אינטערעס, ווייל דער גאנצער אינטערעס פון די לעזער פון די צייטונגען איז פער־נומען מיט דער מעהר וויכטיגער פאסירונג. ווען, למשל, קען עס אינטערעסירען א נייעס וועגען א גנבה, אדער רויבעריי אין א טאג, וואס אין א לאנד איז ערקלערט געווארען א מלחמה, אדער האט אויס־געבראכען א רעוואלוציע?

נייעס ווערט, אלזא, געמאסטען לויט דער גרויס פון אינטערעס, וואס עס רופט ארויס ביי מענשען. און אינטערעס ביי מענשען רופען ארויס אזעלכע זאכען, וואס האבען צו זיי א געוויסען שייכות א דירעקטע אדער אן'אינדירעקטע. זאכען, וואס זענען פערבונדען מיט דעם לעבען פון דער געזעל־שאפט, אדער מיט דעם לעבען פון דעם איינצעלנעם. מענשען מיט א העכערער ענטוויקלונג, מעהר גע־בילדעטע און מעהר קולטורעלע, אינטערעסירען זיך פיל מעהר מיט אזעלכע נייעס, וואס האבען א גע־זעלשאפטליכען און פאליטישען כאראקטער, זיי ווייסען ווי אפצושאצען זייער וויכטיגקייט און די מעג־ליכע רעזולטאטען, וואס זיי קענען ברענגען. מענ־שען ווייניגער ענטוויקעלטע, ווייניגער געבילדעטע אינטערעסירען זיך מעהר מיט נייעס, וואס בעריה־רען דאס לעבען פון דעם איינצעלנעם. עס אינטערע־סירט זיי מעהר ווי אלץ נייעס וועגען פאמיליען־סקאנדאלען, מארדען, רויבערייען א.אז.וו. אבער ווי עס זאל נישט זיין, זענען מענשען הויפטזעכליך פעראינטערעסירט מיט אלגעמיין־מענשליכע פאסי־רונגען, צי זיי קומען פאר אין דער מענשליכער גע־זעלשאפט, צי ביים איינצעלנעם מענשען, און אין דעם פונקט איז קיין אונטערשיד נישט, אויב די פא־סירונגען זענען גאנץ זעלטענע, אדער זיי קומען פאר אפטער. יעדע אלגעמיינע מענשליכע פאסירונג האט, אדער קען האבען א שייכות צו יעדען מענשען און זי רופט דעריבער ארויס ביי איהם אינטערעס.

ווען א הונד בייסט איין א מענשען, איז דא אן'אלגעמיינע מענשליכע פאסירונג, וואס איז שייך יעדען איינעם. דער הונד האט דאך אויך געקענט איינבייסען מיר, מיינעם א נאהענטען, א פריינד, און אויב דער הונד איז א משוגענער, קענען ח"ו פאלגען פאר דעם געביסענעם מענשען זיין גאנץ ערנסט. מענשען זענען פעראינטערעסירט, אז עס זאל געשאפען ווערען א שוץ געגען הינט, ווייל הינט האבען א טבע צו בייסען, וואס פאר אן'אינטערעס אבער, קענען מענשען האבען אין דעם, וואס א מענש האט געביסען א הונד? דאס איז דאך נישט קיין אלגעמיין־מענשליכע פאסירונג, דאס איז דאך נישט מעהר ווי א טשיקאוועס. אפילו הינד־ליבהאבער דארפען זיך וועגען אזעלכע הינד־בייסענדע מענשען נישט זארגען. זיי זענען דאך נישט מעהר, ווי א טשי־קאווע ערשיינונג, פונקט ווי א קאץ מיט צוויי עקס, אדער א ציג, וואס בילט.

שאראדן און רעטענישן

לעזונג פון נומער 10.
רע־מאַרק

געוואונען האָבן פּאַר׳ בעסטען ענטפער:
1) יוסף סלאָנים, פּושעושינער 63 — 2 בילעטען אין קינאָ „טשאַרי“; 2) י. גרינצווייג, קראַטאָשין — 2 שטיק פּולס טואַלעט־זייף.

לעזונג פון נומער 11.
„בע־בע“

געוואונען האָבן פּאַר׳ן בעסטען ענטפער:
1) אַ פערפום־קאָמפּאַניערע — ש. קוצנער, פּאַמאַרסקאַ 57; 2) שמואל מאָרגענשטערן, פּושעיאַזד 6 7 — 2 בילעטען אין קינאָ „וואָרעוויל“.

לעזונג פון נומער 12.
אַלעקסאַנדער

1) אַלטאַר; 2 לעבע; 3) עמור; 4) קאַנטאָ; 5) סינאַלקאָ; 6) אַנגלאַס; 7) ניו־יאָרק; 8) ריעטע; 9) עמאַנועל; 10) ראַמאָנאַ.

געוואונען האָבן פּאַר׳ן בעסטען ענטפער:
1) זלמן טאָפף, זאַוואַדזקאַ 39 — 1 פל. בלומען־וואַסער; 2) משה פשערנאָוועק, נאָוואָ־זאַרזשעווסקאַ 9 — 2 בילעטען אין יודישען טעאַטער; 3) מ. שאַלאַראַיעווסקאַ דאַלנאַ 13 — 2 טאַפעל שאָקאָלאַד „סאַראָטי“.

די געווינסען זענען אָפּצונעהמען אין אונזער אַדמיניסטראַציע דינסטאָג, דעם 9-טען יולי פון 5 ביז 7 אַ זייגער אין אָוונט.

Nr. 13.

איינער פון די אָבות איז זיין נאָמען.
די פאַמיליע זיינע האָט נאָר קלאַנגען צוויי:
איז דער ערשטער — ביי די ליטוואַקעס אַ טרענדעער,
און דער צווייטער איז — דער געגענטאַן פון גראָב.
האָט ער פיל געשריבען פאַר טעאַטער,
און היסטאָריש איז ער שוין ביי אונז.
טרעפט זשע, אַדרבא, ווער איז ער, אַ שטיינער?
זייט אַ קונץ!

שאראדען-ווינקעל
קופּאָן נומער 13

פּרעמיעס:
1) 2 בילעטען אין יודישע טעאַטער.
2) 1 פלאַש בלומען־וואַסער.
3) 2 שט. שאָקאָלאַד „אַנגלאַס“.

Nr. 14.

1) אדם וחוה׳ס זומער־וואוינונג; 2) אַ טראַכט פון אַ־אַבער; 3) אַ לעהרע פון שכל; 4) אַ היסטאָרישע יודישע פערזענליכקייט אין ענגלאַנד; 5) אַן „אויפטו“ פון יודען ביים באַרג סיני; 6) וואָס האָבען מיר געלד? 7) אַ מין הויט־קראַנקהייט; 8) אַ סאָרט שוה־וואַקס; 9) אַ טיפּעטישער גייסטליכער; 10) דאָס טייטעל פון אַ ספר־תורה; 11) אַ וואַסער־דורכגאַנג; 12) אַ ראָמאַנטישער פרויען־נאָמען; 13) אַ פאַמיליען־נאָמען פון אַ געשטאָרבענעם יודישען שריפטשטעלער.

די ערשטע אותיות פון די ראַזינע ווערטער, געלייענט פון אויבען־אַראָפּ און די לעצטע אותיות געלייענט פון אונטען־אַרויף וועלען בילדען דעם נאָמען פון אַ זאַך, וואָס ווערט אַלע טאָג געדרוקט אין אונזער צייטונג.

שאראדען-ווינקעל
קופּאָן נומער 14

פּרעמיעס:
1) איין שאַכטעל פּאַפּעטעריע,
2) 1 פלאַש אָדעקאָלאָן,
3) 2 בילעטען אין קינאָ פון מלוכה־באַמטע שענקעוויטשאַ 40.

Nr. 15.

צוזאַמען פערמאָגען די צוויי ווערטער 10 אותיות: די ערשטע דריי אותיות — אַ פראַנצויזיש וואָרט, די מיטעלסטע פיר אותיות — אַ מיידעל; די לעצטע דריי אותיות בעדייטען — קראַפט. צוזאַמען איז עס אַ חברה, וואָס שפּילט באַלעם.

שאראדען-ווינקעל
קופּאָן נומער 15

פּרעמיעס:
1) 2 בילעטען אין קינאָ „בייקא“.
2) 2 שטיק פראַנצויזיש. טואַלעט־זייף.
3) 1 שאַכטעל פּאַפּעטעריע.

בעמערקונג:
די קופּאָנען מיט די געלעזטע שאַראַדען בעט מען אָפּצוגעבען און קאָנווערטען מיט אָנגעגעבענע נעמען און אַדרעסען אין אַדמיניסטראַציע פון „נייעם פאָלקסבלאַט“ ביז מיטוואָך איינשליסליך.

די נעמען פון די זוכה־בגורל וועלען אין קומענדיגען פרייטאָג־נומער פערעפענטליכט ווערען.

ראדיא-פראגראם

פרייטאָג, 5. יולי

12,05 וואַרשאָ קאָנצערט פון גראַמאָפאָן-מוזיק. 16,30 וואַרשאָ קאָנצערט פון גראַמאָפאָן-מוזיק. 18,00 פּויזען קאָנצערט פון פּראָפ. סטאַניסלאַוו פּאַוולאַק, וולאַדיסלאַוו גאָגאָרעוויטש און זיגמונט וואָיטשעכאָווסקי. 20,00 פּויזען „טעאָריע פון אַלגעמיינעם וואָלזיין“ רעפער. פון פּראָפ. לוטאָסלאַווסקי. 20,05 וואַרשאָ „וויגען דער בעדייטונג פון ריכטיגען אָטעמען“ רעפ. פון ד״ר דזשיסלאַוו גורעצקי. 20,30 וואַרשאָ סימפאָנישער קאָנצערט פון „דאָלינאַ שווייצאַרסקאַ“. 20,50 קראָקאָ קאָנצערט מאַריאַ מיקושעווסקאַ, פּראָפ. סט. מיקישעווסקי, מאַריאַן מיקושעווסקי און יאַן האָפמאַן. 22,05 וואַרשאָ קאָמוניקאַט פון פּראַיט. 18,55 פּויזען קאַמעראַל-קאָנצערט. 20,00 שטוטגאַרט „ליביקער טאָטענטאַנץ“ קאָמפּאָזיציע פון הערמאַן רויטער.

שבת, 6 יולי

12.05 וואַרשאָ: קאָנצערט פון גראַמאָפאָן־מוזיק. 16.30 קראָקאָ: אויריציע פאַר קינדער פראַגמענטען פון דער „אַלטער לעגענדע“ קראַטשעווסקים. 17.25 וואַרשאָ: „אַרטיסטישער שפּאַציר איבער וואַרשאָ“, רעפ. ד״ר מאַריאַן הענצעל. 20.30 וואַרשאָ: קאָנצערט פון „דאָלינאַ שווייצאַרסקאַ“. 20.30 ווילנאָ: אויריציע פון פּאָלאָ. 22,05 וואַרשאָ: קאָמוניקאַט פון פּ.א.ט. 23.00 וואַרשאָ: טאַנץ־מוזיק פון „אָאַזאַ“. 17.00 האַמבורג: קאָנצערט אויפן היסטאָרישען קירכע־אָרגאַן פון דער יאַקאָבי־קירך. .00 בערלין: קלאַנגפילם. 20.00 שטוטגאַרט: „אַ כ...וש אין גהינום“ אָפּערעטקע פון אָפענבאַך. 20,15 וויען: „אַריע מימי“ אָפּערעטקע פון בענאַטצקי. 20.50 בערן: „די שרייבמאַשין“ פון מאַקס אָפּהילס. 21.00 דאַווענטרי: קאַמעראַל־קאָנצערט.

וויַלט איהר אז אייערע וואוינונגען זאלען נישט בלייבען אויף הפקר

בשעת איהר זייט אויף זומער־וואוינונגען און אין קור־ערטער?

דאָס פערזיכערונגס־ביוראָ פון ה׳ מרדכי חיים רומקאָווסקי, קילינסקיעגאָ 105, טעלעפאָן 12,50 נעהמט אָן אַלע אַרט אַסעקוראַציעס פייער און גנבה ספּעציעל וואוינונגען. אַלע די, וועלכע פאָהרען איצט אָפּ, דאַרפען היכף קלינגען טעלעפאָן 12,50 ווי זיי וועלען זאָפאָרט בעזוכט ווערען און אַדורכפיהרען די אַסעקוראַציע, בכדי די לאָזער איינוואוינער זאָלען אין די זומער־חדשים זיין רוהיג און נישט דאַרפען מורא האָבען פאַר גנבות. אין עס זייער אייגענער אינטערעס דאָס היכף אַדורכצופיהרען קלינגען טעלעפאָן 12,50 אין דער ביוראָ פון מרדכי חיים רומקאָווסקי.

אכטונג!!

אַמשנעלסטען ביליג און סאָליד ערלעדיגט:

זאָבעזפּיעטשעניעס, ביטעס

און זעמטליכע אַדמיניסטראַטיווע און קאָמונאַלע אינסטיטוציעס ווי אויך פיהרט אַדורך עקזעקוציעס און קאָרעספּאָנדענץ

רובינשטיין ביי ה׳ **בארנשטיין**
6 דרעוונאָווסקאַ 6 אפיצ. II שטאָק.

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
און ערצטליך־דענטיסטישער קאַבינעט
זגיערסקאַ 17 טעל. 33-16.

ד״ר ראַקאָווסקי נאָז, האַלז, אויערען קר.	10—11 2—3, 6—7
ד״ר רוזשאַנער הויט און געשל. קר.	10—11 1—2
ד״ר גאָלדשטיין- אויגען-קראַנקהייטען, פּאָלאַק	1—2, 7—8
ד״ר יוסטמאַן נערוועז קראַנקהייטען	12—2 חוץ זונ.
ד״ר ראָזענצווייג קינדער-קראַנקהייטען	10-12 4-6
ד״ר פּאָפיערני פרויען און געבורטס-הילף	11-1½ 5-6
ד״ר קאַנטאָר כירורגישע-קראַנקהייט.	1—2 זונ. 4-5
ד״ר ווינבערג אינ. הערץ לונגען-קר.	12—1, 6—7
ד״ר כאַפּעל רענטגען	10—12 4—6
א. גראָזענשיק צאָהן-ערצט	3—7
נ. ראָזעס צאָהן-ערצט	9—2

צאָהן-טעכניקאַ, בעליכטונגען, קראָנען, פּלאָמבען א.א.וו.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען
א רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט קראַנקהייטען פון קאָפּ (האָר) מיט רענטגענשטראַהלען, פאַר דורכלייכטונג און דורכליכטונג. קוואַרץ-לאַמפּע, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע, אַלע העגליכע אַנאַליזען. אַ קורס פאַר שוועסטער.
איבערזונגען נעבען שטראַהל (שקשרלעמין) פון 4—5 נאָכמ.

די לעטשניצע איז אויך אָפען זונטאָג.
וויזיט אין דער שטאָט.
ערצט.-קאָסמעטיש. גאַבינעט
פּרל. מאַרקוס נעהמט אָן פון 5—7 אָוונט

Dr. med. J. Lubicz
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פּלייצעס און גלידער.
אייגענע פּראַצאַוניע פון זעמטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, ווי: וכלערקעס אויף פּלאַטפוסען, קונסט-ליבע פיס, גאַרסעטען א. ז. וו. עמפּפאַנגט פון 5—7 אָוונט
צוריקגעקעהרט.

קאפיטאליסטען
וועלכע ווילען אַנטייל נעהמען אין דער גרינדונג פון אַ קאָאָפּעראַטיוו-באַנק, וועלכע זאָל געשלאָסען זיין שבת און יום טוב ווערען געבעטען איהרע אַדרעסען אונטער A. B. 10,000 אין דער אַדמיניסטראַציע פון דער צייטונג אָפּצוגעבען.

אַ זעלבסטשטענדיגען און טיכטיגען
שטריקער
זוך איך אויף אויסווערטס
אָפּערטען אונטער R. M.
אין אַדמ. פון דער צייטונג

Dr. med.
H. LAJCHTER
צאהן-כירורג
דזיאָסלע-, קין-, גימען-, און צונג-קראַנקהייטען.
Konstantynowska 9.
telefon 49-66
od 1½—5 po poł. 4604

Dr. med.
L. Pikielny
אַדלער
ספּעציעל ... ניר־
... - קראַנק
NAWROTS
tel. 19-90
עמפּפאַנגט פון 4—7 אָוו.
נעמט אויך אָן אין דער לעטשניצע „Zdrowie“
נאַרוטאָוויטשקאַ 3 פון 12½
ביז 2 זייגער נאָכמ.

LUDWIK WOJCIK
na kolonji Nr. 11
אין קראשעוו ווילאַ
ווערט אַרויסגעגעבען היימישע
געשמאַקע **מיטאגען**
ווי אויך אויסהאַלטען אַ גאַנצען טאָג.
צוגענגליכע פּרייזען!!!

וויכטיג פאר לעטניקעס
אַנשטאָט זיך צו באַרגען אַ בעט אויף אַבנוץ־געלד
קויפט בעסער פאַר׳ן זעלבען געלד
אַן עכט פּאַטענטירט בעט מיט אַ מאַטראַץ
PALMA-PATENT וואָס איז פערזעהען מיט דער שוץ-מאַרק
פאַר וועלכען מיר גאַראַנטירען אויף 3 יאהר.
אויספערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאַגער אין אַ גרויסען אויסוואַהל
ניקעל־בעטען, אַמעריקאַנקעס,
ניקעל־קינדער־בעטען, קינדער־וועגעלעך,
מיש־בעטען, קינדער־בענקעלעך
מעטער־מאָס, אויף רעדלעך.
מאטראצען געבעטע, שאַטקאָווע און קאַנאַדיסקע
קאזעטקעס און **טאפטשאנעס**
בעמ.: בעטלעך מיט וואַנטלעך ווייס און ברוין 17 זל., מאַלאָווע-בעט. 14 זל.
רעעלע בעהאַנדלונג. פאַבריקס־פּרייזען, זעמטליכע רעפּעראַטורען.
הורט **לאדז, פאלנאצנא 24, טעל. 31-85.** דעטייל

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
און דענטיסטישער קאַבינעט.
בזשעזשינער 11, טעלעפאָן 37-63
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָווענד.

ד״ר אימיך נאָז, האַלז, אויערען קר.	4½—3½
ד״ר קערשנער קינדער-קראַנקה.	11-9 3-4½
ד״ר שיפמאַן אינערליכע קראַנקהייטען	2—12
ד״ר לובימש הויט און געשלעכט-קר.	12½—1½
ד״ר שטירנפעלד נערווען און גייסטיגע קר.	1—2
ד״ר נאַלדבלאַט אויגען-קראַנקה.	12½—1½
ד״ר חיים כירורגישע קראַנקהייטען	2 —3
ד״ר שמערלאַווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	4½—3½

פּסיכאָ-טעראַפּיע, שפּראַך-שטערונגען ווי שטאַמלען א.א.וו. פּאָקען-שטעלן, קינסטליכע בערג-זון, בעשטראַהל. איינשפּריצונגען, מאַסאַזשען, עלעקטריזאַציע, אָפּעראַצ. אויף פערלאַנג וויזיטען אין שטאָט, אין לאַבאָראַטאָריום ווערען אָנגענומען אַלע אַרט אַנאַליזען, אויך פּלעגמאַ און בלוט
אימפונגען נעגען שקאַרלאַטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען
א רענטגען-אינסטיטוט.

ד״ר לאַשינסקי ספּעציאַלסקאַ
צאָהן-ערצט 10—1 3—6
קינסטליכע ציינער, קראָנען, פּלאָמבען א. א. וו.

די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאָג

דאס פּוילק-מיידעל
היינט און פאָלגענדע טעג!
גרויסער ענגלישער פילם אונטערן נאָמען
Aleksander D'Arcy **Betty Balfour**
פּרעכטיגע טראַגי־קאָמעדיע אין 10 גרויסע אַקטען אין די הויפּטראָלע
אויסער׳ן פּראָגראַם: פּרעכטיגער פּאַטע א. נ. אין דער מאַכט פון מענשענפרעסער״.

Grand-Kino
סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער ליישונג פון ה׳ ד״ר. קאַנטאָר. שבת און זונטאָג פון 12 ביטאָג פּרייזען אויפן 1. סעאַנס 50 גר. און 1 זל.

„געלד“ (Pieniądz)
היינט און פאָלגענדע טעג!
שלאַגער־פילם, אין וועלכען עס ווערט געשילדערט די זינדיגע ליבע פון אַ פרוי, וואַהנזין פון בירזשע־ספּעקולאַציעס, באַרבאַריזם אין ליבע, אונטער׳ן נאָמען:
אין די הויפּט־ראָלען: **BRYGIDA HELM, IVETTE GUILBERT i ALFRED ABEL**
אכטונג! קינאָ אין גאַרטען, אַהן ריקזיכט אויפ׳ן וועטער. פערגרעסערטער אָרקעסטער.
נעכסטער פּראָגראַם: **„דער לעבעדיגער מת“** אין די הויפּט־ראָלען: **MARJA JACOBINI i W. PUDOWKIN** מיט׳ן אַנטייל פון אַ כאָר, וואָס ווערט אויסגעפיהרען רוסיש־אוקראַינישע לידער אונטער לייטונג פון ה׳ אַקימאָוו. אויפ׳ן 1־טען סעאַנס־נידריגע פּרייזען

Kino Spółdzielni
Sienkiewicza 40.
אָנהויב אין וואָכ. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יו״ט 2 נאָכמ., לעצטער סעאַנס 10 אָוו.
לעצטע 2 סעאַנסען — אין גאַרטען.

א נ״ה״ט איז אינטערעסאַנט נישט נאָר פאַרן געדאַנק,

נאָר אויך פאַר׳ן גומען. די בעוואוסטע נאָרוועגישע סאַרדינקעס איז אַ געוואוינ־שענע פערשידענאַרטיגקייט פון די טעג־ליכע מאכלים. דערלאַנגטע סאַרדינקעס צום פריהשטיק, מיטאָג און אָוונד־ברויט, שאַפען אַנ׳אַפעטיט, בעפרידיגען די גרעסטע פאָדערונגען פון פיינשמע־קער און בעשווערען נישט דעם הויז־ליכען בודזשעט. ס׳איז גענוג איינמאָל טועם צו זיין, כדי צו ווערען אַנ׳אָנ־העגנער פון די צפון־מאכלים, וואָס זענען נישט געוואָרען איבערשטיגען אין דער קוואַליטעט און צוגריכטונגס־אופן.

NORWEGJA

Dr. Z. Rakowski

ספעצ. פאַר אוירען־, נאָז־, האַלז־ און לונגען־קראַנקה.
קאָנסטאַנטינער 9, טעל. 27-81.
[illegible]

Dr. med. W. EYCHNER

גינעקאָלאָג־אַקושער
נעווסקער 11.
טעל. 84-72
[illegible] 8–6 [illegible]

פעלד־בעטען

רעזשאַקעס,
קינדער־בענקעלעך
פון דער פירמע „OMEGA“
מיט לאַנגיעהריגער גאַראַנטיע:
פאַבריק:
לאָדז, יוליוש־גאַס 4
צו פערדינגען אין אַלע מעבעל־סקלאַדען.
הורט! דעטייל!

איבערצוגעבען
א געוועלב
אין געגענד פון אַלטשטאָט
צוליב אָפרייזען
צו ערפאַהרען
נאַוואָמיעסקאַ 21
צווישען 7–9
ביי שנורמאַן.

Dr. HELLER

[illegible] פאַר הויט־ ווענערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע.
נאַווראָט 2 טעל. 79-80.
[illegible]

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Pomorska 19.

א קוואַליפיצירטע פריזירין

וויל אננעהמען אַ פאָסטען זעלבשטשטענדיג צו פיהרען אַ ווערקשטעל פון שטריק־אויסאַרבייטונגען. אָפערטען אָפצוגעבען אין אַדמינ. פון דער צייטונג אונטער „Wykwalifikowana“

Dr. med. J. BETTE

[illegible] פאַר אינערליכע און קינדער־קראַנקה.
פיעטריקאָווער 6, טעל. 44-95.
[illegible] 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אָוונט.

— ד״ר —
ראָזענבליט
אַלעי קאָשטשושקי 22
צוריקגעקומען
— א היים —
נעמט אָן פון 6–8 אָוונד.

א שטוב

אין פריזווירדיג איבערצוגעבען.
צו ערפאַהרען אין אַדמינ.

פענסיאָנאַט „זנאַמיראָווסקי“
ווילאַ „ראָזאַליאַ“, קאַמינסק

מיין לאַנג־יעהריגער בעוו. און רענאַמירטער **פענסיאָנאַט**

געפינט זיך אין דער שענסטער און בעסטער געגענד אין אַ גרויסען סאָסנאָווע וואַלד, נישט ווייט פון דער סטאַציע, איינגעאָרדנט לויט די פאָרלאַנגען פון היגיעניע און קאָמפאָרט. גרויסע זוניגע צימערן, מיט באָדע־צימערן און אַלע בעקוועמליכקייטען. ראַדיאָ / געשמאַקע שפייזען שטרענג כשר! בעמ.: בעטגעוואַנט בעט מען מיטצוברענגען. 8154

שפאָרט־געלד
קויפט
שירמס, שטעקענס
נאָר אין דער [illegible]

ס. פינגענבוים, [illegible] 19
[illegible]
[illegible] 25%
[illegible]

היינט און פאָלגענדע טעג! ■ דאָס גרעסטע מייסטערווערק ■ גרויסע פרעמיערע!

„ALRAUNE“ (אַלראוינע)

אין דער הויפט־ראָלע: **BRYGIDA HELM** אין דער הויפט־ראָלע.

דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט. דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.

קינא־טעאַטער
ZACHĘTA
נעווסקער 26, ביים פּלאַץ קאָשטשעלני
פערשטאַרקטער אָרקעסטער.
אָנהויב פון די סעאַנסען אין געוו. טעג 5.30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 3 נאָכמיטאָג

פון דינסטאַג, דעם 2־טען יולי ד. י. גרויסע פרעמיערע!

„די ווייסע סאַנאַטע“

גרויסע טראַגעדיע פון אמת׳ער ליבע. ■ געשיכטע פון די געהיימנישען פון דער צאַרישער אָכראַנע. ■ אין די הויפּטראָלען:

Carla Bartheel, Vivian Gibson, Wł. Sokołow, Richard Waldemar

פערשטאַרקטער סימפאָנישער אָרקעסטער. ■ דער זאַל ווערט געקיהלט דורך ספּעציעלע מעכאַנישע ווענטילאַטאָרען.

קינא־טעאַטער
פירקאַ
פראַנציסקאַנסקאַ 31

אויפן אַלגעמיינעם פערלאַנג פון פובליקום ענדליך איז אָנגעקומען די נייע אויסגאַבע אין אַ נייער ליטעראַרישער בעאַרבייטונג דער גרעסטער פוילישער פילם

ס׳געהיימניש פון דער טראַמוואַי־סטאַציע

(TAJEMNICA PRZYSTANKU TRAMWAJOWEGO)

גרויסע עראָטישע דראַמע פון וואַרשאַווער לעבען. אין די הויפטראָלען: די קעניגין פון פוילישען עקראַן

Jadwiga Smosarska, Kazimierz Junosza Stępowksi, Józef Węgrzyn

קינא „ERA“
„פלאַרא“ זאַווישאַ 22 (בּאַלוט)
[illegible] אָנהויב פון די פאָרשטעלונגען 5.30 אַ זייגער נאָכמ. שבת און זונטאָג 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג.
דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.
— פערשטאַרקטער אָרקעסטער. —

---

20 אַקטען גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם :־: דער נאָכפאָלגער פון רודאָלף וואַלענטינאָ **Antonio MORENO, Paulino STARKE, Clara BOW** 20 אַקטען

1) # „אין די לאָנדאָנער מרינות“

DOROTA GISH גרויסע סענסאַציאָנעלע דראַמע פון לעבען פון דער אַריסטאָקראַטיע און פון די לאָנדאָנער אונטערוועלט. —::— אין דער הויפּטראָלע:

2) # „דאָס באַלעט־מיידעל“

פּרעכטיגער פילם אין דער הויפּטראָלע **Clara Bow** | נעכסטער פּראָגראַם: **Bebe Daniels**

קינא „סירענא“

דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.
פערשטאַרקטער אָרקעסטער.

קוריאזנע עפיזאדען פון יודישע טעאטער

געזאמעלט און בעארבייט דורך זלמן זילבערצווייג

(ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט")

נישטא מיט וועמען ווייטער צו שפילען

די היסטארישע פיעסע זענען געווענליך פול מיט מאָרד־סצענעס, מיט רעוואָלטעס. נישט ווי־נישט ווען, בעפאלט אַנ'אָפיציר דעם גענעראַל אָדער אַ גע־ווענליכער סאלדאט כאפט זיך אריין אין פאלאץ און ערמאָרדעט דעם קעניג.

געווענליך ווערען די דאָזיגע „ראָלען" נישט געשפילט פון אַקטיאָרען, נאָר פון סטאטיסטען.

קיין פּראָבען דערויף מאַכען זיי נישט. נאָר אין װענר פון דער פאָרשטעלונג נעהמט מען אַ טעי־אַטער־פּאַטריאָט, וואָס וויל ווערען אַ אַקטיאָר, מען טוט איהם אָן דעם היסטאָרישען קאסטיום, און מען שיקט איהם אַרויף אויף דער בינע, אַז ער זאָל אויספיהרען זיין „היסטאָרישע שליחות".

שפּילט מען אַזוי אַ היסטאָרישע פּיעסע, אין וועלכער יעקב פּ. אדלער שפּילט אַ קעניג. אין אַ געוויסער סצענע דאַרף זיך אין פּאַלאַץ אַריינכאַפּען אַ רעוואָלוציאָנער און מיט די ווערטער:

„שטאַרב ד געמיינער שורקע!"

דאַרף ער מיט אַ קינזשאַל דערשטעכען דעם קעניג.

ווען עס איז געקומען צו דער סצענע, האָט מען שנעל געגעבען אַ שיק־אַרויף אויף דער בינע אַ סטאַטיסט, וואָס האָט זיך גוט איינגעחזרט זיין „ראָל", נאָר אַזוי ווי ער איז אַרויפגעקומען אויף דער בינע, און דערזעהען דאָס ליכט פון די בינע־לעמפּלעך, איז ער געוואָרען אַזוי צומומעלט, אַז ער האָט איינגעאַנצען פערגעסען די עטליכע ווערטער. בעזונדערס איז ער געוואָרען צוחוש'ט ווייל אויף דער בינע זענען געשטאַנען דריי מאַן אָנגעטון אין בגדי מלכות, און ער האָט נישט געוואוסט ווער עס איז דער קעניג, און וועמען ער דאַרף דערשטעכען.

דער סופלער האָט אָבער נישט גערוהט. ער האָט איהם כסדר געמונטערט ביז דער יונגערמאַן איז ענדליך געקומען צו זיך, און צולויפענדיג צו איי־נעם פון די דריי אַקטיאָרען, האָט ער איהם געשטאָכען, און אויסגערופען די שרעקליכע ווערטער.

אָבער דער העלד האָט געמאַכט אַ טעות. דאָס איז נאָר געווען דער פעלד־מאַרשאַל, און גע־דאַרפט ערמאָרדען האָט ער דאָך דעם קעניג.

בייסען זיך די ביים לעבען געבליבענע אַקטיאָ־רען די ליפּען, אַז זיי זאָלען זיך נישט פונאַנדער־לאַכען, און דער סופלער ברומט:

ממזר, נישט איהם, דעם צווייטען שטעך!

ווערט דער סטאַטיסט צוקאָכט, לויפט צו צו אַנ'אַנדערן אַקטיאָר, און שטעכט איהם, אָבער דער שלים־מזל האָט אַ'זוי געוואָלט, אַז ער האָט ווידער געהאַט אַ טעות, אויך דער צווייטער קרבן איז גאָר געווען אַ גענעראַל.

שפּרינגט שוין דער סופלער ממש אַרויס פון קאַסטען, וואָרום דאָס שטעכען איז דער עפעקט פון אַקט, דערמיט ענדיגט זיך דער אַקט, און ער שרייט:

אי—דיאָט, אָט איהם שטעך, מר. דזשייקאָב פּ. אַדלער'ן, וואָס שפּילט דעם קעניג.

פול מיט כעס לויפט צו דער סטאַטיסט צו אַד־לער'ן און שטעכט ענדליך דעם ריכטיגען מאַן.

אַז דער פאָרהאַנג איז געפאַלען, רופט זיך אָן דער אַלטער אַדלער:

— ממזר, איהר האָט דאָך אונז אומגליקליך גע־מאַכט. מיר האָבען נאָך 2 אַקטען צו שפּילען און איהר האָט אונז אַלע דריי דערהרגעט, טאָ מיט וועמען וועלען מיר ווייטער שפּילען די פּיעסע?

וואָס איז די קונץ?

ביי אַ טרופּע, וואָס האָט געוואַרט אין אַ שטעט־טעל צו בעקומען אַ דערלויבעניש צו שפּילען, און דערווייל גאַנץ לייטיש געהונגערט, איז אין אַ שעה־נעם מאָל אַנטלאָפען דער סופלער אין אַ צווייטער, מעהר געזיכערטער טרופּע.

באין ברירה האָט מען זיך אַרויסגעלאָזט זוכען אַ סופלער און געפונען עפּעס אַ העברעאישען לעה־רער. האָנאָראַר פאַר'ן סופלער האָט ער בעקומען אַ פּרייקאַרטע פאַר זיין מוטער און שוועסטער.

אַזוי ווי דאָס טעאַטער איז געווען אויספער־קויפט, האָבען זיי נישט געהאַט וואו צו זיצען, האָט זיך די מוטער פון סופלער מישב געווען, איז צוגעגאַנגען צום סופלער־קאַסטען, אָנגענומען דעם סופלער ביים אויער און אַ געשריי געטון:

—זשוליקעס, מיין זוהן וועט פאַר זיי אַרבייטען, און איך האָב אַפילו נישט וואו צו זיצען, חיימקע שוין קום אַהיים!

ווען דאָס פּובליקום, וואָס האָט בעטראַכט די „שפּילער" פאַר הימעל־מענשען, וואָס קענען אַלץ און ווייסען אַל, האָבען דערזעהען, אַז אין קעסטעל זיצט נאָך איינער, און ער דאַרף עס פריהער אַלץ זאָגען, זענען זיי געוואָרען וועהר ענטוישט:

— פע, זיי האָבען גאָר אַ פּאָרזאָגער, און ער זאָגט זיי דאָס אַלץ אונטער, טאָ וואָס איז מיר די קונץ? דאָס קאָן דאָך יעדער נאָכזאָגען יענעם! האָסטו געהערט! שוין גיט צוריק דאָס געלד!

בעסער קאָן גאָרנישט זיין

יעקב ספּיוואַקאָווסקי איז אין זיין צייט געווען אַ אָנגעזעהענער אַקטיאָר, און אַקטיאָרען האָבען עס גערעכענט פאַר אַ גאַנצער זכיה צו שפּילען מיט איהם צוזאַמען. דעריבער ווען אַ טרופּע פלעגט ער־גענץ וואו שפּילען, און ספּיוואַקאָווסקי האָט זיי בעזוכט, האָבען זיי זיך בעמיהט גוט צו שפּילען, ווייל יעדער איינער פון דער טרופּע האָט געוואָלט ספּיוואַקאָוו־סקי'ן אַזוי געפעלען, אַז ער זאָל איהם באַלד אַריבער נעהמען צו זיך.

קומט זיך אַזוי ספּיוואַקאָווסקי אַמאָל אין אַ שטאָט, און מאַכט אַ וויזיט אין יודישען טעאַטער, צווישען דער טרופּע איז באַלד געוואָרען אַטומעל:

— ספּיוואַקאָווסקי איז דאָ!

און יעדער איינער פון די אַקטיאָרען איז שוין נייגעריג צו הערען מבינות'ס ווענען זיך, אָבער מען איז נישט דרייסט צו פרעגען ספּיוואַקאָווסקי'ן, נאָכ'ן שפּילען נעהמען זיך די אַקטיאָרען אָן מיט מוט און פרעגען איהם:

— נו, ווי אַזוי האָט מען עפּעס היינט גע־שפּילט?

— אַ, בעסער קאָן גאָרנישט זיין, איך האָב גאָר בעסער נישט דערוואַרט.

אַז די אַקטיאָרען האָבען דאָס דערהערט, זע־נען זיי געוואָרען מלא שמחה, און שטאָלץ ווייטער געפרעגט:

— וואָס הייסט?

נו, יאָ פון איך האָב איך בעסער נישט דערוואַרט! — האָט ספּיוואַקאָווסקי געענטפערט מיט אַ שמייכעל.

די פערהעררקע

הומאָרעסקע פון לעבעדיגען

קוקט זי דצו דער פרוי און איהר וועט אויס־געפינען אַ סך נייע ספּעקולאַציעס.

ווייסט איהר, אַז די פרוי איז בטבע אַ פער־הערערקע?

די פרוי פערהערט אַלע מאָל דעם מאַן.

— וואָס איז פאַמיליען לעבען?

— פאַמיליען־לעבען איז אַ גרויסער עקזאַמען, אַנ'עקזאַמען אָהן אויפהער.

דאָס פערהערט כסדר די פרוי דעם מאַן.

הערהויפּט גיט זיך אָפּ די פרוי מיט פּ ע ר־ה ע ר ע ן דעם מאַן — אין ליבע.

ליבע איז די פרוי'ס בעליבסטע לעקציע. אין ליבע איז די פרוי בעהאַוונטער ווי אין אַלעם.

די יונגסטע און אונערפאַהרענסטע ווייס אַ סך מעהר אין ליבע, ווי דער ערפאַהרענסטער מאַן.

אַ מאַן לערענט ליבע פון — ביכער.

אָבער די פרוי ווערט געבוירען אַ קענערין פון ליבע.

דער פרוי'ס מאַלאַנט איז — ליבע.

מענער זענען שטענדיג אָנפאַנגער, שילער. און די קליגסטע מענער דאַרפען לערנען ביי דער פרוי הלכות ליבע.

און אַלס גרויסע קענערין פון ליבע פער־הערט די פרוי דעם מאַן:

וואָס זאָגסטו בחור'ל?

— אָט אַזוי, יונגערמאַן!

— אי! קענסטו נאָך נישט ליבען!

— אי! דאַרפסטו לערנען!

— נישט אַזוי האָט מען ליב!

— און לאָמיר אָקאָרשט זעהן, ווי אַזוי פער־שטעהסטו די ליבע!

איהר פאָהרט דאָך אין טראַמוואַי, אין דער באַהן — קוקט זי דצו, וועט איהר אומעטום זעהן די פרוי די פערהערערקע.

אָט העננט אַ יונגערמאַן מיט אַ מיידעל, שאָק־לען זיך, און ער רעדט, ווייל זיי ןדער חכם. מיינט, אַז ער איז דער חכם; ער רעדט פליסיג, פלייסיג; אָבער זי רעדט ווינציג, און קוקט איהם נאָר אין די אויגען, פאָרשט און שפּיאָנירט.

און דער חכם ווייסט נישט, אַז דאָס פער־הערט זי איהם.

און דער חכם ווייסט נישט, אַז דאָס גיט ער אָפּ עקזאַמען פאַר איהר, דער נאַאיווער און אונ־שולדיגער!

איהר האָט דאָך זיכער אַמאָל געקושט אַ פרוי, און איהר ווייסט נישט פון ערפאַהרונג, אַז איהר קושט בכונה.

איהר זיים בשעת מעשה דער גרעסטער יאָלד? זעהט נישט און זהערט נישט.

איינגאַנצען פערטרונקען אין קוש.

און איהר ווייסט נישט און זעהט נישט אַז אייער ליבע־אָביעקט פערהערט אייך בשעת מעשה?

זי פאָרשט און עקזאַמינירט אייך:

— ווי אַזוי קושט איהר?

— איז אייער קוש הונדערט פּראָצענטיג?

— איז דאָס אייער ערשטער קוש, אָדער דער צעהנטער אויפ'ן צעהנטען צעהנדליג?

— האָט אייער קוש דעם ריכטיגען פייער?

אַ מאַן קושט אַ פרוי ווי אַ ווילדער, דורות־גאַנצע מיט ווילד־וואַלד שרייען אַרויס פון זיין קוש.

אָבער די פרוי פערהערט איהם ווי אַ ציווי־ליזירטער מענש, ווי אַ לעהרערקע.

און דערפון נעהמט זיך וואָס די פרוי איז אין דער ליבע די הערשערין.

ווייל זי זעהט דעם מאַנ'ס פעהלערען — און זי נוצט זיי אויס...

און וואָס איז נאָך דער חתונה?

אויך דאַן איז די פרוי אַ פערהערערקע.

ווי נאָר זי נעהמט אריין איהר געהאָרכזאַמען יונגעל אין איהר חדר, הויבט זיך ערשט אָן די ריכטיגע פערהערעניש.

יעדע שעה פון טאָג פערהערט די פרוי איהר מאַן, עקזאַמינירט איהם.

און ער, דער גרויסער באַלוואַן, האַלט נאָך אַלץ נישט אויס דעם עקזאַמען...

— ווי אַזוי האָסטו היינט געגעסט ביי די הילמאַנס — עס איז דאָך שרעקליך!

— אָט אַזוי פיהרט זיך אַ לייטישער מענש אויף!

— ווי שטעהט עס?

— אָט אַזוי געהט מען עס? עס איז דאָך אַ בזיון!

— וואו ביזטו געווען נעכטען?

— וואָס פאַר אַנ'עסען איז דאָס? ווילדע עסען אַזוי!

— ווער האָט דיר עס טעלעפאָנירט היינט...

ווער איז די פרוי?

אָט אַזוי פערדרעהט אַ פרוי שעה־שעה'ליך דעם מאַן.

און ער לאָזט זיך. אַ ברירה האָט ער?

ווייל די פרוי האַלט דעם מאַן פון אייביג אָן פאַר אַ יונגעל מיט אַ צומיש פון חיה דערצו...

אַ פרוי טרויט קיינמאָל נישט איהר מאַן, אפילו, ווען זי טרויט איהם...

און מעהרסטע קריגערייען אין הויז קומען פאָר פון די פערהערענישען.

אַ מאַן לאָזט זיך, לאָזט זיך, אָבער מיטאַמאָל רעוואָלטירט ער און מאַכט אַ סקאַנדאַל:

— וואָס פאַר אַ פערהערערקע ביזטו מיר?

דערהויפּט האָט דער מאַן נישט ליב, ווען זיין פרוי נעהמט איהם אויף אַ קרייץ־פערהער נאָך האַלבער־נאַכט, ווען ער קומט אַהיים פון אַ קערטעל.

ער וויל זיך אַריינגנב'ענען אין בעט, שאַ־שטיל...

אָבער זי, די פערהערערקע שלאָפט נישט, זי היט איהם און נעהמט איהם אויפ'ן עקזאַמען.

און זאיך פרעג אייך: וועלכער מאַן האַלט עס אויס דעם עקזאַמען נאָך האַלבע נאַכט?!

אַזוי צי אַזוי, די פרוי איז אַ פערהערערקע, און מיר מענער לאָזען זיך פערהערען, מוזען געהן אין חדר.

אַ ברירה האָבען מיר?!

גאָלדענע גליקען

(ראָמאַן) (72

לייענדיג די דעפּעשע, האָב איך געלאַכט אויף אַזאַ אופן, אַז מיין געלעכטער האָט געקאָנט אויסגעטייטשט ווערען ווי אַנ'איראָניע געמישט מיט אַ פערדראָסיג געפיהל.

— עס איז אַ סימן, אַז ס'איז גאָר ביטער!— האָב איך חוזקדיג אַ זאָג געטון: — פריהער האָט מען מאָריס'ען אַרויסגערופען קיין לאָנדאָן, און איצט רופט מען מיך.

— וואָס הייסט, תיינט מוזט איהר נאָך פאָה־רען? — האָט גלייכצייטיג אויסגערופען די מוהמע מערי און פריילין יאָרק.

—לייד ער, יאָ! ס'איז זעהר אַ וויכטיגע אָנ־געלעגענהייט!

איך האָב אַרורכגעלייענט די דעפּעשע אויפ'ן קול.

בעמיזען זי האָב איך נישט געהאַט קיין דרייסט־קייט ווייל אויף אַ ברעג איז געווען גאַנץ דייטליך אָנגעשריבען: „אָנגעגעבען אין וואָודפאָרד, פינף אַ וייגער מיט פערציג מינוטען".

— נאָך, גאָט מיינער, גאָט מיינער, ס'איז אַ פער־דרוס, — האָט אַ זיפץ געטון די מוהמע מערי, — פּריוואַטישע וועט זיין? עס זענען דאָך נישטאָ קיין צוגען פאַר האַלב צעהן אַ זייגער?

— אַ, דאָס איז אַ קלייניגקייט, — האָב איך געענטפערט — אויב איהר וועט מיר געבען אַ קעטשעל ביז וואָודפאָרד, וועל איך פון דאָרט פאָה־רען מיט מיין אויטאָ.

— און וואָס וועט זיין מיט מיין מיטאָג?

— נאָך אַ געשמאַקען און זאַטען טיי, בעדאַרף מען נישט צו טראַכטען וועגען מיטאָג! — האָב איך זיך פונאַנדערגעלאַכט.

די מוהמע מערי איז געווען פערצווייפעלט.

— ניין, ניין! איהר מוזט עפּעס איבערבייסען פאַר'ן אַוועקפאָהר. איך היים תיכף צוגרייטען פאַר אייך בוטערבראָדען און קאַווע. די קאַווע וועט איהר דאָ אויסטרינקען און די בוטערבראָדען וועט איהר מיטנעהמען מיט זיך.

נישט הערענדיג מיין ענטקעגענשטעלען זיך, איז די ליבהאַרציגע אַלטיטשקע אַוועק אין קיך אַריין.

איך האָב געבעטען דעם לאַקעי ער זאָל מיר העלפען איינפּאַקען מיינע זאַכען און נאָטאַנס לע־דערנער וואַליזע.

ווען די וואַליזע איז געווען פּערפאַקט איז צו־געפאָהרען דאָס קעטשעל.

אַלע געסט פון עשטאָן זענען מיך אַרויס בע־גלייטען.

— איהר וועט צוריקקומען נאָטאַן, ווי נאָר איהר וועט האָבען ערלעדיגט אייערע ענינים. זאָגט איהר מיר עס צו? — איז די מוהמע מערי צוגע־שטאַנען.

איך האָב זיך געשעמט פאַר'ן בעזאַוסטיין, אַז איך גענאַר אָפּ די אַלטע.

גענאַרט האָב איך אָבער נישט לויט מיין שולד.

— זעלבסטפערשטענדליך, וועל איך זיך צוריק־קעהרען, — האָב איך צוגעזאָגט, — מיס יאָרק האָט מיר צוגעזאָגט, אַז זי וועט מיך אויסלערנען שפּילען טעניס. שוין־זשע מיינט איהר, אַז איך וועל דורכלאָזען אַזאַ געלעגענהייט?

— פערשטענדיגט זיך מיט מאָריס'ען טעלעפאָניש און קומט צוזאַמען מיט איהם מאָרגען צוריק.

— אַנ'אויסגעצייכענטער געדאַנק! — האָב איך מסכים געווען — אויב ער זאָל נאָר נישט מורא האָבען צו פאָהרען מיט מיר אין אויטאָ, אַלזאָ, אַדיעו, מיינע טייערע!

איך האָב אַלעמען געדריקט די הענד, חוץ דער לעדי באַראַדעל, וועלכע איז געשטאַנען פאָרענט און געקיצעלט די נאָזלעכער פונ'ם פערד.

זי איז צוגעגאַנגען צו מיר, ווען איך האָב זיך אַריינגעזעצט אין קאַטשעל, און שטיל אַרויסגע־שעפּטשעט:

— אַדיעו, סאַלאָמאָן. קאָנט איהר מיר אין לאָנדאָן אויספיהרען אַ געוויסע זאַך?

— זעלבסטפערשטענדליך.

מיט אַ שנעלער בעוועגונג האָט זי אויסגע־שטרעקט צו מיר אַ שטיקעל פּאַפּיר.

— דאָ איז אַלץ אָנגעשריבען! — האָט זי אַ־רויסגעשעפּטשעט, און אויסשטרעקענדיג מיר די האַנד, האָט זי זיך לאַכענדיג מיט מיר געזעגענט.

איך האָב אַריינגעשטעקט דאָס פּאַפּירעל אין קעשענע און בעפוילען דעם קוטשער ער זאָל פאָהרען.

אַלע האָבען מיך בעגלייט מיט הילכיגע געזעגנונגס־אויסרופען, פון וועלכע עס האָט זיך בעזונדערס אויסגעטיילט דער מוהמע מערי'ס קול:

— „די בוטערבראָדען... פערגעסט נישט, וואו זיי ליגען!".

די רעדער האָבען אַ סקריפּע געטון, און מיר זענען אַוועקגעפאָהרען מיט'ן וועג קיין וואָודפאָרד.

ערשט, אַז מיר האָבען געהאַט ווייט הינטער זיך עשטאָן, האָב איך זיך דערמאָהנט אין לעדי באַ־ראַדעלס „געוויסע זאַך".

אין דעם פּאַפּירעל וואָס זי האָט מיר איבערגעגעבען איז געווען איילינ אָנגעשריבען פאָלגענדעס:

„די דעפּעשע וואָס מאָריס האָט געכטען דער־האַלטען איז נוגע אייך. איך מיין, אַז אייך דראָהט אַ גרויסע געפאַהר, אָבער אין וואָס בעשטעהט די דאָזיגע געפאַהר, ווייס איך נישט".

— און, — כ'בעט אייך — עס זענען דאָך די מענשען, וואָס זאָגען, אַז זיי פערשטעהען די פּסי־כאָלאָגיע פון פרויען!

-:-:-:-:-

— אַ גוטער שרייפּעל־שלאָס וועט גענוג זיין!— האָב איך געזאָגט.

ביל האָט אַ זוך געטון אין קעסטעל פון די פערשירענע אויטאָ־מכשירים, אויסגעקליבען אַ שלאָס און מיר דערלאַנגט.

— אויב איהר זאָלט זיך קאָנען מיט איהם בעגעהן, דאַרפט איהר נישט האָבען קיין רעוואָלווער!

איך האָב אַריינגערוקט דעם שליסעל אין טאַש פון מיין פּלאַשטש.

— דער רעוואָלווער וועט מיר צונויץ קומען נאָר אין עקסטרען פאַל, מיט אויסנאָרפען, ביל, בעדאַרף מען זיך בעגעהן, ווי־ווייט מעגליך צאַרט און איידעל.

ביל האָט אַזוש אַ ברום געטון פאַר פרייד, און האָט געלאָזט אין גאַנג דעם מאָטאָר.

דער זייגער אין גאַראַזש האָט אָפּגעשלאָגען האַלב אַכט.

ביני לביני האָבען מיר בעמיזען, ווי געוועהניג אָפּצועסען אין „פלאָף", צונויפלייגען די זאַכען און מאַכען זיך גרייט אין וועג אַריין.

ווען דער אויטאָ האָט זיך, ווייך אונטערשאָק־לענדיג זיך אויף די רעסאָרען, אַרויסגעקייקעלט אין דרויסען, האָב איך דערפיהלט אַז מיין האַרץ קלאַפּט אַ סך שטאַרקער ווי געוועהנליך.

חוץ דעם איינציגען בעשלוס אויסצוהערען צו פאַר־פרייען פאַר יעדען פּרייז מאַריאַ'ן, האָבען מיר קיין מעשה קיין אַנדערע פּלענער נישט געהאַט.

אַזוי צי אַנדערש, וועלע זמיר זיך קענען אַריינ־קריגען אין הויז אַריין, און דאָרט וועט אונז אונזער געוועהנליכע געשיקטקייט און דרייסטקייט אונז העלפען צו אָפּרעכענען זיך מיט די פערפלוכ־טע מעטיסען.

(פאָרטזעצונג קומט).

הומאָר — דער קונדס — סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרפּצינגעל

פּאָליטיק פון דער וואַד

מזל טוב ,יזרען! אין וואַרשאַ האָט זיך אָנגע־הויבן אַ שטילשטאַנד אין דער פּאָליטיק. נעוויש דאָרט אַ טשעכאָוויטש־פּראָצעס, האָט זיך געברענט און געפּאַקערט, איז שוין איצט נאָכ'ן ,פּלאַקער, עס איז דאָך עפּעס זומער־צייט, מוז מען לויפן זיך אָפּקיהלען.

שרייבען די קאָרעספּאָנדענטען פון וואַרשאַ, אַז אַלע פּאָליטיקער און רעגירונגס־לייט פּאַקען איין זייערע פּאָליטיק־מכשירים, אַוש ביז עס וועט זיך ענדיגען דער הייסער זומער. שש

בעת די היצען קען קיין הייסע פּאָליטיק נישט זיין. בעה די גרעסטע פּרעסט, איז היים און עולם־הפּאָליטיקע. אַזוי איז עס שוין, ווען די פּאָליטיקער מאַכען זיך, איז דעם עולם קאַלט.

גאַנץ אָפּט כאַפּט מען אַ נישקשה'דיגען צי־כער אָרער נאָר אַ שווערער פון דער הייס־קאָכיגער פּאָליטיק.

אַזוי איז עס שוין ,מאַיאַ פּאַני.

אין ענגלישען פּאַרלאַמענט האָט מען שוין ווידער גערערט וועגען ענטוואָפנונג, און, ווי, און מער נישט.

יעדעס מאָל, ווען מען רעדט ערגעץ וועגען ענטוואָפנונג, ווערט מיר עפּעס קאַלט, אַפילו אין די גרעסטע זומער־היצען.

מיר רעקאָמענדירען אַלס אָפּקיהל־מיטעל דאָס גערייד וועגען ענטוואָפנונג.

פאַר וואָס

מאַן: פאַרוואָס האָסטו זיך היינט נישט געמאַ־ליעוועט נישט געפאַרבט די ליפּעלעך אַזוי.

ווייבעל: — צו וואָס, ווען קיין יונגע מענשען זענען צו אונז נאָך נישט געקומען.

סאקראַט.

געשעפט

זוהן: וואָס הייסט געשעפט?

פאָטער: ווען אַ קונה וויל קויפען און דו פערקויפסט איהם, דאָס איז גאָר נישט; אָבער ווען דער קונה וויל נישט קויפען און דו פערקויפסט איהם — אָט דאָס הייסט געשעפט!

עקסמיסיעס

אָהן קיין שום רחמנות און מיטגעפיהל האָבען די לאָזער בירגער אַרויסגעגעבען עקסמיסיעס. און אין פיל שטעלען ווערען די עקסמיסיעס דורכגע־פיהרט מיט די גרעסטע אַכזריות. דאָס איז די עקסמיסיעס אויף — די פליגען... שאַ.

פאַר'ן העכסטען טריבונאַל

(אַ ליד פון צרות)

ס'וועט נישט העלפען מעהר קיין טענות,
קיין תחבולות און קיין רייד,
כ'מוז זיך אונטערגעבען תיכף,
ווי אין אַלטען פסוק שטעהט...

כ'מוז זיך געהן אַליין פערקלאָגען,
ווייל עס קעהרט מיר שוין די גאַל —
און איך וועל זיך איצטער שטעלען
פאַר'ן העכסטען טריבונאַל...

און אָט־דאָרטען וועל איך טענה'ן
אָט אַזוי און אָט אַזוי —
ס'איז פּאַסקודנע, און דער שטן
רעדט מיך צו — ימח שמו!...

רעדט מיך צו צו כל הצרות:
עסען־טרינקען זאָל איך אויך...
טרינק איך זיך, און עס זיך ס'לעבע־,
און איך שפּאָר שוין אַ גאָר הויך.

ס'איז מיר זעהר, לא עליכם,
צווישען אונז זאָל זיין גערערט —
ווייל עס פעהלט מיר צו אַ נידרען
צום ,רעפּרעזענטאַנק־ביוּרושטט'...

כ'האָב נישט צום רעפּרעזענטירען
ח'י צום לעבען פאַר'ן כלל —
מוז איך, נעבעך, זיך פערקלאָגען
פאַר'ן העכסטען טריבונאַל...

יאָקעל בן פלעקעל

מזל

דאָס האָב איך יאָ:
אַ האַרץ, און
אינ'ם האַרץ
פאַר זיבען
אַזעלכע מוידען
ווי דו
כוח גענוג
דאָס האָב איך נישט:
קיין מזל
צו עפּעס איי־
נער אַ רעכטער,
פון אַזוי פיל
שעהנע און גוטע
און כשר'ע
יודישע טעכטער.

דער איינציגער זכר אין פענסיאָנאַט

פאַר וואָס קומען מיר נישט אויף די זיצונגען פון קהלה־ראַט

אויפקלערונגען און אָפּשאַצונגען

פּרנס ד"ר ראָזענבלאַט

ווען איז דאָס איינגעפאַלען אַזאַ אַבסורדע, צו זאָגען, אַז מיר האָבען אין לאָדז אַ קהלה־ראַט?

איך אַנערקען איבערהויפּט נישט קיין אינסטי־טוציעס, וואָס וועלען זיין נוטיג, אַ חוץ דעם סיים, קהלה אַהין, קהלה אַהער, נאָר צו קיין סיים קומט עס נישט.

איך קום נישט אויף די קהלה־ראַט זיצונגען, ווייל איך בין אינגאַנצען אַרויס פון קהלה.

איך קען אויסקומען בלויז מיט'ן סיים אויך.

לאַווניק יאָעל

איך בין גלאַט אַנגעברוגזט אויפ'ן קהלה־ראַט, למאי מען וועהלט נישט דאָרט קיין לאַווניקעס.

וואָסערער פּנים, כ'בעט אייך, קען שוין משטיינגעוואָגט האָבען אַ קהלה, וואָס בענוגענט זיך בלויז מיט אַ פּרעזעס און וויצע־פּרעזעסען און קיין לאַווניקעס דאַרף מען דאָרט נישט האָבען.

אָהן לאַווניקעס קאָן די וועלט קיין קיום נישט האָבען.

איך וועל אַזוי לאַנג נישט קומען אויף די זי־צונגען פון קהלה־ראַט, ביז מען וועט מיר מבטיח זיין, אַז מען וועט דאָרט איינפיהרען צו וועהלען לאַווניקעס, ראַן וועל איך, פערשטעהט זיך, אַרויס־שטעלען מיין קאַנדידאַטור.

ראַטמ. י. ליכטענשטיין

די בונדישע נעפינט שטענדיג איהרע וועגען אויף צו פערשקלאַפען דעם אַרבייטער־קלאַס.

די רעאַקציע וויל רייטען אויף דער קלאַטשע פון די ברייטע פאָלקס־מאַסען און כאַלופּניקעס.

מיר בונדיסטען זאָגען; אַז אַזוי לאַנג ווי עס וועלען זיין אַגודהניקעס און לינקע פועלי־ציון, וועט דער אַרבייטער־קלאַס זיין פערשקלאַפט. זאָל מען אַרויסטרייבען די ראָזינע שעדליכע עלעמענטען פון קהלה־ראַט און אַנשטאָט זיי זאָל מען אַהין אַריינ־נעהמען די פ.פ.ס. זאָלען מיר זיך נעהמען אַלס מוס־טער די וואַרשאָווער שוחטים.

ערשט דאַן וועלען מיר קומען אויף די זיצונ־גען פון קהלה־ראַט.

פּרנס ש. עדעלמאַן

אַ קהלה־ראַט וואָס שמעקט נישט מיט פּאַ־לעסטינא איז בכלל נישט ווערט די רייד. דרעה אַהערצוצו, דרעה זיך אַהינצוצו, אַלץ איינס איז די לאַגע פון יודישען פּראָלעטאַריאַט אין פּאַלעסטינא.

מיר, לינקע פּועלי־ציון, האַלטען בכלל נישט פון אַזאַ קהלה. מיר וואָלטען פון דאָרט אַרויס, ווייל זיך אָבער דער בונד נישט אַרויסריהרען. קאָנען מיר נישט דערלאָזען דעם בונד צו פערטונקעלען דאָס קלאַסען־בעוואוסטזיין און די האָהמען פון דער די קהלה־ראַט זיצונגען וועגען אָבער אַ נעסט קהלה.

פון רעאַקציע און דער בונד נעהט האַנד־ביי־האַנד מיט דער רעאַקציע, דעריבער מיידען מיר אויס די ראַט־זיצונגען.

פּרנס רוס

איך היים נישט מיינע חברים געהען צו די קהלה־ראַט זיצונגען פּשוט דערפאַר, וואָס איך האַלט אַז אַזוי לאַנג, ווי איך וועל נישט זיין פּרעזעס, קאָן דער ראַט אַ־נישט אויפטו. 3

איך בין דער איינציגער אויסגעבענקטער קהלה־פּרעזעס. צו מיר קאָן זיך קיינער נישט פער־גלייכען. אָט זעהט, האָט זיך אַרויפגעכאַפּט אויפ'ן פּרעזעס־בענקעל עפּעס איינער אַ מינצבערג, טאַ וועהט ווי דער קהלה־לאָקאַל זעהט איצט אויס. נישט צו דערקענען... ער פערשוועגדעט קהלה־געלדער אויף רעמאָנטען און די אונבאַרטייאישע נעהען איים פון נויט.

אויף די קהלה־ראַט זיצונגען זאָל געהן מינצ־בערג, ער זאָגט, אַז ער איז פּרעזעס. ב

שפּאַס פון פאַמיליען־ווינקעל

קינדער

מאַנטע: סעמעלע, ווי אַלט איז דיין שוועס־טער'ס חתן?

סעמעלע: איך ווייס נישט.

מאַנטע: איז ער נאָך יונג? ש

סעמעלע: איך דענק אַז יאָ, ער האָט ... נישט קיין האָר אויפ'ן קאָפּ.

אַ געטרייער איידעם

איידעם: נו, שוויגער, ווי אַזוי האָט איהר זיך אונטערהאַלטען אין טעאַטער?

שוויגער: גרויסאַרטיג. איך בין שיער דער־שטיקט געוואָרען פון געלעכטער,

איידעם: ווילט איהר אפשר מאָרגען נאָך אַמאָל געהן?

אַ געשלעג

אַ יונגעל פון אַ יאָהר זיבען לויפט אַנגעמעלט אונטער צו אַ פּאָליציאַנט מיט אַ געשריי:

— קומט גיכער! מיין טאַטאַ מיט מיין מאַמען שלאָגען זיך מיט מעסערס.

פרעגט ביי איהם דער פּאָליציאַנט: וועמעס יונגעלע ביסטו?

ענטפערט דער יונגעלע:

— וועגען דעם טאַקע שלאָגען זיי זיך דאָך.

אויב אַזוי

זי: — איין זאַך מוז איך דיר נאָך זאָגען: אויב דו וועסט זיך מיט מיר גט'ען וועסטו שוין מעהר אַזאַ פרוי ווי איך נישט קריגען.

ער: — אויב אַזוי לוינט זיך מיר צו גט'ען.

אַ שווער לעבען

— ווי קענסטו הייראַטען אַזאַ דיקע, שווערע פרוי?

— זי איז מיין לעבען.

— יאָ, דו וועסט האָבען אַ שווער לעבען...

פון אויסלענדישען מאַרק

אין שולע

לעהרער (צום שילער): וואָס קומט נאָך אות אַ?

שילער: אַלע איבעריגע אותיות.

וואָס ער טוט

פאָטער: זאָג מיר ,קינד מיינס, וואָס טוסטו איינענטליך אין דער שולע?

זוהן: איך זיץ און וואַרט עס זאָל זיך ענדיגען די לעקציעס.

זי וואַרט

אַ קליין מיידעל שטעהט אויפ'ן רוג און וואַרט. אַ פערביינעהער פרעגט זי:

— פאַרוואָס שטעהסטו דאָ, קליינע?

ענטפערט זי:

— איך וואַרט אויף אַן'אויטאָ. מיין מוטער האָט מיר אָנגעזאָגט, אַז איך זאָל נישט פריהער אַריבערגעהן די גאַס פון דער אויטאָ וועט זיין אַדורכ־געפאָהרען. וואַרט איך שוין לאַנג און זעה נישט קיין אויטאָ.

אַ גוטער טויש

נאָרדעראָפּעדפרוי: האָב איך אייך געגעבען אייער ריכטיגען פּעלץ און הוט?

בעזוכער: ניין, אַ שעהנעם דאַנק!

אימפּען

דאָקטאָר: אויף וועלכען אָרט זאָל איך דיך אימפּען?

מיידעל: אַלץ איינס, אומעטום וועט מען אַנזעהן.

אַ חלום

— מיר האָט זיך נעחלומט, איך האָב געפונען בוזענד דאָלאַר.

— וואָס האָסטו געטון מיט'ן געלד?

— איך האָב עס אַריינגעלעגט אין אַ באַנק אידער איך האָב זיך אויפגעכאַפּט.

„מאָרגענשטערן“־ספאָרט־יום־טוב אין העלענאָוו

מאָרגען נאָכמיטאָג קומט ענדליך פאָר אויפ'ן ספאָרט־פלאַץ אין העלענאָוו דער לאַנג דערוואַר־טעטער ספאָרט־ און טורנפעסט פון „מאָרגענ־שטערן“.

עס איז צו בעגריסען, וואָס דער געדאַנק וועגען פיזישער דערציהונג געווינט, וואָס ווייטער אַלץ מעהר אָנהענגער אויף דער יודישער גאַס. דאָס לעבען אין אונזער צייט איז אַזוי ביטער שווער, אַז מ'דאַרף באמת האָבען געשטאַרקטע מוסקולען און געזונדטע נערווען, כדי אַלעס צו איבערהאַל־טען. בעזונדערס דאַרף עס געזאָגט ווערען בנוגע אַרבייטער, וועלכע לעבען בײַ אויסערסט שווערע בעדינגונגען. ס'איז דעריבער דער חוב פון יעדען צו אונטערשטיצען אַלץ, וואָס עס ווערט געטון פאַר'ן געזונד מאַכען פון אונזער גוף.

די „מאָרגענשטערן“־ספאָרטלער האָבען זיך לאַנג געגרייט צום מאָרגענדיגען אַרויסטריט אין העלענאָוו. די נייעסטע אויפטון אויפ'ן געביט פון פיזישער דערציהונג זענען דורך די ספאָרטלער איינ־געאיבט געוואָרען. ס'איז בעזונדערס געזאָגען אין דעם, צו דעמאָנסטרירען די שעהנקייט פון אַרבייט בײַ נאָרמאַלע מוסקולען־בעוועגונג און דאָס וועט זיין די איבונגען מיט האַמערס. איבונגען, וואָס דער־מאָהנען די אַרבייט אין די „קוושניעס“. די איבונ־גען מיט דער רייף, דאָס זענען קינסטלערישע רעק־איבונגען, בײַ וועלכע דער רעק איז נישט צוגע־פעסטיגט צו דער ערד, נאָר ווערט פאַרטרעטען דורך אַ רייף, געהאַלטען פון די איבענדע אַליין. די דאָ־זיגע איבונגען, וועלכע ווערען געוויזען דעם ערשטען מאָל אין לאָדז, וועלען פערשאַפען גענוס יעדען צו־קוקער אַפילו נישט ספאָרטלער.

די אויספיהרונג פון פּראָגראַם וועט זיין אין דעם ... אַלס צווייטע מאַרשירט אַרוים דער צוג פון די ... זייערע ספאָרט־קאָסטיומען פון „מאָרגענשטערן“־לאָקאַל, בושעשינער 23; דער צוג מיט אַן אָרקעסטער וועט גייען דורך די גאַסען בושעשינער, פלאַץ קאָשטשעלני, נאָוואָמיעסקאַ, פּוּלנאָצנאַ, וושכאָדניאַ, פּאָמאָרסקי, און דאַן אויפ'ן ספאָרט־פלאַץ אין העלענאָוו.

די איבונגען אויפ'ן ספאָרט־פלאַץ הויבען זיך אָן מיט אַן אויפמאַרש פון אַלע ספאָרטלער אונטער בעגלייטונג פון בלאַז־אָרקעסטער, נאָכ'ן אויפמאַרש האַלט אַ פייערליכע ערעפנונגס־רעדע, דער עהרען־פאָרזיצער פון דער אינסטיטוציע, ראַטמ. פּאָזנאַנסקי, און עס הויבט זיך אָן די אויספיהרונג פון פּראָ־גראַם. ס'איז צו דערוואַרטען אַן אויסערגעוועהנליכען ערפאָלג פון דער אינטערעסאַנטער ספאָרט־אונ־טערנעהמונג.

יעדער ספאָרטס = מאַן!

מוז קימען בעוואונדערן דאָס שפּילען פון די יו־דישע פוסבאָל־קינסטלער דעם ווינער „הכּח“ אין זיין מעטש מיט ל.ק.ס.

די פאָלגען פון די „שטילע חופּות“

מאָרגען שבת 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג יועט אין לאָקאַל פון די שניידער־כאַלופּניקעס פאָרקומען אַ שמועס וועגען די פאָלגען פון די שטיי ע „חופּות“. דעם איינלייטונגס רעפעראַט וועט האַלטען פּרוי גאָלדבערג. דעם שמועס אָרדענט איין דער היגער יודישער פּרויען־שוץ פעראיין.

דער איינגאַנג איז פריי!

יאָסעל פּריזער ווערט געזוכט

די יודישע קהלה אין לאָדז האָט דערהאַל־טען אַ בריף פון פּעטערסאָן, אין וועלכער ס'ווערט אָנגעפרעגט וועגן איינעם, יוסף פּריזער.

פּריזער איז אַ לאָדזער. פאַר'ן קריג האָט ער בעוואוינט אויף שענקעוויטש 13, און איז געווען אַ שניידער. אין 1911 און 1912, האָט ער גע־האַלטען אַ רעסטאָראַציע. יוסף פּריזער, אַ צר וועס־ס'ווייסט וועגען איהם, ווערט געבעטען זיך צו מעלדען אין דער יודישער קהלה צום סעקרעטאַר ה' נאַרעל.

ווינער „הכּח“ איז לאָדז

נעכטען 6 אין אָוונט איז נאָך לאָדז געקו־מען דער ווינער „הכּח“ וועלכע שפּילען זונטאָג אין לאָדז געגען „ל.ק.ס.“

פערבלאָנדזשעט

נעכטען אין אָוונט איז דער קאָזשמינקער רבי מיט זיין 10 יאָהריגען יונגעל יעקב אלתר מינקער אַריינגעקומען צום מורה הוראה ר' לייביש ראָזענבערג, דערווייל איז דער יונגעל מיט אַ פּעקעל אין האַנט אַראָפּ אין הויף און איז אַוועקגע־קומען.

ווער ס'ווייסט וואו דאָס יונגעל געפינט זיך ווערט געבעטען מיטצוטיילען וועגען איהם בײַם מורה הוראה ראָזענבערג פּאָמאָרסקאַ 4.

אַלע יודען! קומען זונטאָג בע־גריסען זייערע געסט דעם בעסטען יודי־שען ספּאָרט־קלוב „הכּח“ (ווין) — וו.ק.ס. אויפ'ן ספּאָרט־פּלאַץ

Piotrkowska 65
ADELFRERES
גרויסער נאָך־סעזאָן־אויספערקויף

קרעפּ דע שין	15 זל.	עטאַמינען	5 זל.
פולאַרן	10 „	מוסלינען ל״ם	6 „
שיפאָנען	20 „	טיכלעך האַנד־מאַלערײַ	40 „

אַ רייכער אויסוואַהל פון די לעצטע נייהייטען צו בעדייטענד נידריגע פּרייזען.

אויף ראַטעס! דאַמענפּאַלטענס גאַבאַרדין, זיידענע, בעבערען, זאַמש און אין אַלע מאָדערנסטע קאָלירען, גאַלאַנטעריע, עלעגאַנטע גומי־פּאַלטענס הערען־ און דאַמען־וועש, סאַלדרעס, גאַבעלין־דעקעס, שירעמס, זיידענע טאַפּען שוה־וואַרען און אַ וואַרען פּראַנט, 2־טער שט.
עמפּפעהלט צו קאָנקורענץ־פּרייזען „קרעדיטפאַל“, לאָדז, פּיעטריקאָווער 70, גינסטיגע בעדינגונגען.

ספּאָרט־צירק
היינט קעמפען פאָלגענדע פּאָרן:
1) שטיבאַר — פּערעסטאַנאָוו
2) דעציידירענדער קאַמף קעהלער — ווייגורא
3) אָרלאָוו — קאַרש
4) ענטשיידונגס־קאַמף אויף דער אויפפאָדערונג פון געהיימניספולן אַטלעט־אַמאַטאָר פון פּויזען פּאַשאַף — שוואַרצע מאַסקע

אַ ווײַנקעלטער
אין פאַמערן פון 1/2 מיליאָן ליטער. פּראָדוק. אָבצוגעבען.
אָפערטען אונטער „200,000“ אין אַדמיניסטראַציע פון דער צייטונג.

אויפפאָדערונג!
דערמיט פאָדערן מיר אויף אַלע גלויביגע פון דער פירמע
פ. טשערנילאָווסקי וושכאָדניאַ 72
צו זיי זאָלען זיך אין זייערע אייגענע אינטערעסען פערזאַמלען אין קאָנפעקציאָנערען־פעריין קאָנסטאַנטינער 10. זונטאָג, דעם 7 יולי ד. י., 8 אַ זייגער אָוונט.
דער קאָמיטעט.

צו פערדינגען אַ געוועלב מיט אַ וואוינונג אין צענטרום שטאָט צו ערפאַהרען אין אַדמי־ניסטראַציע פון „נייעם פאָלקסבלאַט“

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycżn i moczopłciowych przeprowadził się na ul. Piotrkowskiej 70 róg Traugutta).
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{30} rano, od 1-ej do 2^{30} pp., od 6 do 8^{30} wiecz. w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

איבערצוגעבען אַ סוטערינע אָדער אויף דירה־געלד פון 2 שטובען מיט וואַסער און עלעקטרי גינגאָלד פּאָמאָרסקאַ 5.

— אַ —
בעזונדער צימער
איז אָפּצוגעבען צו שלאָפען פאַר 2 יונגעלייט אָדער 2 פריילינס ווי אויך אַ פענ־סטער אין פראָנט איז אי־בערצוגעבען פאַר אַ בעל־מלאכה פּאָנסקאַ 34 בײַ וויינפעלד.

אַ קוואַליפיצירטע אָבערלאַס־נייהערין וואָס קען אויך צושניידען ווערט זאָפאָרט געזוכט בײַ ה. האַמערמעש. פּיעטריקאָווער 82.

Ogłoszenia Fuchs'a to mur
o który oprzeć się może najbardziej zachwiana firma; nie upadnie nigdy, skoro tylko się zwróci o radę reklamową do
Akwizycji ogłoszeń
FUCHSa
Piotrkowska 50, tel. 21-36

כעמיש־באַקטעריאָלאָגיש לאַבאָראַטאָריע
מאַגיסטער נ. שאַץ
פּיעטריקאָווער 37, 2. שט., פראָנט.
אַנאַליזען פון קאַל, אורין, לייכען אַ. אַ. וו.
אורין־אַנאַליז — 4 זל.

Dr. med.
J. MANDELBAUM
Zawadzka 16a, tel. 27-52
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע און נערווען־קראַנקהייטען.
נעהמט אָן טעגליך פון 5 ביז 7 אָוונט.

Dr. med.
RACHELA LEWI
ספּעצ. קינדער־קראַנקהייטען
נעהמט אָן אין דער לעטשניצע „Vita“ (פּעטריקאָווער 45, טעל. 47-44) פון 3 ביז האַלב 5 נ״מ

Dr. Różaner
ספּעציאַליסט פאַר הויט־, ווענערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע.
... קוואַרץ־שטראַהלען און רענטגען
DZIELNA 9 (Narutowicza), tel. 28-98.
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 5—8, פרויען פון 4—5
... צימער פאַר פרויען.

Dr. med. A. Uryson
אינערליכע קראַנקהייטען
ספּעציעל מאַגען, דאַרעם און לעבער־קראַנקהייטען
קאָנסטאַנטינער 20. טעל. 35-85
נעהמט אָן פון 3 ביז 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג

Dr. A. MAZUR
ספּעציאַל־אַרצט פאַר אויערן, נאָז און האַלז־קראַנקהייטען ווי אויך שטים און שפּראַך־פעהלער
וושכאָדניאַ 65, טעל. 66-01
איינגאַנג אויך דורך פּיעטריקאָווער 46.

אַ געוועזענער לאַנגיעהריגער
גערישט־סעקרעטאַר
שרייבט אַלערליי ביטעס, קלאַגעס און פּעריזיבערונגען (זאַבעזפּיטשעניעס). אַ ספּעציאַליסט אין אַלע מיליטער־ענינים ערלעדיגט שנעל רעעל און ביליג
ב. מאַז, פּיעטריקאָווער 10 וו. 18

Dr. med.
GRZEGORZ ROZENBERG
ספּעציאַל־אַרצט
פאַר מאַגען־, קישקע־, לעבער־ און אינערליכע קראַנקהייטען
GDAŃSKA 44 (דלוגאַ), tel. 24-44
נעהמט אָן פון 11^{15} ביז 12^{30} מיטאָג און פון 6 ביז 8 אין אָוונט.
4342

LEKARZ-DENTYSTA
S. R. LIBERMAN
צוריקגעקעהרט Cegielniana 46
עמפּפאַנגס שטונדען פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג

עלטסטער פעלדשער י. סענדער
פּאָמאָרסקאַ 14
וועלכער האָט פּראַקטיצירט אין פּאָזנאַנסקיס שפּיטאָל 14 יאָהר איז צוריקגעקעהרט טעל. 62-83

ביכער אויף ראַטעס!
אַלע ליבהאָבער פון יודישען בוך האָבען איצט אַ גינסטיגע געלעגענהייט זיך אָנצושאַפען, אויסצאַהלענדיג יעדע וואָך קליינע ראַטעס, די ווערק פון די יודישע קלאַסיקער: מענדעלע, פּרץ, שלום־עליכם, נאָמבערג, לייוויק, אַפּאַטאָשו, ניעמאַן, רייזענס דערציילונגען, זכרונות פון אַב־קאַן און אַלע אויסגאַבען פון די פערלאַגען: „קולטור־ליגע“, „בוכוועלט“, יאַטשקאָווסקי.
די 10 בענדער פון וואַן קריסטאָף מיט'ן בוך פון זעלבען מחבר ר. ראָלאַן, וואָס האָבען ביז איצט געקאָסט 52.50 זל., בעקומט מען איצט נאָר פאַר 22.80
בעמ.: יעדער, וואָס קויפט ביכער פאַר 10 זל. וועט בעקומען דאָס בעריהמטע בוך אויף מערב — קיין נייעס פון מערב־פראָנט נאָר פאַר 1.50 זל.
בוכהאַנדלונג נ. בערלינסקי
אַלט־שטאָט 12, לינקע אָפיצינע, 2־טער שטאָק

איהר קענט דרייסט וואשען

איז דערהיים אַלערליי זיידענ-שטאָפען אָבער נאָר לויט די אונטען-אָנגעגעבענע אינסטרוקציעס..

דזייט עס עקזיסטירט לוקס איז פער-שוואונדען די מורא ביים קויפען העל זיידען-שטאָף, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט מעהר וועניגער אין דער פאָרם: „צי וועט מען דאָס קענען וואַשען?" טאַקע יאָ, מ'קען אַלצדינג אידעאַל וואַשען — און דאָס אין דער היים — און נאָר אין שוים פון לוקס.

יעדענפאַלס דאַרף מען זיך צופאַסען גענוי צו די אָנווייזונגען: צולאָזען אַ הייפעל לוקס אין אַ ענטשפּרעכענדער מאָס הייס וואַסער, צוגעבען אַ ביסעל קאַלט וואַסער, כדי צו האָבען אַ לעבליכע אויפלעזונג און שלאָגען פון דעם אַ געדיכטע פינע. מיט דער גאַנצער פאָרזיכטיגקייט וואַשען דעליקאַטע זאַכען דורך אויסקוועטשען אין די הענד, צולעצט אויסשווענקען אין לעבליך וואַסער, טוישענדיג דאָס וואַסער דריי מאָל און דעם איבערפלוס וואַסער בעזייטיגען אָהן אויסקוועטשען די שטאָפען.

אַמבעסטען הענגען די זיידען-שטאָפען אויף אַ לופטיג אָרט און פרעסען ווען ס'איז אויף העלפט טרוקען פון דער לינקער זייט מיט אַ נישט צו הייס אייזען.

LUX

וויכטיג פאַר שטריקער, שטרימפ א.א. פאַבריקאַנטען!

איך מאַך בעקאַנט מיינע ג' קונדען דאָס אונזער לאַגער איז פערזעהען מיט אַ רייך סאָרטירטען אויסוואַהל פון פערשידענע

בוימוואָלע, מעצערעזירטע צווערן

ווי אויך **וויגאָניע** אין פערשידענע פאַרבען און נומערן

צוביליגע פרייזען! רעיעלע בעהאַנדלונג!

מיט אַכטונג **טאַרנער און פינקעל**

נאַוואָמיעסקאַ 6 אין הויף 3. געוועלב

השבת אבדה.

כ'האָב פערלוירען אַ פּאָרטפעל מיט פערשידענע דאָקומענטען אויפ'ן נאָמען ראובן פינקוס. חעלכע האָבן פאַר קיין נעסקיין שום ווערט נישט. דער עהרליכער פינדער ווערט געבעטען אָפּצוגעבען אין אדמינ. פון דער צייטונג פאַר פינקוס, חסכאָדניאַ .56

א שעהן מעבלירטע

צימער

צו שלאָפען פאַר 2 אָדער פאַר 3 יונגעלייט מאַנאַטליך צו צאָהלען פאָלודניאָווא 20 וואוינונג 37 .2 הויף לינקס איינגאַנג

מאַטאָרען

פון פערשידענע פּערד-קראַפט און פערשידענע אַבראַטען, ווי אויך פּאַזאָחע צו שפּול-מאַשינען, קרייז-מאַשינען און אַנדערע קליינע מאַשינען עקספּעהלט פון לאַגער:

Przedsiębiorstwo Elektrotechniczne

„OHM" PIOTRKOWSKA 82, tel. 60-34.

מאָנטירונג איז פערלויף פון 2 טעג.

ס'ווערט אָנגענומען אַלערליי אַרבייט, וואָס נעהמט אריין אין געביט פון עלעקטראָטעכניק.

7208

השבת אבדה

כ'האָב פערלוירען אַ וועקסעל אויף 75 זל. אויסשטעלער אברהם עליאַש, אָרדרע ביעלאַווסקי, צאָלבאַר ד. 15-טען אויגוסט 1929, לעצטער זשיראַנט וו. מיראַוויעץ. דער וועקסעל ווערט ערקלערט פאַר אומגילטיג. דער עהרליכער פינדער ווערט געבעטען אָפּצוברענגען צו בראַט פּאָדזשעטשנאַ 27.

עלעגאַנטע פרויען

נוצען אויס דעם בילינגען אויספערקויף פון פערשידענע מאָדערנע פאַלקעס בעמערק. עס ווערען אָנגענומען בעשטעלונגען אויף די לעצטע מאָדערנע קינסטליכע בלומען. קאַנסטאַנטינע 15 אין הויף ועכטס ערשטער איינגאַנג ערשטער שטאָק.

אכטונג!

צו פערמיטען!

1 צימער פאַרטער און 1 צימער און קוך אויך הויכע קעלערס גוטען צושטאַנד פאַבריקס-לאָקאַלען מיט עלעקטרי, צו פערקויפען פערשידענע כלים פאַר אויסאַרבייטונג פון שאָקאָלאַדע צוקערוואַרג וואַפלען, אויך מאַלינע-עסענץ, עטיקעטען צו קאַרמעלען ביי ווראָבלעווסקי, נאָוואָמיעסקאַ .21

א צימער

פאַר 1 אָדער 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט — צו פערמיטען. צו ערפאַהרען: נאַרוטאַוויטשאַ 25 וואוינונג .17

Dr. med.

H. Gutsztadt

ספּעציאַל-אַרצט פאַר אַקושער און פרויען-קראַנקהייטען

Zachodnia 62

(Cegielniana 23)

telefon 29-52

נעמט אָן פון 8 ביז 10 און פון 5 ביז 7 אָוונט

Dr. med.

B. Robinzon

אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען.

פּעטריקאָווער 10, טעל. 31-86

עהמט אָן פון 8—9½ פריה און פון 3½—4½ נאַכט

POR ADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען

זאַוואַדזקאַ 1.

נאָר פאַר וועגערישע הויט-קראַנקה, און מעגער-שוועכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אויראָלאָגישע און נערווען-קראַנקהייטען. קוואַרץ-לאַמפּ. עלעקטרישער הייל-קאַבינעט האָסמעטיק.

— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָוונט. — —

פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמ.

נעמט-אָן אַ פרוי-דאָקטאָר נור קינדער און פרויען

זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.

— בעזונדער וואַרטע-צימער פאַר פרויען. —

וויזיט 3 זל.

Dr. med.

H. Lubicz

צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 41-32

ספּעציאַליסט פאַר הויט, וועגערישע און מעגער-שוועכע קראַנקהייטען. היילונג מיט קוואַרץ-לאַמפּ (האָר-אויספאַל)

נעהמט אָן פון 8—10 און פון 5—8 אָוונט.

צום ערשטען מאָל אין לאָדז! היינט און פאָלג. טעג! גרויסער פיזיאָלאָגיש-סעקסועלער פילם!

דאָס לעבען און די צוקונפט פון דער פרוי

פילם אין שייכות מיט היגיענע פון פרויען-קערפער. וועגערישע קראַנקהייטען. מאָדע - אַלקאָהאָליזם. די אויפנאַהמען זענען געמאַכט געוואָרען אין די אינסטיטוטען: אַנאַטאָמישען, דערמאַטאָלאָגישען, וועגעראָלאָגישער בעראַטונגס-שטעלען, קליניק אין פּראַג. דער פילם, צוליב זיין בעלעהרענדען כאַראַקטער, ווערט דעמאָנסטרירט אָהן מוזיק. אילוסטראַציע. אָנהויב אין געוו. טעג 5.30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 2.30 נאָכמ. פאַר קינדער און יוגענד איז דער איינטריט פערבאָטען.

LUNA

אָנהויב 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

פרייזען פון די פּלעצער פערקלענערט

שבת. און זונטאָג פון 12 ביז 3 נאָכמ. זענען אַלע פּלעצער 50 גר. און 1 זל.

היינט און פאָלגענדע טעג! מעכטיג מייסטערווערק פון דער גרויסער פּראָדוקציע "SASCHA" אין ווין

„6 מיידלעך זוכען א נאַכט-לעגער"

פרעהליכע געשיכטע פון 6 היימלאָזע מיידלעך אָהן אַרבייט, אָהן מיטלען צום לעבען, און בעדראָהטע אויף טויזענטער סכנות.

אין די הויפּטראָלען: JENNY JUGO, ADELA SANDROCK, GEORG ALEKSANDER i ERNEST VEREBES

פּרעכטיגע מוזיקאַלישע אילוסטראַציע אויסגעפיהרט פון סימפ. אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. טשודנאָווסקי.

APOLLO

סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' צ. קאַנטאָר

היינט און פאָלגענדע טעג!

אָרדענאַרע פון לעבען

גרויסער פילם פון רעזשיסער ר. אייכבערג

מעכטיגע עראָטישע דראַמע פון דעם צירק-לעבען אין 10 אַקטען.

אין די הויפּטראָלען: H. GEORGE, F. MALTEN, ERNA MORENA i L. LERCH

נעבסטער דאָפּעלטער פּראָגראַם: 1) שייך פּאָזיל; 2) די מאַטראָזען און די בלאָנדינקעס.

ODEON

היינט און פאָלגענדע טעג!

די נייעסטע פּראָדוקציע פון 1929 יאָהר א.נ.

וואונדער פון XX יאָהרהונדערט

קאָמעדיע, וואָס אילוסטרירט די טראַגי-קאָמישע איבערלעבענישען פון אַ העלד, וועלכער איז צופעליג אַדורכגעפלויגען דעם אַטלאַנטיק

אין די הויפּטראָלען: C. Tryon, i Pasty Ruth Müller

אויסערן פּראָגראַם א פאַרס

WODEWIL

היינט און פאָלגענדע טעג!

-:- גרויסשטעטישע דאַנסינגען -:-

ענגלישע גירלס -:- אַפריקאַנער דזשאַז-באַנד אין בילד

„גן-עדן אויף דער ערד"

מיט הומאָר - שפּריצענדער פאַרס אין די הויפּטראָלען

R. SZYMEL, E. ANDERS

פרייזען פון די פּלעצער פערקלענערט.

CORSO

צום ערשטען מאָל אין לאָדז! סענסאַציע! סענסאַציע!

דער אָנפיהרער פון דער רויבער-באַנדע

אומגעוועהנליכע סענסאַציאָנעלע דראַמע פון נישט געוועזענער שפּאַנונג.

אין דער הויפּטראָלע: S. HARDY

אויסערן פּראָגראַם: א פאַרס.

אַנאָנסען-פרייז: פאַר'ן טעקסט—18 גר. פריטאָג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען

אין טעקסט—40 „ „ „ „ —60 „ „ „ 4 „

נאָכ'ן טעקסט—12 „ „ „ „ —18 „ „ „ 8 „

פאַר אַ מילימעטער-שורה: אויסער דעם שטעמפּ 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. אַ וואָרט

אַבאָנעמענטס-פרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צושטעלען אין הויז; אויף דער פּראָווינץ — 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל.

פאַר'ן אינהאַלט און טערמינען די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פאַראַנטוואָרטליך די אַדמיניסטראַציע איז אָפען ביי טאָג און ביינאַכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat" Spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg.
Czcionkami i druk „Najer Folksblat" Piotrkowska 21;
Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman.